

הישיבה המאתיים-ועשרים וארבע של הכנסת השביעית

יום שני, י"ג חשון תשל"ב (1 נובמבר 1971)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

התוספת) (תיקון מס' 80), תשל"א-1971; ד. החל-
טה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור
(החלפת התוספת) (תיקון מס' 82), תשל"א-1971;
ה. החלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה (סחור-
רות ושירותים) (הטלת מס ושיעור), תשל"א-1971.
לדיון מוקדם: חוק לתיקון פקודת העיריות (קבלת
עובדים), תשל"ב-1971 - הצעת חבר הכנסת יוסף
תמיר.

כן הונחו, מטעם הרשות לתיכנון כוח אדם במשרד
העבודה, שלוש חוברות בנושאים כדלהלן: א. "מעקב
בוגרי מוסדות להשכלה גבוהה בשנים 1964-1966";
ב. שינויים בתעסוקה ושכר של עובדים לאחר סגירת
מפעלים"; ג. "סקר לומדים במסגרת החניכות בשנים
1957 עד 1963".

היו"ר ד. ברקת: אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה
נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ח. ליאור:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע
כי היום הונח על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה
מטעם הממשלה: חוק מילוה קצר מועד (תיקון מס'
10), תשל"ב-1971.

כן הונחו: א. החלטה בדבר אישור הוראות בצו
תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס'
65), תשל"א-1971; ב. החלטה בדבר אישור הור-
אות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת)
(תיקון מס' 78), תשל"א-1971; ג. החלטה בדבר
אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת

ב. שאלות ותשובות

בואם של ארבעה נשיאים של מדינות אפריקניות
משוחררות למדינת ישראל, אשר הגיעה לעצמאותה
תריסר שנים לפני שיחרון הן, הוא מאורע היסטורי
יחיד במינו, שקשה היה להעלותו על הדעת לפני דור
אחד. עם ישראל שותף לעמי אפריקה בזכרונות של סבל
ויסורים, בתחושת חירות מחדשת, בשאיפה לשלום, בר-
צון חזק לקדם את הפיתוח הכלכלי והחברתי ובדאגה
מתמדת לזכויות האדם ולשווינו באשר הוא שם. ברוח
זו תסביר ישראל, בכל גילוי הלב, את עמדותיה ותציג
את עצמה.

דועה לי המציאות המיוחדת, שמדינות יריבות לנו
מיוצגות בכל האירגונים היבשתיים באפריקה. אך במי-
שורי קשרים רבים מתחזקים והולכים היחסים בינינו
לבין מדינות אפריקה, לרבות אלו שנשיאיהן הדגולים
יגיעו אלינו מחר. נבדך אותם בבואם.

היו"ר ד. ברקת:

שאלה נוספת לחברי הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל):

אדוני שר החוץ, האם תיאות לומר לכנסת מה תהא
ההצגה המרכזית של ממשלת ישראל לפני האורחים
הנכבדים?

שר החוץ א. אבן:

שאלה זו מפתה מאוד והיא פותחת לפני שער
רחב. קיצורו של דבר, בשיחות שהתנהלו אצלנו לפני
בואם של הנשיאים סוכם שניענה קודם כל לרצונם

היו"ר ד. ברקת: חבדי הכנסת. נפתח בסעיף א' של סדר-היום:
שאלות ותשובות.

1. ביקורם של ארבעה נשיאים של מדינות אפריקניות בישראל

חברי הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום ה' בתשרי
תשל"ב (27 בספטמבר 1971):

בקשר לביקור ארבעה נשיאים מאפריקה בישראל
לשם מגעים במסגרת פעולות מדינות אפריקה ליישוב
הסיכוסוף הישראלי-ערבי, אבקש לדעת:

1. מה היא עמדת הממשלה לגבי תכנית הביקור
הנ"ל?

2. מה הם פרטי הביקור של הנשיאים מאפריקה
בישראל?

שר החוץ א. אבן:

1. הנשיאים של סנגאל, ניגריה, קמרון, זאיר -
שמה של קונגו-קוינשה לפנים - הודיעו לממשלת
ישראל כי רצונם לבקר בארץ בתחילת נובמבר, כדי
לשמע מפינו את עמדתנו על הסיכוסוף בין ישראל למצ-
רים - שהיא כמותם חברה באירגון למען אחדות אפרי-
קה - במזרח התיכון.

2. תכנית הביקור כוללת פגישות עם נשיא המ-
דינה, ראש הממשלה, שר החוץ ושר הבטחון. הנשיאים
ילוו על-ידי שר החוץ ושרים אחרים ועם יועצים רבים.

4. ידיעה בדבר הצעת שר החוץ להיגש עם חסנין הייכל

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר החוץ ביום י' בחשון תשל"ב (29 באוקטובר 1971):

בידיעה ב"הארץ" מיום 12 באוקטובר 1971, המס' תמכת על פירסום בשבועון הצרפתי "גובל אופורטר", נאמר כי כבודו הציע לעורך "אל-אהראם" מר חסנין הייכל להיגש עמו.

אבקש לדעת מה אמת בידיעה זאת?

שר-החוץ א. אבן:

אין אמת בידיעה זו. ידועה נכונותו להיגש עם נציגים ואישים מצריים, אך לא היה מועמד מיוחד כמו-תואר.

בנאומי בעצרת האו"ם ב-30 בספטמבר הצעתו הצעות מפורשות למצרים בדבר תוכן ונוהל אפשריים למשא-ומתן. על גאום זה סמכה הממשלה את ידה והוא מהווה ביטוי מדוייק לעמדתנו בדבר המשא-ומתן עם מצרים ומדינות ערביות אחרות.

5. סיכומי הדיון במועצת אירופה על המזרת התיכון

חבר-הכנסת א. ששון שאל את שר החוץ ביום י"ב בחשון תשל"ב (31 באוקטובר 1971):

בתחילת אוקטובר ערך כבוד השר ביקור במועצת אירופה בשטרסבורג.

אבקש לשאול את כבוד השר:

מה היו סיכומי דיון מועצת אירופה בנושא המזרת התיכון?

שר-החוץ א. אבן:

מועצת אירופה, שבה מיוצגות 17 מדינות על-ידי נציגים פרלמנטריים בכירים, היא הבמה הרחבה ביותר המאחדת את מדינות הקהילה האירופית הנוכחית, המדינות העתידות להצטרף אליה ומדינות גייטרליות, לרבות שווייץ, אוסטריה ושבדיה.

נתקבלתי באהדה רבה וניתנה לי הזדמנות לגולל את מלוא יריעת קשרינו עם אותה יבשת שהיתה, כפי שאמרתי באותו מעמד, זירת הטרדיה היהודית האיומה ביותר, אך גם מקום היוולדה של תנועת שיחרורנו. הרצאתי נסבה על בעיות השלום בים התיכון ועל קשריה המיוחדים של ישראל עם אירופה המתאחדת.

למרות חששות שהתעוררו בראשית הקיץ, ולמרות לחץ ערבי רב, סירבה המועצה לשנות את החלטתה החיובית בדבר קיום הפסקת אש עד לשלום, כינון השלום ונסיגת כוחות לגבולות בטוחים ומוכרים כחלק מהגשמת חווה שלום מוסכם — ואני מצטט את דבר ההחלטה.

בדיון במליאה וכן בוועדה המדינית היתה אווירה ידידותית. מתבקשת ערנות מתמדת בגיורה זו של תזי-תנו, אך יש לי רושם כי מעמד ישראל התבצר מאו הקיץ, בזכות ריבויים של מדינאים ואנשי פרלמנט אירופים שביקרו בישראל וראו את המציאות במו עיניהם.

המשקפים הישראליים הקבועים, חבר-הכנסת הררי וחבר-הכנסת אברמוב, כמו קודמיהם, חבר-הכנסת צדוק וחבר-הכנסת שכטרמן, ממלאים תפקיד מועיל וחשוב

להתמחות בבעייתיה של הארץ ובמיוחד בתחום השלום בין ישראל למצרים. כן נבדר כל אפשרות להביא את ארבעת אורחינו, ואת עשרת הנשיאים אשר בשמם הם מדברים, לידי מאמץ לקדם משא-ומתן בין ישראל ומצרים.

2-3. דברי שר החוץ בעניין הפושעים הנאצים

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר החוץ ביום י' בחשון תשל"ב (29 באוקטובר 1971):

בעתונות וברדיו פורסם שכבודו אמר בראיון טלוויזיה בארצות-הברית כי אין לנו עניין בהמשך תפיסתם והבאתם לדין של פושעים נאצים נוספים.

אבקש לדעת:

1. האם נאמרו דברים אלה על-ידי כבודו באותו ראיון?

2. אם לא, מה הדברים שכבודו אמר בעניין זה?

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר החוץ ביום י"ב בחשון תשל"ב (31 באוקטובר 1971):

בעתונות מיום א' בחשון תשל"ב (20 באוקטובר 1971) הופיעה ידיעה שלפיה אמר כבוד השר, בראיון טלוויזיה ששודר ברחבי ארצות-הברית ביום 19 באוקטובר 1971, ש"איו מעוניין עוד במיוחד במשפטי נאצים ובהמשך רדיפתם של פושעים נאצים", ושלאחר משפט אייכמן אין חשיבות ואין טעם בהבאתם של פושעים נאצים לדין.

אבקש לדעת:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. על סמך מה אמר כבוד השר את הדברים האלה?

3. האם התבטאות כזאת עולה בקנה אחד עם האחריות הקולקטיבית של כל חברי הממשלה?

שר-החוץ א. אבן:

(1) הידיעה ברשיה של שתי השאלות אינה נכונה לא בכתבה ולא ברוחה. באותו ראיון הדגשתי כי חשוב כי יופעלו נגד הפושעים הנאצים חוקים הוגעים ללכידתם תם וענישתם וכי "כאשר חוקיהם של מדינות מוספים לגזור עונשים על פושעים נאצים יש בכך סימן היכר למצפון בריא ומחונן".

(2) באותו מעמד הפלגתי בתיאור השואה היהודית כחזיון אשר אין לו פיצוי או נחמה וששום דבר בעולם, לרבות לכידתם של פושעים נאצים, אינו מסוגל לחוקק את רישומיו. תיאורי חוויות ביקורי באשוויץ ודכאו אחרי השואה ותקומת ישראל ואת החותם שמדיקה השואה על תכנם ורוחם של חיי מדינת ישראל.

(3) לסיפוקי העמוק וזכו דברי אלה לתהודה עזה ורחבה שבהא לידי ביטוי במכתבים ומברקים לאין ספור. מנהיגי אירגונים יהודיים וציוניים, יושב-ראש אגודת נפגעי הנאצים בארצות-הברית, נשיאי מגביות, תנועת העבודה הציונית, סופרים המתמחים בשואה ואחרים ראו להביע לי דברי הודהות ועידוד. אני רשאי אפוא להאמין כי תחושה מיוחדת של משמעות השואה והתקומה, יחד עם הצורך להפעיל את החוק נגד פושעים נאצים, הוענ' קה באותה שעה לבני אדם מרובים מאוד, וסיפוקים של המקשיבים והצופים הוא גם סיפוקי.

2. כמה עולים הופנו בתקופות אלו לשדרות ול-
אופקים?

השר לקליטת העלייה ג. פלד:
אין לנו נתונים לגבי השנים 1967 ו-1968. לגבי
התקופה 1 בינואר 1969 — 30 ביוני 1971 (שנתיים
וחצי) להלן הנתונים:

1. בנתיבות אוכלסו 23 דירות, לפי האומדן — 81 נפש.
2. בשדרות אוכלסו 118 דירות, לפי האומדן — 413 נפש. באופקים אוכלסו 22 דירות, לפי האומדן — 78 נפש.

8. זכויות עולים לקבלת דירה מטעם המשרד לקליטת העלייה

חבר-הכנסת ד. י. לוי שאל את השר לקליטת העלייה
ביום י"א בתמוז תשל"א (4 ביולי 1971):

אבקש את כבוד השר להשיבני:
מה מידת הזכאות לדירה מטעם המשרד למק-
רים דלהלן:

- א. עולה חדש רווק שמתחתן בישראל עם אזרחית ישראלית;
- ב. זוג עולים חדשים כאשר אחד מבני הזוג אינו יהודי;
- ג. זוג עולים חדשים כאשר האשה היא אזרחית ישראלית;
- ד. זוג עולים חדשים כאשר אחד מבני הזוג הוא אזרח ישראלי והשני אינו יהודי.

השר לקליטת העלייה ג. פלד:

א. עולה הגשוי למי שאינה בעלת זכויות עולים זכאי לדירת עולים בשכירות רגילה באזור פיתוח א'.
זוג כנ"ל זכאי למשכנתה עד לסך של 27,000 לירות ובתנאי שסכום המשכנתה לא יעלה על 75% ממחיר הדירה.

ב. בהתאם לסעיף 4א' לחוק השבות, תשי"ו-1950, שנכנס לתקפו ביום 19 במארכ 1970, זכויות זוג עולים זה זכויות כל זוג עולים.

ג. אזרחית ישראלית איננה בבחינת עולה חדשה. זוג המורכב מעולה, אפילו אינו יהודי, ומתושב חוזר שאינו זכאי, זכאותו בהתאם לתשובה לשאלה א'.
ד. ראה תשובתי לשאלה ג'.

9. ביטוח בריאות בקופת-החולים הכללית הניתן אוטומטית לעולים החדשים

חבר-הכנסת ז. המר שאל את השר לקליטת העלייה
ביום י"ט בתמוז תשל"א (12 ביולי 1971):

במעריב מיום ט' בתמוז תשל"א — 2 ביולי 1971 נמסר, בידיעה על אלכס זורון, שמושרד הקליטה גהג לבטח באופן אוטומטי כל עולה המגיע לישראל בקופת-החולים של ההסתדרות.

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן, מה הם השיקולים להעדיף קופה זאת (שמשמעותה הצטרפות להסתדרות הכללית) על קופות אחרות?

ביותר מטעם הכנסת והעם, בעבודתם במסגרת מועצת אירופה.

אני שמח לציין כי נשיא מועצת אירופה, ד"ר רבר-דין, נענה עקרונית להזמנה לבקר בישראל בקרוב.

6. אי-הקמתו של מרכז קליטה בנתיבות

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את השר לקליטת העלייה
ביום ה' בתמוז תשל"א (28 ביוני 1971):

רצוני לשאול את כבודו:

1. מדוע הוקמו מרכזי קליטה בשדרות ובאופקים ולא בנתיבות?
2. מה פועל או יפעל כבוד השר להקמת מרכז קליטה בנתיבות, בהקדם הזמן?

השר לקליטת העלייה ג. פלד:

1. משרד הקליטה פותח מרכזי קליטה בתיאום עם הסוכנות היהודית. הגורמים המשפיעים על פתיחת מרכזי קליטה במקומות השונים הם:

(א) מלאי דירות גדול הן לצורך הקמת מרכזי קליטה והן לצורך איכלוס עולים העשויים להישאר במקום בתום חמשת חודשי לימוד העברית.

(ב) אפשרויות תעסוקה וקליטה נרחבות לעולים אשר יסיימו את האולפן ויכלו להשתרש במקום.

(ג) תיאום עם ראשי המועצות או הערים.
מרכז הקליטה בשדרות נפתח באוגוסט 1969 וב-אופקים באפריל 1970.

באותה תקופה התקיימו התנאים שהזכרתי במקומות אלה בעוד שתנאים אלה לא התקיימו בנתיבות.

2. (א) משרד הקליטה אינו פועל כיום לפתיחת מרכזי קליטה חדשים, להוציא אלה שכבר הוחלט עליהם.
(ב) התנאים שהוזכרו לעיל אינם קיימים גם כיום בנתיבות.

הי"ר ד. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת י. בן-מאיר.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אדוני השר. האם אין כאן מעגל סגור? מצד אחד בלי תנאים כאלה אין מקימים מרכז קליטה; מצד שני, בלי הבאת עולים אין אפשרות לפיתוח היישובים האלה. בצורה כזו אין סיכוי שעיריית הפיתוח נתיבות תוכל להתפתח.

השר לקליטת העלייה ג. פלד:

בדרך כלל המעגל נפתח על-ידי כך שאנו בונים דירות במקום שיש בו סיכויי קליטה. לפיכך יש מדי פעם ישובים שעד כה לא שימשו מוקדי קליטה, ואילו לאחר בניית דירות לשיכון עולים מתחילים לשמש כמוקדי קליטה.

7. הפניית עולים לנתיבות, לשדרות ולאופקים

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את השר לקליטת העלייה
ביום ה' בתמוז תשל"א (28 ביוני 1971):

רצוני לשאול את כבודו:

1. כמה עולים הופנו בשנה האחרונה, ומאז מלח-מת ששת-הימים, לנתיבות?

חוכרת ב', ישיבה רכ"ד

— שאילתות והשובות (המר, פלד, פרוש, י. תמיד); הודעת הממשלה על מצבם של יהודי סוריה (ברקת, אבן) —

3. האם יפעל השר לכך שיימסר לכל עולה, בכתב ובעל-פה ובשפות המתאימות, הסבר מפורט של כל אפשרויות הבחירה של ביטוח בריאות בארץ ולאפשר לו להחליט באופן הפשי איזו קופה להעדיף?

3. האם ינקוט כבוד השר צעדים מתאימים כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד?

השר לקליטת העלייה נ. פלד:
הידיעה איננה נכונה. אמנם נשלחו לאולפן בקיבוץ גת בדואר ספרי תנ"ך עם הברית החדשה מנהריה, אך לא השתמשו בספרים אלה ולא חילקו אותם במסיבת הסיום. בטעות או במקרה הגיע, כנראה, ספר כזה לידי אחד התלמידים. הספרים הוחזרו לשולח.

11. השפעתם של "הפנתרים השחורים" ושל השביתות על ממדי העלייה חבר-הכנסת י. תמיד שאל את השר לקליטת העלייה ביום "בחשון תשל"ב (29 באוקטובר 1971):
יואיל נא כבודו להשיבני:

1. היש לתופעה המכונה "פנתרים שחורים" ומע-שיהם השפעה על העלייה לארץ?
2. אם כן, מה הם ממדיה?
3. מה היא השפעת השביתות המרובות במדינה וגילוייהן לגבי העלייה?

השר לקליטת העלייה נ. פלד:
1-2: אמנם לא נערך סקר על מידת ההשפעה של התופעה המכונה "הפנתרים השחורים" על העלייה לארץ, אולם לפי המידע אשר בידינו עולים מצרפת מיוצאי צפון אפריקה מושפעים בשיקוליהם לגבי העלייה באופן שלילי.

אין ספק שטיפול הממשלה בבעיית הקטנת הפער הסוציאלי ושיפור מצבן של השכבות המקופחות ישפיעו באופן חיובי על הנכונות לעלייה בקרב חוגים אלה.

3. לא נתקלנו בהשפעה של השביתות בארץ על העלייה.

ג. הודעת הממשלה על מצבם של יהודי סוריה

חסרי שחר על חייהם השלויים והתפשיים כביכול של היהודים בארצם. אולם מלאכתם לא תצלח בידם וה-אמת על כל אימיה לא תיגנן.

בחי יהודי סוריה אין שלוה ואין חופש. אלה הם ייסורים רצופים וחסרי תוחלת, פרט לשביב התקווה בגאולתם על-ידי יציאה.

האמת המחורדה היא ש-4,500 יהודים חיים כבני-ערובה בסוריה. יציאת גבולות המדינה אסורה עליהם לחלוטין וגם בתוך גבולותיה של סוריה מסוגרים הם בגטאות ותנועתם מותרת בטווח של שלושה קילומטרים מבתים בלבד. מעצרים שרירותיים, חקירות מלוות עינו-יים, ביקורות פתע של המשטרה נהפכו בשבילם לחזיון יומי.

עלי לציין בהערכה כי דעת הקהל הנאורה ברחבי עולם, אשר נודעוה לשמע הידיעות על גורל יהודי סוריה, הרימה אף היא את קולה. באירופה, בארצות-הברית, באמריקה הלטינית, נשמע קולם של אירגונים ובודדים, יהודים ולא-יהודים התובע את שיחורום המידי

3. האם יפעל השר לכך שיימסר לכל עולה, בכתב ובעל-פה ובשפות המתאימות, הסבר מפורט של כל אפשרויות הבחירה של ביטוח בריאות בארץ ולאפשר לו להחליט באופן הפשי איזו קופה להעדיף?

השר לקליטת העלייה נ. פלד:

1. משרד הקליטה אכן נוהג לבטח כל עולה המ-גיע לישראל באופן אוטומטי בקופת-החולים הכללית.

2. כתוצאה מכך מבוטחים כל העולים מיד עם הגיעם לישראל בקופה שבכוחה לספק שירותים רפואיים בכל מקום בארץ ובמלוא ההיקף הדרוש.

עם זאת, אותם עולים הבוחרים להתקשר עם קופות חולים האחרות, זכאים לעשות כן, ואותן קופות מקבלות דמי הביטוח בעדם (רשימת כל קופות החולים מצויה בכרטיס הביטוח שבתעודת העולה).

3. הוריתי ליחידה המאימה במשרדי להכין חוב-רות הדרכה והסבר בגושא קופות החולים וביטוח הבריאות.

10. ידיעה בדבר חלוקת ספרי תנ"ך, הכוללים גם את הברית החדשה, למסיימי אולפן בקיבוץ גת

חבר-הכנסת מ. פרוש שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ה בתמוז תשל"א (18 ביולי 1971):

במכתב שנשלח אלי על-ידי איש מהימן הוא כותב לי, כי אחד מידידיו, עולה חדש מבריטניה, סיים את האולפן בקיבוץ גת לפני זמן-מה. בחגיגת הסיום חולקו ספרי תנ"ך למסיימים. לתדהמתם הגדולה של המסיי-מים היו אלה ספרי תנ"ך שכללו גם את הברית-החדשה, מתורגמת לעברית, מתוך מהדורה המופצת על-ידי אחד המייסוים הפועלים בארץ.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה נכונה?
2. האם מוכן כבוד השר לקרוא לכירור את האח-

היו"ר ד. ברקת:

אנו עוברים לסעיף ב' בסדר-היום: הודעת הממ-שלה על מצבם של יהודי סוריה. רשות הדיבור לשר החוץ.

שר-החוץ א. אבן:

יושב-ראש נכבד, חברי כנסת. שוב נתבעת הכנסת לתת את דעתה על פרק בתולדות ייסורי היהודים. הפעם מדובר בשרידי הציבור היהודי בסוריה. לא אחת הביעו הכנסת והממשלה את הדהותו של העם בישראל עם אחינו הלכודים בארצות ערב, ובמיוחד בסוריה. לא פעם הביעו במאוחד מעל הדוכן הזה את חרדתם לגודלם והחלטתן הנחושה להתמיד במאבק לשיחורום.

עתה הגיעו ידיעות על החמרה נוספת בדיכויים של יהודי סוריה ועל מעצרו של שנים-עשר יהודים לפחות, רובם צעירים, אשר הושלכו לכלא הסורי ללא משפט ושגורלם לא נודע. כן הגיעו אלינו ידיעות כי מש-פחות יהודיות נלקחו לחקירות הבלושת הסורית. חקירות אלה לוו בעינויים אכזריים אשר לא יתוארו.

שליטי סוריה מנסים להתחמק מעוונם ולהימלט מהביקורת והזעם של בעלי מצפון בעולם בפירסומים

— הודעת הממשלה על מצבם של יהודי סוריה (אבן); (הודעות הסיעות) (ברקת, ידיד) —

יות באמצעות שגרירותיהן באותן בירות שבהן בוטאו הדאגה והזעם של דעת הקהל. בתגובות אלו בוחרת סוריה להכחיש מכל וכל דבר המעצרים. היא מכחישה את הפלייתם ודיכויים של יהודי סוריה. דעת הקהל בעולם כבר נתנסחה בעבר בהכחשות סוריות מעין אלו. אין היא הולכת שולל. עם זאת, עצם הנסיגה הסורית להתייחסות בדרך של הכחשות מצביע על כך שגם המשטר הסורי חש כי אינו יכול להתעלם מן הביקורת הציבורית בעולם.

אנו חוזרים ופונים לממשלות, לאירגונים בין-לאומיים, לאישי רוח ודת כי יתמידו ואף יגבירו את המאבק למען אחינו בסוריה.

כבעבר גם עתה ננקוט את כל האמצעים להבטיח כי יושם קץ לסבלם של אחינו בסוריה ושתינתן להם החירות, במיוחד חירות היציאה. לא נשקוט ולא ננוח עד אשר יצא לחופש אחרון היהודים הלכודים בסוריה ובארצות ערב בכללותן.

חברי הכנסת. נשאלת לפעמים השאלה מה משקלה ותוצאתה של העבודה הזאת, ובמיוחד אם יש לה סיכוי ותכלית מול הכבדת לבם של אויבים רודנים. התשובה היא כי יש שכר לפעולה הזאת. נסיונו לגבי המאמצים שנעשו למען יהודי מצרים ויהודי עיראק מוכיח כי אמנם המלאכה היא קשה, דורשת סבלנות מרובה, אולם אין היא עבודת חינוך. העבודה לא היתה עבודת חינוך. ובמעמד זה איננו יכול להפליג מעבר להערה זאת. דווקא משום כך אני מבקש להעביר את הדיון הזה, לאחד שהסיעות יואילו להתבטא, לוועדת החוץ והבטחון של הכנסת, על-מנת שהוועדה תוכל לשמוע בצורה מלאה יותר, יסודית ומפורטת על המאמצים הנעשים והמתוכננים למען הצלת היהודים בסוריה ובשאר מדינות ערב.

של העצורים, הפסקת דיכויים של היהודים בסוריה. הפעולה הציבורית בעולם היא מקפת ורב-גונית. היא באה לידי ביטוי בפירסום הצהרות וגילויי דעת, פניות ומכתבים ומברקים לנשיא סוריה וממשלתה ושגריריה, מאמרים בעתונים, עצרות, הפגנות ומשמרות-מחאה ליד שגרירות סוריה ומשודי חברות סוריות. פעולות אלה נערכו בצרפת, איטליה, בלגיה, הולנד, דנמרק, נורבגיה, בריטניה, ארצות-הברית, ברזיל, ארגנטינה ועוד.

הוועד הבין-לאומי למען יהודי ארצות-ערב בראש שות של מר אלן פואר, נשיא הסנאט הצרפתי, פירסם גילוי דעת בו הוא הביע את הודעותיו מחומרת רדיפות היהודים בסוריה וקרא להעניק להם את זכויות האדם האלמנטריות ולאפשר את יציאתם לחירות. גילוי דעת דומים פורסמו על-ידי ועדים ארציים למען יהודי ערב גם בבירות אחרות: רומא, ניו-יורק, בריסל, אוסלו וכו'. אנוס-אירס. ועדות ציבוריות למען זכויות אדם, אירגוני משפטנים וכן אירגוני לוחמי המחתרת יצאו אף הם במערכה ציבורית למען אחינו בסוריה. האירגון הבין-לאומי של לוחמי המחתרת ועצורי מחנות הריכוז, אשר עם חבריו נמנים אנשים רבי תהילה מגיבורי המאבק נגד הנאציזם במלחמת-העולם השנייה, שיגר מכתב לשגריר סוריה בבריסל, מקום מושב האירגון. האירגון תובע פעולה סופית ומיידית להפסקת רדיפות היהודים. מכתב זה מציין נשיא האירגון, גנרל גריס (Guerisse), כי האירועים האחרונים מוכיחים שוב כי הכחשותיהם הרשמיות של נציגי סוריה בבריסל בינואר 1971, בעקבות הידיעות אז על מצוקת יהודי סוריה, טענותיהם כי מצבם שפיר כביכול, הוכחו כחסרות כל בסיס במציאות. יהדות העולם על אירגוניה, קהילותיה, רבניה והנוער שלה נזעקה אף היא והצטרפה למחאתם של שוחרי כבוד האדם בדחבי עולם.

הולכות ומתרבות בימים אלה תגובות סוריות רשמ-

1. הודעות הסיעות

ועתידם של יהודי סוריה, מצרים, עיראק ולוב. נשמיע מעל במה רמה זו קול זעקה גדולה: אל דמי לנו — שלחו את עמי, הצילו את שארית הפליטה ובכלל זה את אחינו יהודי סוריה הנמקים תחת עול שלטון רודני המתנכל לחייהם ופוגע בזכותם האלמנטריות לחיות חיי חירות ובעיקר מונע מהם לצאת מסוריה ומחוזיקם כבני-עורבה.

כאמור, קשה לתאר במלים את מצבם של יהודי סוריה, שהוחזרו עוד יותר לאחורונה, ואת סבלם הקשה מנשוא. תיירים שביקרו בזמן האחרון בסוריה יש בניהם סיפורים מזעזעים על גודלם המר ותיאור המצב שבו חיים אחינו, שארית הפליטה במקום.

יהדות סוריה היא יהדות בעלת מוניטין. ממנה יצאו לעמנו גדולי תורה. זו יהדות מפוארת, עשירת תרבות ומסורת, שרשמה פרק מפואר בתולדות עם ישראל בתפוצותיו. מתוך רבבות נשואו כיום כחמשת אלפים נפש המוחזקים על-ידי השלטון הברברי כבני-עורבה המרוכזים ברובם המכריע בדמשק והיתר בחלב ובקמישלי.

כן יודעים התיירים לספר על מאסרים המוניים, אם כי אין בידנו פרטים מלאים על מספר האסירים הנמצאים בבתי-כלא סוריים שבהם נמקים יהודים

היז"ר ו. ברקת:

ועדת הכנסת החליטה כי תימסרנה הודעות הסיעות במקום דיון. כל הדעה תהיה בת עשר דקות. רשות הדיבור לחברי-הכנסת ידיד.

מנחם ידיד (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בעקבות פניית סיעת גח"ל להעלות הצעה דחופה לסדר-היום על מצב יהודי סוריה החליטה הממשלה למסור הודעה בכנסת. אנו מקדמים ומציינים בחיוב החלטה זו.

מזה זמן רב מגיעות אלינו ידיעות מחרדות על התנהגותה הנפשעת של ממשלת סוריה כלפי היהודים. זה עתה שמענו משר החוץ את התיאור הדרמטי על מצבם של אחינו.

אין השעה כשרה כדי להצביע על מחדלים בקשר ליהודים שעדיין נמצאים בשבי מדינות ערב. אנו מציינים בחיוב את הפסקת השתיקה שישאלה הטילה על עצמה וביום זה ישראל מתייצבת בראש המערכה להצלת שארית הפליטה — אחינו כלואי ארצות ערב.

חברי הכנסת. בשעה זו הננו קוראים מעל במה זו אל כל סיעות הבית להתאחד בעקבות הודעת הממשלה תוך אהריות משותפת ואחדות לאומית בקשר לגורלם

חוברת ב', ישיבה רכ"ד
יהודי סוריה (הודעות הסיעות) (ידי, ברקת, ארבל-
אלמולינו) -

צעירים ומבוגרים, ללא דין וללא דיין, בלא עוול בכפם
זולת היותם יהודים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אחינו יהודי
סוריה חיים בתנאים בלתי-אנושיים. רכושם נשדד ובי-
תיהם הוחרמו בטענה שהם נועדו לאיכילוס פליטים
פלשתינאים. בתי-הספר נסגרו בפקודת השלטונות וה-
מורים פוטרו. נשארו רק שני בתי-ספר בהנהלת חבר
מורים ערבים. בתי-כנסת, ספרי תורה וכתבי-קודש גש-
רפו ומספר בתי-כנסת ובתי-ספר הועמדו לרשות המח-
בלים, המשתמשים בהם כמיתקני אימונים למטרות
חבלה בישראל. בתי-הקברות היהודיים בדמשק ובחלב
חוללו ונהרסו ובמקומם סללו כבישים. היהודים חיים
חיי מצוקת טרור. הם נרדפים ומצאים במעקב בלתי-
פוסק ובתייהם סומנו באדום.

השלטון הרודני בסוריה חוקק חוקים אנטי-יהודיים
לפי שיטות נאציות פסולות, ומפקד הצבא הוציא צו
מיוחד האוסר על כל איש צבא ועל עובדי מדינה ומוס'-
דות ציבור לסחור ולקנות מיהודים. כמו-כן נאסר על
היהודים לנוע מעיר לעיר בתוך סוריה בלא אישור מיוחד
מ"המשרד השני" - המחלקה המיוחדת - ועל-פי רוב
אין מעניקים אישורים אלה אפילו לצרכי ריפוי. לא הס-
תפקו בכך, הגלו נאסר על היהודים להתרחק או לצאת
את גבולות הארץ ויתר משלושה קילומטר.

כאלה הם הדברים בפי התיירים. ממש לא יתוארו
העדויות המזעזעות על מצוקתם של יהודי סוריה הנתו-
נים להשפלה, למרסע ולהתעללות פיסית ונפשית, בלי
לדבר על אונס, שד ורצח.

המצב כיום, אדוני היושב-ראש, מחייב אותנו במש-
נה-תוקף לעשות הכל כדי לזעזע את המדינות ודעת
הקהל בעולם. אמנם כך שר החוץ הודיע היום בכנסת
שקיימת התעוררות ויש תזוזה בדעת הקהל וכבר נאמרו
קריאות באוני שליטי ערב לשנות את יחסם האכזרי
לשרידי הקהילות היהודיות בארצותיהם ובעיקר להעניק
להם את הזכות האנושית האלמנטרית לצאת מארצם
לארץ-ישראל, מולדת אבות. יש לציין כי לאחריה -
וזאת שמענו מפי שר החוץ - עושה ממשלת ישראל
מאמצים עליונים להצלת שארית הפליטה בארצות ערב.
גל ההתעוררות הקיים כיום בעולם מקיף אישים צרפ-
תיים, ביניהם סנאטורים ושרים, וכן גורמים איטלקיים
בעלי מעמד ראשון במעלה. הוקמו ועדי פעולה בארצות
שונות - בארצות-הברית, צרפת, איטליה, הולנד, בלגיה,
דניה, נורבגיה וכן בארגנטינה, מקסיקו וברזיל. גם הוותי-
קאן התגייס למאבק זה ובשבועון הוותיקאן פורסמו
בהרחבה ובהבלטה ידיעות על מצב היהודים ועל הרדי-
פות בסוריה. אולם יחד עם מאמצים אלה צריך לגייס
את יהדות העולם במגמה להציל את היהודים הנרדפים
בסוריה או בכל מדינה ערבית אחרת. יש להבהיר לעולם
כולו, כי מאז הקמת מדינת ישראל נמשך מסע הדיכוי
וההשפלה נגד אחינו היהודים בכל מדינות ערב. יש
להציג את המשטר הרודני בסוריה במערומיו ובהתנה-
גותו המחפירה והפושעת.

אין אפשרות להסביר את העובדה שהעולם הנאור
ראה כל זאת ושתיק? אכן יש להפר את השתיקה הזאת.
ישראל תחטא לייעודה ההיסטורי אם לא תפעל למען
קיומו ושמירת חירותו של כל יהודי, כאשר אורבת סכנה
לחיי או לחירותו.

אם כי אין לומר גואש לפנייה למוסד ולמצפון
העולם, לממשלות נאורות ואירגונים ידידותיים, בזאת
יהיה המבחן, אם ידע המצפון האנושי להשמיע את
קולו להצלת אחינו הנרדפים והמעוטים בארצות ערב
על היותם יהודים.

ברם מחובתנו אנו, בראש וראשונה מחובת הכנסת
והממשלה, לעשות הכל כדי להזעיק את דעת הקהל
והמצפון האנושי ולא לחסוך כל מאמץ, אף הקשה ביותר,
עד אשר נזכה בשיהורם של כל היהודים המוחזקים
כבני-ערובה במדינות ערב. הנסיון מלמד אותנו כי כאשר
מעוררים דעת הקהל פורצים את החומה. כך הדבר
בקשר לאחינו מעבר למסך הברזל, בברית-המועצות,
וכן במקומות אחרים. באזורנו, אני סבור, יש לנצל את
הרגישות שהסורים מגלים בימים אלה. יש להגביר את
הלחץ ואת התעוררות דעת הקהל בכל קצוות העולם.
מכאן נשלח ברכה ועידוד לזעזע העולמי למען
יהדות ערב, שהוקם בצרפת. נציין בחיוב את פעילותו
של האידג'ון הבין-לאומי של המחותרות ולוחמי הגטאות,
של אלה שסבלו מעול רדיפות הנאצים ומזדהים עם
המאבק למען הצלת יהודי סוריה.

כן ראוי שהכנסת תזקוק את ידי המועצה הציבורית
למען יהדות ארצות ערב, שהוקמה בישראל בראשות
שופט בית-המשפט העליון מר חיים כהן ומשמשת
כוח מדרבן לממשלת ישראל ולעולם כולו.

אדוני היושב-ראש. אני קורא לכנסת להרים את
קולה כדי שאנו נהיה לפה לאותם אנוסים שאינם יכולים
להשמיע את קולם ברמה.

אדוני שר החוץ. אנו פונים לממשלת ישראל להורות
לנציגינו באידג'ון האומות המאוחדות להעלות את נושא
רדיפות היהודים בסוריה ובמדינות ערב על סדר-יומה
של העצרת וליזום דיון, בסעיף מיוחד, אשר יתקיים
השתא באו"ם. מחובתנו לדרוש ולתבוע כי יושם קץ
למשטר הדיכוי, האפליות וההשפלה בארצות ערב.
תנוכחתי וזכות היהודים להגיע לתוף מבטחים.

אדוני היושב-ראש. אסיים את דברי בתפילה לאחינו
הנרדפים בארצות ערב. אחים יקרים, עוד יבוא היום,
וזאת אמונתה, הוא לא יהיה רחוק, ומחדש מתגלים לעינינו
ויתקיים בכס ובנו הכתוב: "ופדויי ה' ישוּבוּן ובאו ציון
ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו
יגון ואנחה".

הי"ד ר. ברקת :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמולינו.

שושנה ארבל-אלמולינו (המערך, עבודה-מפ"ם) :
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. ידיעות על משטר
האימים שבו נתונים אחינו בסוריה הסתננו מעבר לחומת
בית-הכלא שם הם נמצאים, ומחדש מתגלים לעינינו
מעשיהם האכזריים של שליטי דמשק נגד שרידי גלות
מפוארת זאת. גם לאחר שנזכרנו לדעת, פעם אחר פעם,
מה מסוגלים שליטי ערב לעשות ליהודים מחוסרי הגנה
המתגוררים בארצותיהם, מסתמרות השערות והלב ממאן
להאמין לעדויות המגיעות משם, המספרות על מעשי
הזוועה, ההתעללות והדיכוי בו נתונים 4,500 יהודי סוריה
המתגוררים בגטאות דמשק, חלב וקמישלי.

מפלגת העבת, השלטת בסוריה והנושאת לשווא
את שם הסוציאליסם, אימצה לעצמה הלטלות הוועידה

עם זאת אסור לנו להתעלם מהעובדה המצערת, שרוב מדינות העולם לא הרימו את קולן במשך שנים נגד מעשים ברבריים אלה, ומתוך שיקולים ואינטרסים צרי-אופק שתקו והשלימו עם המצב. סוריה זאת, המאמצת לעצמה כלפי היהודים את התורה הנאצית, נבחרה כחבר-רה במועצת הבטחון ומצפון העולם לא הודעו מתופעה צינית זאת.

כבוד היושב-ראש. חכמונו ז"ל אמרו: כל המקיים גפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא. מדינת ישראל, שהיא חוף מבטחים לכל יהודי בהיותה מדינת היהודים, צריכה לראות בהצלחת חיי היהודים הנתונים לסכנת השמדה זה צו עליון. אני מציינת בהערכה את הפעולות הנעשות על-ידי הממשלה והמועצה הציבורית שהוקמה לא מומן הצלחת היהודים בארצות ערב, אך על ממשלת ישראל להמשיך ולהזעיק ממשלות, פרלמנטים, את אירגון האו"ם מות המאוחדות, שנושא במידה מסויימת באחריות למצב, ולעורר את דעת הקהל בעולם; להזעיק אנשי רוח ודת וכל בעלי מצפון למען הפסק את הרדיפות של היהודים בסוריה, ולא לאלץ את ממשלת סוריה לתת אפשרות ליהודי סוריה לעזוב את הארץ השוללת מהם את הזכויות האלמנטריות שזכאי להן כל אזרח וכל אדם באשר הוא אדם.

אנו קוראים מעל במה זאת שעל שלטונות סוריה לשחרר, ומיד, את היהודים הנתונים במעצר בכלא דמשק, ולאפשר להם לצאת לאן שלבם חפץ.

חברי הכנסת. להלן דברי המזכיר הכללי של האו"ם בדיון-וחשבון רשמי שלו — ההקדמה לדו"ח השנתי של המזכיר הכללי על עבודת האירגון — העצרת ה-24 מספטמבר 1969, לאמור: "הגני שותף לדאגה הרבה למצוקתה של קבוצה קטנה של אנשים חסדי-אונים. אף שאין לי האמצעים להשגת מידע מדוייק על תנאי החיים של המיעוטים היהודיים הקטנים במדינות ערביות מסויימות ברור לי, כי לפחות בכמה מקרים יהיה מצבם של מיעוטים אלה טוב יותר במקום אחר, וגם למדינות שבהן הם חיים עתה ייטב אם, בתנאים הקיימים, תוסכם ותוסדר יציאתם של אלו הרוצים לעזוב, מאחד שמציי-אותם היא מקור למתיחות פנימית ובין-לאומית.

לפיכך הגני מלא תקווה כי ניתן יהיה בקרוב למצוא דרכים מתאימות לפתור בעיה אנושית זאת. הגישה למצב יכולה להתבסס רק על מגיעים אנושיים והרצון להקטין את המתיחות באזור מאחד שיהודים אלה, בהיותם אזרחי המדינות שבהן הם מתגוררים, הם בפי-קווחן הבלעדי של הממשלות במדינות אלה."

על עמדתו זו, התומכת במתן זכות ליהודים לצאת ממדינות ערב, חזר המזכיר הכללי גם בנאום פומבי שנשא ב-15 ביוני 1970 בלונדון לפני "החברה המלכותית של חברי-העמים".

חברי הכנסת. אין להסתפק רק בדיוורים. אנו טוב-עים ממזכיר האומות המאוחדות ומאירגון האומות המאוחדות לפעול למימוש דברים אלה, ולא להסתפק בא-מירתם בלבד. ובדו"ח, אדוני היושב-ראש, אני ציטטתי רק חלק מהדברים שנאמרו על-ידי המזכיר הכללי של האו"ם. את הטקסט המלא, שהוא כתוב באנגלית, אצרף לפרוטוקול.*

האיסלאמית, שהתקיימה ברבת-עמון בספטמבר 1967, האומרות: "היהודים בארצות ערב עודדו את ישראל בתוקפנותה נגד הערבים ויש להתייחס אליהם כאל לוחמים נגד המוסלמים, ולא לתת להם חסות והגנה. שומה על הממשלות המוסלמיות להגן כלפיהם כאל לוחמים ותוקפנים. כן שומה על העמים המוסלמים, הן כאנשים בודדים והן קבוצות, להטיל עליהם חרם ולנהוג בהם כבאויבים מושבעים".

חברי הכנסת. החלטה זאת מזכירה ברוחה ובמהותה את החלטות צמרת הנאצים בגרמניה עת החליטה על הפתרון הסופי של היהודים. הנציגול-סוציאליסטים בסוריה, בדמותה של מפלגת הבעת הנתמכת על-ידי ברית-המועצות, הוכיחו שהם תלמידים חרוצים להגשמת תורת הגזע של הנאצים, ומוגשמים תורה זו כלפי היהודים יום יום. אמנם עדיין לא הוגהה הטלאי הצהוב, אך תעו-דות הזהות של כל יהודי נבדלות מתעודת זהות רגילה, ולאורך דפי התעודה מוטבעת חותמת אדומה המצינית "מוסאווי", היינו בן דת משה. תעודה זו, כמובן, סוגרת את כל השעייה לפני היהודים.

הרכוש היהודי הפך להפקד. כל שוטר רשאי לאסור יהודי ככל שלבו חפץ. היהודים נתונים לפחד מתמיד מפני מאסר. העצורים נתונים לעינויי תופת, ואיש אינו יכול להאמין שבמאה העשרים קיימים עינויים מסוג זה. הידיעות המגיעות מספרות על מקרים שבהם מפשיטים את היהודים העצורים ערומים כבדים היוולדם, מורחים אותם בריבה, משכיבים אותם תחת קרני שמש לוהטת, מלקים אותם במוטות מלובנים, ולא אחת נטרפת דעתם כתוצאה מהעינויים והסבל.

רדיפות, דיכוי, השפלה, סכנת חיים — זאת היא מנת חלקם של אחינו המושפלים והנרמסים, וכל זה בריש גלי. 4,500 יהודי סוריה מחוסרי ההגנה הפכו בידי השליטים צמאי הדם של דמשק לבני ערובה ולשעיר לעזאזל. שליטי סוריה וההמונים המוסתים מוצאים כאן פורקן לתסכול ולאכזבה על מפתלם בשדה הקרב וחוסר האונים שלהם להתנגדות במדינת ישראל.

חברי הכנסת. יש אקסיומה שהוכיחה את צדקתה בכל מבחן היסטורי. היחס של מדינה אל המיעוט היהודי המתגורר בתחומיה הוא אבן הבוחן לאופיו של המשטר השורר באותה מדינה: האם הוא דמוקרטי או רודני, ליברלי או ריאקציוני, מצד אחד, ומה מידת יצי-בותו של המשטר, מצד שני. שום התכסות בנוצות של סוציאליסטים וקידמה, שמתעטף בהן המשטר הסודי, אין בכוחה להסתיר את אופיו הריאקציוני של משטר זה. וככל שיעציבותו נחלשת, גובר היחס האכזרי והדיכוי על היהודים.

רדיפות היהודים בסוריה לא התחילו מהיום ומאת-מול. זאת היא תוליה בשרשרת ארוכה של דיכוי המאפי-ינות את סוריה מיום כינונה כמדינה עצמאית. שומה עלינו לדעת, שבמצב זה נתונים היהודים גם בארצות ערב נוספות. לא שחכנו ולא נשכח את עמחי התלייה בבגד. נזכור ונזכיר את מחנות הריכוז במצרים, וגם מצבם של היהודים במרוקו, תוניסיה ואלג'יריה איננו שפיר.

לא נרפה מלציין את האחראים למצב זה, אך יחד

חוברת ב', ישיבה רכ"ד

– הודעת הממשלה על מצבם של יהודי סוריה (הודעות הסיעות) (ארבלי-אלמוליו, ברקת, נריה, אברמוביץ) –

ישראל ערבין זה בזה, אלא מפני שחלק גדול מהסבל שלהם הוא בגללנו. מפני שכל הצלחה שלנו ניתכת אחר כך בצורת מנת ייסורים על ראשם הם. זה מטיל עלינו אחריות כפולה ומכופלת, כי בשבילנו הם סובלים. לא ייתכן איפוא שנעבור לסדר-היום ולא נקדיש את מיטב כוחותינו, את מיטב תשומת-לבנו, להצלתם ולפדות נפשם.

בשבוע שעבר קראנו בתורה שאבינו הראשון נחלץ להצלת בן אחיו ואף לא נרתע מלהימה. אולי הגיעה השעה שיירמו למעננים ולמתעללים כי גם אנו לא נרתע מתגובה הולמת – יהודי סוריה קרובים ללבנו וסביבות דמשק לא רחוקים מגבולנו...

ובינתיים ראינו ונוכחנו כי גם בעולמנו עדיין זעקות גדולות ומרות אינן אובדות בחלל העולם, אינן אובדות בסערות. זכינו שהזעקה הגדולה והמרה אשר הרימה מדינת ישראל, אשר הרים עם ישראל, למען אחינו הנתונים בצרה בברית-המועצות, היה לה הד רב. היא הביאה גם לעידוד הסובלים, וגם להתרה מסויימת של כבלי שביים. אולם טרם הורמה הזעקה הזאת, לא מבחינת העצמה ולא מבחינת ההתמדה, למען אחינו היהודים הנתונים בכבלי ערב, בסוריה ובעיראק ואף בצפון אפריקה, והכרח הוא שגם למענם תיעשה פעולה מתמדת, פעולה מקיפה, כדי שסוף סוף ייקרא להם דרור.

אנו חייבים לא לנוח ולא לשקוט. אנו חייבים להפ-עיל את כל הכוחות בעולם הגדול, העולם שעדיין רוצה שיקראו לו "נאור", שלא יישאר איש לסבל הגדול הזה, שכל הפרטים עליו נתפרסמו כבר בעתונים ואין צורך לחזור עליהם. הן לא יתואר שבמאה שלנו ייעשו דברים כאלה ללא תגובה, ללא מחאה.

מדינות ערב, אשר לפני העולם הגדול רוצות הן להציג את עצמן כמדינות שוחרות שלום, לא ייתכן שיותן להן להתעלל בצורה כזאת באזרחיהן. אזרח של מדינה איננו עבד כענני של אותה מדינה. והרי גם עבדים בזמננו זוכים ליחס טוב יותר. אנחנו צריכים לגייס את כל הכוחות של שוחרי הצדק בעולם הגדול למען רווחתם, למען חירותם, למען שיחרורם של אחינו בני ישראל השבויים במדינות ערב.

הי"ד ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברמוביץ, ואחריו לחבר-הכנסת אליעזר.

יהודה אברמוביץ (אגדת ישראל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. ברגש מיוחד עולה אני על בימה זו לשאת דברי לראשונה כממלא מקומו של הרב רבי יצחק מאיר לוי זכר צדיק לברכה. קטונתי מלהיות ממלא מקומו. כתלמידו וחניכו אשתדל להמשיך בדרכו. וסימטו שיהא שם שמיים מתאהב על-ידך תהיה תמיד נגד עיני בעבודתי הציבורית הפרלמנטרית.

כנסת נכבדה. בשנים האחרונות נזקה לא אחת דעת הקהל היהודית בישראל ובעולם כולו לשמע בשורות איוב על מצב היהודים בארצות ערב. מדי פעם מופנה זרקור ההתעניינות לעבר ארץ ערבית אחרת, אם זו מצרים, עיראק או לוב, והפעם הוחרדנו לשמע תיאור המצב של שרידי יהדות סוריה, כפי ששמענו עתה מכבוד שר החוץ.

רצוני לציין בהערכה ולהזכיר לטובה את אנשי המצפון והרצון הטוב שהקימו ועד בין-לאומי למען יהודי ערב, בראשותו של מר אלן פואר, נשיא הסנאט הצרפתי, שבזכות השפעתם המוסרית נאלצו גם ממשלות לפעול, מי בגלוי ומי בסתר, להפסקת מחוזה הדמים בחוצות בגדד.

לא נשכח את תרומתן של מדינות רבות ואישי שהרימו קולם וזעקתם נגד הרדיפות ודיכוי היהודים בארצות ערב. אך למרבה הצער לא נשמע קולה של ברית-המועצות, שהתיימרה ומתיימרת להתייצב נגד כל אפליה ודיכוי. שליטי ערב מקבלים למעשה עידוד למדיניות שהם נוקטים נגד היהודים מההסתה המתנהלת נגד מדינת ישראל על-ידי ברית-המועצות; מהרדיפות ומהמשפטים שהשלטון בברית-המועצות עורך נגד יהודים, על שגשאריו נאמנים לעמם, ורוצים לעלות לארצם.

ובהזדמנות זו נשלח דברי עידוד וחזק-ואמץ לאחינו אסירי ציון הנמקים בבתי-הסוהר ומחנות הריכוז בברית-המועצות, ונאמץ את ידיהם בהמאבקם.

נגדר מעל בימה זו את תביעתנו הנמרצת לשלטון ברית-המועצות לשתרר, ומיד, מבית-הסוהר את אחותנו סילוה זלמנסון, שחיה נתונים בסכנה, ולאפשר לה לעלות לישראל. וכאן נקבל אותה בחמימות ובאהבה, ונוסף על אהבה תקבל טיפול רפואי מסודר, והיה זה מזוור לגוף החולה והלב הדואב של אחותנו הסובלת ומתענה בכלא הסובייטי.

כבוד היושב-ראש. מעל בימה זו נפנה לכל הפרלמנט טים והממשלות בעולם הנאור, ולכל אנשי המצפון באשר הם שם, שלא ישקטו ולא ישלימו עם המתרחש בסוריה, ירימו קולם ויפעלו להצלת היהודים הנרדפים, המושפלים והמעונים. מעל בימה גם נשמיע גם באזני שליטי ערב האחראים לדיכוי היהודים בארצותיהם: דם יהודי לא יהיה הפקר; לא נשלים עם רדיפת אחינו והשפלתם. עליהם לדעת כי יש יד רשומת, ודין צדק ייעשה, וה-אשמים יבואו על עונשם.

הי"ד ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת נריה, ואחריו לחבר-הכנסת אברמוביץ.

משה צבי נריה (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, אנשי הכנסת הנכבדים. לפני קרוב לאלף שנים היה זה משורר-ציון רבי יהודה הלוי, שביטא מעומק נפשו: "איך אטעמה את אשר אוכל, ואיך יערב, בעוד ציון בחבל אדום ואני בכבל ערב". ברוך השם, ציון שוב איננה בחבל אדום. ציון נמצאת בידי בניה בוגיה. אבל עדיין מתעניים וסובלים אחים ואחיות בכבלי ערב. אסירים וכבולים, שבורים ורצועיים.

בזמננו מוגנים שבויים על-ידי אמת זנבה, ואין מי שיכול להתעלל ללא גבול בשבויים. יש מוסדות בין-לאומיים השומרים, המגוינים, על מינימום של זכויות שבויים. והנה, לפנינו כמה אלפי שבויים, ארבעת אלפים יהודים שבויים בסוריה, אלפים וחמש מאות יהודים שבויים בבבל (בעיראק), שבויים ללא הגנת אמת זנבה. ואין לנו אלא להרים קול זעקה למען השבויים הללו, למען אחינו בני ישראל הנתונים בצרה ובשביה.

אנו ערבים להם ערבות כפולה. לא רק מפני ש"כל

— הודעת הממשלה על מצבם של יהודי סוריה (הודעות הסיעות) (אברמוביץ, ברקת, אליעד) —

זוועות הממשלה הסורית. הייתכן שראשי הדתות בעולם יעברו בשתיקה על פשעי הממשלה הסורית כלפי שרירי היהודים שם?

לשמע מסכת העיגויים העוברת על האומללים, האסורים על לא עוול בכפם, נעורר את ראשי הדתות לתוכחות הנביא עמוס: "כה אמר ה', על שלושה פשעי דמשק ועל ארבעה לא אשיבנו. על דושם בהרצות הברול את הגלעד". מתרידים הם הסיפורים ומוזעזעות השמועות על ייסורי התופת שהם מנת חלקם של יהודים למאות, הנמקים בבתי-סוהר בלא משפט. מסמרות שיער הן הידיעות על חקירות במכות חשמל, שקרבנותיהן הם גם ילדים רכים.

בל תחזור האשמה האיומה התלויה מעל ראשי הדתות מימי היטלר על עמדם מנגד. בואת ייבחנו ראשי הדתות של הנצרות והאיסלאם גם יחד.

ואנו נתאחד ונתיחד עם כל בית ישראל בתפילת הדרות: "אחינו כל בית ישראל, הנחונים בצרה ובשביה, בשבי אדום ובשבי ערב, העומדים בין בים ובין ביבשה, המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרווחה ומאפלה לאורה ומשיעבד לגאולה".

הי"ר ד. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליעד, ואחריו לחבר-הכנסת הורביץ.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. זכות היא לי לברך את קודמי, הרב אברמוביץ, לאחרי נאומי הראשון בכנסת. איש רב-תורה ורב-נסיון ציבורי. כעשרים שנות עבודה מוניציפלית מאחוריו ושש-עשרה שנות סגנות של ראש עיריית תל-אביב. מאמין אני שהוא יתרום במיוחד להביא את מאורן של המחשבה והתרבות היהודית, אשר יסיפו להאייר לנו את הדרך, מחשבה יהודית ותרבות יהודית.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הכנסת גוזקת שוב לדון באחת הפרשיות שאנו, ואולי דורנו כולו, עדים לה, ומי ידע כמה עוד יעבור עלינו; אותה פרשה של יהדות שבוייה, אם בארצות ערב, ואם בארצות שמאחורי מסך הברול. וגם אם אנו חוזרים כפעם בפעם על דברים, וייתכן שיישמעו הדברים כאילו הם חוזרים על עצמם, בכל זאת לא נרפה, נמשיך ונשמיע את קולנו, לא ניתן דמי לא לאלה המענים וגם לא לאלה השוקטים, גם לא לאלה שיש לאלי-ידים ומחובתם להשמיע את קולם בדורנו, בעידן שהחברה הבין-לאומית מתיימרת להיות חברה החותרת להבנה בין עמים, חותרת להגן על כבוד האדם באשר הוא אדם.

העם היהודי בארץ ובגולה אינו יכול להרשות לעצמו לעבור לסדר-היום על גילוי כל שהוא של רדיפת יהודים באשר הם שם. אנו חיים בתקופה שלעם היהודי יש עמוד שדרה מוצק, ויש להעמיד את כל המתנכלים על כך שלא עוד יוכלו לעשות את מלאכתם באין מפריע.

ממדינת ישראל צריכה לצאת הקריאה לכל חלקי העם בגולה, לסולידריות מלוכדת ולמאבק מתמיד, למען תיעקר משורש כל מחשבה שהשתעשעו בה אי-פעם כי אפשר לדדוף יהודי בלא מחיר. כי לעתים הדבר הוא מחריד. אולי כל יהודי צריך לשאול את עצמו פעם אחת: האם העם היהודי במדינת-ישראל ובגולה קצרה יור,

את מצב אחינו בארצות ערב אין להגדיר במונח "יהדות מצוקה". מצבם קשה וטראגי הרבה יותר מזה. זעקת שרירי יהדות סוריה כי דבה, מצבם ללא נשוא; נתונים הם לביזה, למשיסה ולהתעללות; חייהם הפקר; וכבולים הם בגטאות, בתנאים הגרועים והמוזעזעים ביותר. ייאמר בגלוי: למצבם של 4,500 יהודי סוריה אפשר למצוא דוגמה רק במציאות אשר שדרה בגטאות ובמחנות-ההסגר בימי השואה, בשנות ראינו דע, בימי מלחמת-העולם השנייה. זוהי המציאות המרה. יהודי סוריה נתונים בתנאי מחנות-הסגר, על כל המשתמע מזה. מחובתנו אנו, אזרחי מדינת ישראל, להיות בחינת גואל הדם של שרירי הקהילה של יהדות סוריה. מצוים אנו לזעזע מוסדות תבל ולהחריר עולם ומלואו על מעשי הכרבינות הסורית הנעשים לאור השמש.

הב ממשלת ישראל להדיע קבל עם ועדה שלא נוח ולא נשקוט, וכי דם ישראל וכבוד האיש היהודי לא יהיו הפקר. אל דמי לנו, עדי תיגאל ותיפדה שארית הקהילה של יהודי סוריה.

מחובתנו לעורר את מצפון העולם בדבר מצבם המחריד של אחינו בני ישראל בסוריה, שנעשו בני-ערובה לפי המסורת הידועה של המקולקלות שבאומות, ששמן וזכרן נשאר לזרדאון עולם.

בתקופת השואה נחרדנו מקשר השתיקה והעמידה מנגד גם מצד אוהדינו וראשי העולם החפשי, שכמעט לא גקפו אצבע להציל לקוחים למוות במשטר הרשע ההיטלראי. אז נתקיימה בהם תוכנת הזעם של הנביא עובדיה: "מחמס אחיך יעקב כחסף בושה... ביום עומדך מנגד... האם אחת כאחד מהם".

כתב אשמה איום זה העיק ועדיין מעיק על מצפון העולם. האם גם הפעם לא יאזורו עוז מוסדות האו"ם ומעצמות תבל למחות נגד הפשעים של ממשלת סוריה כלפי אזרחיה היהודים? והאם לא יגישו עזרה מהירה להצלת יהודי סוריה? ולא אותם בלבד, אלא כל אחינו הנחונים בצרה ובשביה בארצות ערב, הנמצאים במצב של "בני-אדם יושבי חושך וצלמות, אסיי ועני וברול". חובתם האנושית האלמנטרית של כל אלה שסיפק בידם לעשות — למחות, לפעול ולהשפיע לשחרר את יהודי סוריה מבית-כלאם, מארצם שנעשתה בשבילם מקום זוועה ותופת. זוהי משימה ראשונה במעלה, מבחן אנושי עילאי למעצמות תבל, ובראש וראשונה למוסדות האו"ם, שסוריה נמנית על חבריו, לתבוע מן הממשלה הסורית לתת לשארית יהודי סוריה לעזוב את גבולותיה.

אין זאת אלא שממשלת סוריה, הפורשת חסותה על אירגוני המחבלים, הקיצוניות בין כל מדינות ערב בשנאתה לישראל ובקשיחותה המדינית, גמרה אומר להיות גם האכזרית ביותר והבלתי-אנושית ביותר ביחסה לשרירי היהודים בארצה.

סוריה ואתה כל מדינות ערב, המתיימרות לשאת את התואר "בני האומה הערבית האצילה", מפגינות עכשיו את יחסן האמיתי לערכים האנושיים האלמנטריים והמקודשים ביותר. הן מוכיחות כי אין לתת אמון במהי-מונותן ובשרן, ואף לא בתפיסתן את עקרונות המוסר וההומאניות כלפי אנשים נזשים, וקנים ונוער חסדי ישע.

מעל במה נכבדה זו אנו מרימים את קולנו ותובעים מראשי הדתות בעולם כולו שיביעו קול מחאה נגד

גם את הנושא של יהדות ארצות ערב, כפי שהוא מתבטא היום במציאות שלנו. אני תובע שנושא זה יועלה בשיחות שינוהלו עם ארבעת הנשיאים, כנושא שהוא תולדה מצ- ערת וטרגית של הסיכסוך הערבי-ישראלי, כדי שנשיאים אלה יעשו מאמצים למתן העזרה הדרושה והדואיה ליהודים הללו.

אני רוצה לסכם בקריאה ליהודים הנמצאים בארצות ערב שעדיין שעדי הברזל לא נסגרו לפניהם. אני חושב שיש מקום שתצא קריאה ליהודים אלה, לצאת את הגולה הארוכה הזאת, בטרם ייסגרו עליהם השערים מחדש. די לנו בגלויות דמים כאלה. כל עוד יכולים היהודים אלה לצאת, למה לשייכו לשבת ש? שייצאו ויגיעו אלינו בכל הקדם הזמן. זקתנו מופנית לא רק לאלה שצריכים לעזור ליהודי ארצות ערב. היא מופנית גם לאותם יהודים היושבים בארצות ערב. ובוודאי ובוודאי קולנו חייב לחזור לכתלי הכלא הסורי, כדי שיהווה זיק של תקווה ועידוד לאחים היושבים בכלא, שיידעו שהעם היהודי כולו אתם; ויש תקווה שהם עוד ישובו לציון ברינה.

הע"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר הכנסת הורביץ, ואחריו לחבר הכנסת כהנא.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אדוני הושב-ראש, כנסת נבדה. המדינה הסורית יכולה להתעלל כרצונה ביהודים המעטים המתגוררים עדיין בשטחה, משום שסוריה היא מעין מדינת חסות של העולם. זוהי מדינה שיש הכרה כללית כמעט ברח-ותה האכזרית ובהלך-הרוח של הטירוף הסדיסטי השור-לט בה. הלך-רוח זה הביא לכך שמדינות העולם מסתכ-לות על הנעשה בסוריה כעל דבר-מה הנעשה מאחורי חומות.

קשה להשתמש בהגיון כשהמדובר בממשל חמוש ובתלתי-יציב בכל המובנים. קשה גם לפנות אל מידת הרחמים והאנושיות שלו, משום שהמושגים הללו אינם ידועים לו.

התעללות בחסדי אונים היא בשביל המשטר הסורי, בשביל כל משטר סורי, סימן לבגרות והדרך האחת והיחידה שבה הוא יכול לתת ביטוי ליצרי האלימות והברוטליות שלו. החסינות מוענקת למדינה זו בשל חוסר אונים של העולם התרבותי ומתוך אינטרסים פו-ליטיים וכלכליים שונים. כך קורה שסוריה היא מדינה המצביעה באו"ם, חברה בכל ועדותיה ויכולה להפיץ מעל כל במה, יחד עם שותפיה מן המזרח הערבי ומן המזרח הקומוניסטי, תעמולה בנוסח הפרוטוקולים של זקני ציון ולהכחיש בהיתממות של נחש ארסי כל ידיעה על רדיפת יהודים והתעללות ביהודים על-ידי המשטר בסוריה.

אבל העובדות קיימות. אנו יודעים אותן, והידיעות הידועות מסמרות שיער ומזעזעות וקוראות לתנובה מיידית. אין ספק כי הדרך הרגילה של פנייה להתערבות מוסדות בין-לאומיים, המתגלים לאט ובעצלתיים, אינה יכולה להספיק במקרה הזה, כאשר מדובר במיעוט היהודי הקטן שגותר בגטו הסורי.

אין אנו תובעים בשביל המיעוט היהודי הזה זכויות אורח בסוריה, גם לא זכויות מיעוט או מידה כלשהי של "חסות מטעם". אנו תובעים בשבילו אך ורק את

דל כוחו כדי לזעזע את העולם ולהעמיד אותו אחת ולתמיד על כך שאין לפגוע יותר ביהודי משום שהוא יהודי? יש ויש לעם שלנו הכוח המוסרי והכוח הממשי כדי לחשוף פעם אחת לפני העולם את האמת הפשוטה הזאת, שהגיע הזמן שיהודי יוכל לחיות בכל מקום כאדם מכובד ובעל זכויות שוות לאדם שני הנמצא בסביבתו.

לאחר ששקטו הרוחות בעיראק, לאחר שהיה גדמה כי הנה באה איו ארענה ואיזה רצון להבנה באזורנו, שוב אנו שומעים שתופסים שנים-עשר צעירים יהודים ומשליכים אותם לבית-כלא ובכלל אין מודיעים על כך; מכחישים את הדבר. ואנו איננו יכולים לקבל את המדיניות הזאת. וכל זה בהכרה בין-לאומית המתיימרת לקבל החלטות ולשגר ועדות לבדוק את מצבם של הערבים בשטחים המוחזקים במדינת ישראל. לנו בוודאי אין מה להסתיר. כל איש יכול לבוא ולראות. אבל יש כאן מידה של חוצפה לבוא ולהעמיד, מצד אחד, את חיי הערבים בשטחים המוחזקים על העבודה המ-לאה, השירותים, השיכונים והירות התנועה שנתונים להם, ומצד שני את היהדות המעונה שתולים את בניה ללא משפט, שמשליכים את בניה לכלא, מתעללים בנשותיה ובנותיה הצעירות, ואת בתיה מוסרים למחב-לים. וכל זה בנישימה אחת. אבל יותר מכך: מדינות אלה אין לאירגון האו"ם לא הרצון, לא ההכרה ולא תחושת החובה לבדוק מה נעשה אצלן, ואם אפשר לעזור במשהו ליהודים הנמצאים בהן. יכול מזכיר האו"ם להצהיר הצהרות נאורות. אך אם אפשר לשלוח ועדה לחקור את מצב הערבים בשטחים המוחזקים בישראל, מדוע אי-אפשר לשלוח ועדה שתחקור את מצב היהודים במדינות אלו?

אני יודע שאין לנו עם מי לדבר בקרב השלטון הסורי. אבל אחרי הכל בשיח רגוע ניתן לשאול מה נותנת ההתעללות הזאת, במה היא עוזרת? ואילו היתה החברה הבין-לאומית תובעת את המחיר המינימלי שמעשה ברברי כזה מחייב, ששוכנע אני שגם המשטר המאובן והאכזרי כמשטר הסורי היה חושב פעמיים אם לשלם אותו מחיר תמורת ההתעללות שבאה לסיפוק הסדיסים והיצרים השפלים של האדם.

בהזדמנות זו יש להודות לממשלת ישראל, שכולנו יודעים שאינה חוסכת כל מאמץ. אבל יש גם להודות לוועד הבין-לאומי בראשותו של אלן פואר שעושה מאמצים נכדים למתן עזרה ליהודי ארצות ערב עד כמה שהדבר אפשרי. אנו יודעים שהיהודים בארצות ערב נעזרו לא במעט כתוצאה ממאמציו של ועד זה. יש לברך גם על פעולת המועצה למען יהדות ארצות ערב בראשותו של השופט העליון מר חיים כהן, שאף היא עושה את המאמצים הדרושים, ואינה חוסכת זמן והתעניינות כדי לבוא לעזרתם של יהודים אומללים אלה. אולם ברור שבראש וראשונה תקוותנו היא שממ-שלת ישראל לא תרפה מעניין זה.

הנה, אדוני הושב-ראש, אנו יודעים כי מחר עומדים לבוא לישראל ארבעה נעייאים ממדינות אפריקה, המג-לים התעניינות בכל הנעשה באזורנו. אני אישית מברך על כל גוף בין-לאומי, כל מוסד וכל איש, המוכנים להתעניין ולתרום למציאת פתרון ולהחזרת השלום לאזו-רנו. אבל אני חושב שאנו רשאים לתבוע מהם שהם יראו כאחד הנושאים, לא פחות חשוב מנושאים אחרים,

— הודעת הממשלה על מצבם של יהודי סוריה (הודעות הסיעות) (הורביץ, ברקת, כהנא, אבנרי, ש. תמיר) —

הנמצאים בסוריה כאל בני-ערובה, מונעים את יציאתם מאותה ארץ ומחוקקים אותם ליום נקם, ודעת הקהל העולמית עדיין לא התעוררה די הצורך. אמנם פה ושם נשמעו דברים, וכל התערבות עלינו לקדם בברכה, אך לא די בזה. עדיין זה בגדר קול ענות חלושה. מדינות העולם אינן חיות כיום בהסגר, בשביל עצמן. ברצון טוב, בכנות השאיפה, אפשר להגיע להשפעה גם על מדינות ערב, וסוריה בתוכן. עלינו להרים קול בעקה וזעקה אשר תזעזע מוסדות בין-לאומיים, אישיים בעלי השפעה, ממשלות, ראשי דתות ואנשי רוח להצלתם של יהודי סוריה הנמקים היום בתנאים הדומים לתנאי התקופה הנאצית. עלינו לתבוע צעדים נמרצים, תקיפים, ברורים יותר, והנסיין הראה בעבר כי אכן יש משקל לדעת-ציבור עולמית. הציבור בעולם כולו תבע על-ידי עם ישראל במדינתו לא לעמוד מנגד להשמדה המאיימת, חס וחלילה לה, על פליטת יהודי סוריה. ויחד עם זה, בעת צרה, הגנו פונים לאבינו שבשמים בתפילה ובבקשה שישים קץ לעינויי פליטת עמו הנמקה בסוריה ויוציאם מצרה לרווחה ומשיעבדו לגאולה.

הבט משמים וראה!

הי"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי, ואחריו לחברי-הכנסת תמיר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. יחד עם כל העם היהודי, יחד עם טובי האגודות בעולם כולו, אנו מרימים את קולנו במחאה נגד רדיפת היהודים בסוריה, כליאתם ומגיעת הגירתם.

פנינו לעולם שבו לא יהיו עוד אסירים פוליטיים ולא עוד מיעוטים נרדפים ולא עוד משטרי דיכוי ואפליה. מעל במה זו אנו קוראים לנוער העולמי, ללוחמי השלום, הצדק והקידמה להרים את קולם למען המושפלים, הנדכאים והנרדפים. לבנו עם הקרבנות, וכל המוסף גורע.

הי"ר ר. ברקת:

לפני שאמסור את רשות הדיבור לחברי-הכנסת שמואל תמיר אני רוצה לקרוא לפניכם את הוראות התקנון. הוראות תקנון מס' 28, סעיף קטן (ד) אומרת: "ראה יושב-ראש ישיבה לאסור פירסומו של דבר לפי סעיף 28 לחוק יסוד: הכנסת, יודיע מעל במת הכנסת עד לנעילת אותה הישיבה שהדבר אסור לפירסום ולא ייכלל בפרוטוקול...".

אני מודיע בזה שקריאות-הביניים של חברי-הכנסת שמואל תמיר תימחקנה מן הפרוטוקול.

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. הכנסת שוב נועת קת להביע את מחאתה ואת זעמוה לנוכח גודל היהודים בארצות הערביות, במיוחד בסוריה, וכמובן רובנו המכ"רע תמימי דעים הן לגבי חומרת המצב והן לגבי הצורך, שניתן לו ביטוי על-ידי שר החוץ. להפעיל כל קשר בזירה הבין-לאומית, על-מנת לפעול למענם.

אולם לאחר שאמרתי זאת אני רוצה לשאול את הכנסת האם אין היא חשה, האם אין חברי הכנסת

הזכות האלמנטרית של יציאה מתוך החומות, ואני סבור שכדי להוציא סופית את יהודי סוריה מארץ דמים זו אי-אפשר להסתפק בדרכים שיגרתיות.

רבותי חברי הכנסת. אין זו הפעם הראשונה שמי-ליאת הכנסת מתכנסת למחות ולהתריע נגד רדיפת יהודים בארץ ערבית זו או זו. קול הזעקה וההתרעה חשוב וחיוני, אבל עצם הישגותו מעידה על כך שהבעיה טרם נפתרה ועל כך שיש לחפש דרכים אחרות לשים לה קץ, ואני בטוח שדרכים אלה מצויות.

על ישראל להבהיר לכל הסדיסטים למיניהם כי כל התעללות ביהודים תבוא על עונשה. אדוני היושב-ראש. לעתים יש חוסר פרופורציה בין המצב החמור שבו נמצאים יהודים לכודים ואומללים בארצות ערב לבין הניסוחים הרשמיים שלנו, המנוסחים בעודף מלי-צות ויציאותי לשון. לכן חשובה השפה הפשוטה, המובנת והאמורה, האומרת כי ידנו תשיג את המתעללים ביהודים בארצות ערב. אזהרה ברורה ברוח זו אני מקווה שתרתיע את הסדיסטים למיניהם.

את השפלתם בקרב עם מדינת ישראל נוקמים הם באחינו האומללים. על גבם המוכה הם עורכים את החשבון עם ישראל. לכן יידעו הכל שחשבוננו הוא, וחובה מוטלת עלינו לסלק את החשבון, חשבון מהיר, חשבון לדוגמה.

הי"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת כהנא, ואחריו לחברי-הכנסת אבנרי.

קלמן כהנא (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בזעקת ציבור ובתפילת ציבור של עם ישראל כולו ושל נציגותו במדינתנו הזדמנו להשתתף היום. אנו עם למוד עיוניים, אשר סבלנו נמשך זה אלפים בשנים. קיווינו לא אחת לעת מצוה ונחת. לצערנו הרב גם עתה נמועה היא מאתנו. האגודות כולה, למודת לקח עתה הנאצים, לא הבינה עדיין לעמוד בפרץ לעת צרה. גם עתה, אחרי קום מדינת ישראל, אחרי שהתקבלה למשפחות העמים כמדינה בין מדינות; גם עתה, אחרי הכרות והצהרות הולכות ונשגות על זכויות בני-אדם, אחרי חתימה על אמנות בין-לאור-מיות הבאות להבטיח חופש תאדם לחיות את חייה, אמנות לחירויות המובנות לכאורה מעצמן; גם עתה נמצאות מדינות אשר יהודי אינו יכול לחיות בהן את חייו במנוחה ובשקט, בלא מורא ובלא פחד, ואשר עם זאת אינן מאפשרות לו לעזוב את הגבולות של מדינות אלה.

לצערנו ובמעונותינו כי רבו הצטיינה סוריה בשנים האחרונות במשטר הדיכוי שלה כלפי אזרחיה היהודים. כל הזמן נמסרות ידיעות, המקבלות אישורים מלאים ומוסמכים, על משטר של הפחדה, על דיכוי גופני, מוסרי ורוחני, על רדיפות דת, על מעצרים בלתי-חוקיים ותנאים בלתי-אנושיים, על הגבלת חופש תנועה ועוד ועוד. לצערנו, הגיעו הידיעות על התעללויות שבועות האחר-רונים לשיא חדש, ואף מוסדות בין-לאומיים, האו"ם עם מזכירו, נציב או"ם לענייני פליטים והצלב האדום אינם נענים על-ידי שלטונות סוריה בכל הפניות המופנות אליהם.

המגמה ברורה. יש כאן כוונה ברורה של השמדה פיזית, רוחנית וכלכלית. מתייחסים לאותם אלפים יהודים

תחליף למעשה. תובה עלינו לקיים בידור יסודי מאוד, מיוחד מאוד, בדרג ביצועי מאוד, על דרכים בלתי-שגרתיות שיכולות להביא ושיביאו לתוצאות של ממש, ולהצלחם של אלפי יהודים הנתונים בסבל ובייסורים.

הי"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת סנה, ואחריו לחברי-הכנסת שלום כהן.

משה סנה (מק"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מצרף את קולו לקול המאוחד של הכנסת במחאה על דיכוי יהודי סוריה, בדרשה לדעת הקהל הבין-לאומית להיחלץ לעזרתם.

ארשה לעצמי להוסיף כמה משפטים. הראשון באוני האו"ם. כאשר החליט האו"ם על שיגור ועדה לבדיקת מצב האוכלוסיה הערבית בשטחים המוחזקים על-ידי ישראל, דרשה מדינת ישראל שיחד עם החקירה הזאת ייחקר גם מצבם של היהודים בארצות ערב. התנאי הזה נדחה. זה היה גילוי של משוא פנים הגובל עם רשעות. המצב של יהודי סוריה, שתואר זה עתה על-ידי שר החוץ בלשון עצורה, עצורה מתוך אחריות, בלשון המעטה, הוא המוכיח שבלעדי חקירה זו של מצב יהודי ארצות ערב, שיגור הוועדה לישראל היה מעשה עיוות. אנחנו, אצלנו, נתמיד לשקוד על העמקת השוויון של האוכלוסיה הערבית בישראל ונקפיד לעקור כל מקרה של אפליה — אפליית אדם בגלל לאומיותו, מוצאו, דתו, אם זה נעשה במוזד ואם בשגגה. אבל על היהודים בארצות ערב עובר תהליך של דיכוי אכזרי, של התעמרות עריצה, של רדיפות ושל נגישות, שאין להם מקום בחברה האנושית. והאו"ם, העובר על כך בשתיקה, פוסל את עצמו ואת שליחותו.

דבר שני באוני תנועת הפועלים הבין-לאומית, הסוציאליסטית והקומוניסטית, המתייחסת למפלגת הבע"ת כאל מפלגת-אחות. אין דבר מתמיה מזה. לא רק דיכוי לאומי כלפי יהודים נוהגת ממשלת הבע"ת, אלא היא אוסרת כל גילוי של דמוקרטיה בארצה. אין בה פרלמנט, אין בה מפלגות פוליטיות; גם המפלגה הקומוניסטית אסורה שם, אם כי מפלגות קומוניסטיות נוטות חסד לבע"ת. אפילו בתוך הבע"ת עצמה אין חופש ויכוח, אין מאבק פוליטי בין דעות, יש רק חיסול הדדי בדרך של הפיכות צבאיות ושל משפטים שלא לפני הגאשמים, של הגליות ומעצרים. הנהגת הבע"ת תמיד מחולקת לשני חלקים: חלק שיושב בשלטון, וחלק שיושב בכלא. ליחס למפלגה הזאת אופי סוציאליסטי זהו לעג ועלבון למושג סוציאליזם.

דבר שלישי באוני תנועת השלום העולמית, שיש בה הרבה אנשים תמימים, ישרי-דרך, שעושים את מלאכתם מתוך רצון טוב. להם צריך להזכיר שסוריה היא המדינה היחידה בין חמש המדינות המעורבות ישירות בסיכסוך — ישראל וארבע המדינות השכנות — שלא קיבלה את החלטת מועצת הבטחון הידועה מס' 242, שלא הרשתה לשגריר האו"ם לבקר בארצה, ששוללת פתרון מדיני כלשהו מעיקרו, ויהא אשר יהא. בוועידתה האחרונה בתחילת ספטמבר החליטה הבע"ת השלטת, שהדרך היחידה לפתרון המשבר היא מלחמה שתכליתה חיסול מדינת ישראל. אולם כאשר תנועת השלום העולמית רצתה להצביע על מכושול בדרך לשלום, היא הצביעה על מדינת ישראל. ולמרבית הלעג, היא בחרה את המקום

חשים, שהתכנסות הזאת שלנו פעמיים, שלוש פעמים בשנה, החוזרת זו השנה הרביעית, החמישית, להבעות מחאה ועם נוכח מה שמתחולל בארצות ערב; האם כאשר אנו מאוינים לעצמנו, לכולנו, אין אנו חשים שההתכנסות הזאת, והדברים המושמעים, יש בהם לא רק כוח, אלא גם הבעת אין אונים; משל היינו מדברים על ציבור המצוי אי-שם במונגוליה או בדרום אמריקה, רחוק מגבולות ישראל, הרחק מעבר לעצמת ישראל, וידינו אינה משגת ואינה יכולה להושיע, אלא אך ורק לקרוא לפרלמנטים וליתר הגופים בזירה הבין-לאומית.

(המשך הדברים) נמחק לפי הוראת יושב-ראש הישיבה)

הי"ר ר. ברקת:

חברי-הכנסת תמיר, הרשה לי להפסיק אותך. הודעתי מה שהודעתי. הדברים הללו חלים גם על מה שאתה אומר עתה. עליך לנהוג לפי הוראת הי"ר, ואני מבקש ממך להביא זאת בחשבון. הדברים שאמרת יימחקו מהפרוטוקול.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

סמכותך לגבי פירסום מן הכנסת ואילך, במידה שהיא קיימת, ובכל הכבוד, אינה חלה על מה שאני אומר כאן במליאת הכנסת.

(המשך הדברים) נמחק לפי הוראת יושב-ראש הישיבה)

אבל השאלה היא קביעת סדר עדיפויות; עד כמה חשוב לנו גורל יהודי סוריה. בצדק אמר חבר-הכנסת נריה: ישראל ערבים זה לזה גם במקרה הזה של יהודי ארצות ערב. הבה ונהיה גאמנים לעצמנו. עד המלחמה, עד קום מדינת ישראל, ודאי לא שפר עליהם גורלם, אבל גם לא היה חמור כעתה. שלא מרצונם הם הפכו לקרבנות שלנו מאז קמה מדינת ישראל. הם משלמים את מחיר הישיגני; הם משלמים את מחיר נצחונותינו. וישראל ערבים זה לזה" משמעותו לא רק מגובת יהודית באמריקה החייבת לעזור ליהודי תל-אביב ועין-חרוד במאבקם כאן, אלא הוא חייב להיות בתוקף גם כאשר יהודים באיזו גלות אומללה משלמים את המחיר על עצמאותנו ועל נצחוננו, ועלינו החובה להיחלץ בכל מאודנו להצלתם.

עלינו לצאת מת הגררה. אינני חושב שמליאת הכנסת היא הפרוים הגאות להעלות ולהביא לפני הצעות לגבי אפשרויות מעשיות מאוד, כאשר מדובר בגורלם של כמה אלפי איש במדינה, שבירתה שוכנת שישים וחמישה קילומטרים מקו הגבול שבו חונה צה"ל. גם אינני מציע פה שישראל תעלה למלחמה על סוריה בנין מצב זה. אולם אם בהחלט חושב שהגיעה עת שפסיק לילל ולילב בנושא, ונוכחי שאנו מסוגלים לפעול. ואנו מסוגלים לפעול אם ניתן לכך את העדיפות הנכונה; שאם לא כן, נצביע בהתכנסויות הללו על חולשה ולא על כוח, על אולטימטיב ולא על תושייה.

סיעתת תתן את ידה ותצביע עם כל סיעות הבית להצעה שתוקרא לאחר מכן, משום שאיננו רוצים להפר את הלך-הרוח המשתף את כולנו. אבל הדבר שאנו מדגישים במיוחד הוא שההתכנסות הזאת חייבת להיות אחרונה בסדרה זו של ההתכנסויות העונתיות שאת אופיין תיארתי קודם לכן, התכנסויות הבאות, במידה רבה, כדי להרגיע את מצבוננו והמשמעות, במידה רבה,

— הודעת הממשלה על מצבם של יהודי סוריה (הודעת הסיעות) (סנה, ברקת, ש. כהן); (תשובת שר החוץ) (ברקת, אבן, ש. תמיר); (סיכום) (ברקת, ששון) —

שלום כהן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אם היה אי-פעם נושא שאין להרבות עליו את הדיבור, הרי זה הנושא שאנו עוסקים בו היום. כי מתי מרבים בדיבור על נושא כזה? כאשר מבקשים להוכיח שגששתה גבלה תחת השמש. כנסת ישראל פטורה מלהוכיח זאת. חדלי-האישים העלובים והנקמויים השולטים בדמשק הוכיחו זאת במעשיהם הם. על כך אנו מוקיעים אותם. ועל כך חייבת החברה האנושית כולה להוקיעם ולדרוש מהם: תנו ליהודים לצאת.

שממנו הכריזה את הכרזת-השווא הזאת — בסוריה; מעל אדמת סוריה היא הכריזה את הכרזת השלום המזויפת.

חשבתי לנכון להטעים את שלושת הדברים האלה באזני שלושה מוסדות, שונים אמנם לגבי משקלם והרי-בם, שדבר הכנסת חייב להגיע גם אליהם.

ולקומץ הקטן של היהודים בסוריה נשלח מעל דוכן זה ברכת אחים, ברכת עידו, ברכת חזק ואמיץ.

הי"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלום כהן.

2. תשובת שר החוץ

ועדת החוץ והבטחון האקסקלוסיבית לגבי סיעות האו-פוזיציה:

הי"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לשר-החוץ, לתשובה.

שר-החוץ א. אבן:

הממשלה תוכל בכל עת ובכל שעה לשמוע כל הצעה מכל חבר כנסת בנושא זה.

אני מצטער על כל מאמץ להוריד את משקל הדיונים שהכנסת מקיימת מדי פעם בפעם, ואינני סבור שהכנסת יכולה להחליט שזו תהא התכנסותה האחרונה בנושא זה. דווקא הנסיון הוכיח את יעילותה של ההתמדה. ואל תחשוב הכנסת מחשבת נכאים כאילו המעמדים שהיו, לדבות המעמד היום, היו לשווא. והרי קולה של הכנסת מהדהד ברחבי עולם ומדרבן את פעולתן של מועצות וועדות בין-לאומיות, מגיע לאזניהם של קרבנות הדיכוי ומעודד את רוחם. בלי השמעת קולה של הכנסת לא היתה דעת הקהל מתעוררת, לא בפר-למנטים אחרים ולא בממשלות אחרות. קולה של הכנסת מדליק גם ניצוץ בעתונות הבין-לאומית. ועל כן זהו אחד הנרכיבים החיוניים ביותר להחזיק מעמד במסע הגדול הזה, בהצלחת המסע כולו.

והשיקול האחרון — הנסיון יבוא ויוכיח, אם מאז קיימה הכנסת את ישיבותיה על נושא זה, האומנם העלתה חרס? האם לא היו תוצאות? והרי לא רק בציבור היהודי בסוריה היה מדובר. כל מה שאוכל לומר ברוח וברגש של אחריות הוא, שכל המאמצים, לרבות התכנסותה של הכנסת, אמנם לא הביאו לידי התוצאה המיוחלת והמקווה, אבל לא היו מאמצים אלה לשווא.

ועל כן אנו נתמיד ככל שהצורך יכתוב את הפעולה הזאת.

ברוח זו אני מקווה שהכנסת תגיע לסיכום מלוכד ומלכד.

3. סיכום

הסיכום השנייה היא של סיעת העולם הזה—כוח חדש. את הצעת הסיכום הראשונה ביא חבר-הכנסת ששון.

אליהו ששון (המערך, עבודה—מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בשם הסיעות: המערך (עבודה—מפ"ם), גח"ל, מפד"ל, אגודת ישראל, המפלגה הליברלית העצמאית, הרשימה הממלכתית, קדמה ופיתוח, פועלי אגודת ישראל, שיתוף ואחוות, המרכז החפשי, המפלגה הקומוניסטית הישראלית. הצעת

הי"ר ר. ברקת:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו להצעות סיכום. יש לפני שתי הצעות סיכום. האחת בשם הסיעות: המערך, (עבודה—מפ"ם), גח"ל, מפד"ל, אגודת ישראל, המפלגה הליברלית העצמאית, הרשימה הממלכתית, קדמה ופיתוח, פועלי אגודת ישראל, שיתוף ואחוות, המרכז החפשי, המפלגה הקומוניסטית הישראלית. הצעת

חברת ב', ישיבה רכ"ד

— הודעת הממשלה על מצבם של יהודי סוריה (סיכום) (ששון, ברקת, אבנרי); חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2) (ברקת, בן-פורת) —

הכנסת קובעת כי לצרת אחינו בארצות ערב אין מוצא זולת יציאתם המוחלטת מארצות הודיות לחיי חופש וחירות.

הכנסת, כנציגת העם בישראל, מאוחדת בהחלטתה הנחושה להתמיד בפעולה למען הצלתם של אחינו הנגרפים במדינות ערב.

היו"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אבנרי, להצעת סיכום.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מצטרף להצעת הסיכום של שאר סיעות הבית, ואני מצטער על שלא פנו אל סיעתי קודם לכן. אילו פנו, היינו משתתפים בזימה. כדי להדגיש את אחדות הבית בעניין זה, אני מסיר את הצעתי.

היו"ר ר. ברקת:

נצביע, איפוא, על ההצעה האחת שלפנינו, שהוקראה על-ידי חברי הכנסת ששון.

הצבעה

ההצעה שהוקראה על-ידי חברי הכנסת ששון נתקבלה פה אחד.

ד. חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2), תשל"ב—1971 *

(קריאה ראשונה)

היו"ר ר. ברקת:

אנחנו עוברים עתה לסעיף ג' בסדר-היום: חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2), תשל"ב—1971 — סיום הדיון ותשובת השר. רשות הדיבור לחבר הכנסת בן-פורת, ואחריו לחברי הכנסת שערי.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת החוק המונחת לפנינו היא רובד נוסף לדבדי חוקי העבודה המוטבעים בחותמתה של הסתדרות העובדים הכללית. ההסתדרות חייבת להיות גאה שתורתה הצינונית-סוצי-אליסטית הופכת להיות נחלתה של המדינה כולה וח-קוקה בדברי ימיה, ולא תורתם של חלק מאוכלוסי המדינה, שללא תחיקה ממלכתית עדיין היא חלקית, גם אם אותו חלק האוכלוסין הוא הרוב המכריע במדינה.

יש להצטרף על כך שתורת ההסתדרות אינה מתמשת לפי חוונם של המייסדים ומתגלות בה פרצות מסוכנות. מאידך גיסא, יש לשמוח שחלק מן התורה שאינו מתאים לשינויים שחלו בעולם ביחסי העבודה הולך ונעלם. כוונתי לסיווג המקצועות בעולם הרחב ולדגשים השונים בענפי היצירה. גם על הישוב בישראל עברה מהפכה עם קומה של המדינה וסיסמאות שהיו חיוניות בזמנן נתיישנו בינתיים ואבד עליהן כלה. טושטשו הגבולות של המעמדות. אין במדינה מעמד קפיטליסטי מאורגן שכל מאווייו עשיקת העובדים ואין לעומתו ציבור עובדים אומלל ומנוון הנלחם על ויזן עבודה של שמונה שעות. גם החלוקה לעבודה יצרנית

ושירותים אינה ריאלית. עם התפתחות המדע, הטכנו-לוגיה, המחשבים, דרכי השיווק, טושטשו הגבולות.

במדינה עצמאית, שההסתדרות על אירגונה — ההגנה, הפלמ"ח, עלייה ב', שירותי בריאות וכו' — היתה תשתית חיונית לזיוו התגבשותה וביצורה יש לממשלותיה מספר הנחות שעליהן ביססה את המדיניות ביחסי העבודה, והחשובות שבהן: הבטחת חופש לצדדים לפעול במסגרת המשא-ומתן הקיבוצי; שמירה על זכויות הפרט וחירותו; מניעת משברים או גזקים כלכליים עקב סיכסוכי עבודה העלולים לפגוע בשלום הציבור או בבטחון המדינה.

הצעת החוק המונחת לפנינו באה למנוע תוצאות חמורות של התהווה-יובוהו ששרר בשנה האחרונה בתחום יחסי העבודה.

פרופ' הנרי ריצ'רדסון, במבוא לספרו "יחסי העבודה", קובע כי "יחסי עבודה הם אמנות — אמנות לחיות יחדיו למטרות ייצור".

אמנם הדרך לחיות יחדיו ביחסי עבודה היא באמצעות המשא-ומתן הקיבוצי, וכשזה מסתיים ומגיעים להסכם, הרי הוא קדוש ואין להפרו.

היכן נקודת התורפה ביחסי העבודה במשק הישראלי? השביתות שפרצו השנה בין חודש יולי לספטמבר מספקות לנו את האינדיקציה להשיב על השאלה. השביתות במשק הציבורי, שבשנת 1969 הסתכמו ב-36%

הדתיות. השנייה, של חברי-הכנסת שלום לוי, לגבי זכות ההכרזה על השביתה בתוקף ההסכם של הסתדרות המורים עם הסתדרות העובדים. יש להם זכות להכריז על שביתה.

בסיומם של הדברים אני רוצה להביע את תמיכתי בחוק הזה, כשלב ראשון בעניין יישוב סיכסוכי עבודה. ואף אם סרטים בו פרטים רבים, הרי יש להניח שכאשר יופעל והפרקטיקה של יישוב סיכסוכי עבודה תתנהל לפיו, יתרום להבהרת המצב, ואם יהיה צורך בתיקון, מוטב להכניס תיקון מאשר שלא יהיה חוק בכלל.

הי"ד ר. ברקת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שערי, ואחריו - לחברי-הכנסת נסים. חברי-הכנסת שערי איננו באולם. רשות הדיבור לחברי-הכנסת נסים.

משה נסים (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהצעת חוק זו טמונים שני יסודות חיוביים: ראשית, ההכרה שהחלה לגמול עתה בקרב המחנה השמרני כי אי-אפשר שלא להזדקק לחוק כדי להסדיר את יחסי העבודה. יש להצטרף לטעם כי הגעתם למסקנה זו באיחור רב, אחרי גל גואה ומסוכן של שביחות פראיות, שלא סייעו להרמת קרנו של העובד בישראל, שהזיקו אתכם השתמש בביטויים הדיכויים כמו מפולת, אבדון, הפפורות הממשל וכיוצא באלה, ביטויים המעידים על מבוכה וחוסר אונים. סיעתנו סברה תמיד כי את יחסי העבודה יש להסדיר בחוק. הבהרנו כי חקיקה אינה באה להצר את צעדיו של העובד או לנעול בפניו את שערי המאבק המקצועי, אלא היפוכו של דבר - לשמור על כבודו ועל זכותו למאבק מקצועי ומסודר וליצור תרבות של יחסי עבודה. אם אנו אומרים כי אין לשבות בשירותים החיוניים ביותר הקבועים בחוק או אין לשבות בתקופת הסכם עבודה, אין בכך שלילת זכויות העובד, אלא שמירה על קרנו. אנו מציעים כנגד זה תרופה, שבעיית שכרו ושאר זכויותיו של העובד יופנו להכרעה של גוף ממלכתי-נייטרלי, שגגד ענינו טובת העובד והמשק כאחד, כי הא באח תליא. מה שהוא לטובת העובד כביכול ואינו לטובת המשק - הוא גם אינו לטובת העובד. אם אנו מתנדים לאנרכיה ביחסי עבודה, להשתלטות על קבוצות לחץ שאינן מן הרעבות והמקופחות במשק, שזיעזעו את המשק וטיטלטלוהו כמטוטלת, הרי זה לטובת העובד, שלא יהיה קדרום כדי מנהיגים חסרי אחריות. וזאת אי-אפשר להשיג אלא על-ידי חקיקה מקיפה וברורה הקובעת כללים ומשטר של יחסי עבודה.

לפיכך אנו מברכים היום על עצם הגשת הצעת חוק זו המבקשת להסדיר קטע אחד של יחסי העבודה. יש בכך שברית מסורת שמרנית שריתקה את מנהיגי הסתדרות ומפלגת העבודה לעבר החוק, לדוקטרינות שזמון אבד עליהן כלה. אנו מקווים כי ראשית צמיחה זה של דרך חדשה זו תביא בעקבותיה התפכחות נוספת וראייה ממלכתית כוללת יותר שאינה מעגנת את התפתחות המשק והחברה לתורות זרות ושמרניות.

תמיד טענתם כי לא רק שאסור להסתייע בחקיקה לשם הסדרת יחסי עבודה, אלא שאין ערך לחקיקה, כי החוק לא יקווים ואי-אפשר להוביל אלפי עובדים לבתי-כלא. השיבוים כי טענה זו חסרת שחר, היא בזה לציבור העובדים, כאלו מפר חוקים ומעדי הוא, ואין זו צורך

מכלל ימי השביתות, קפצו ותפסו 85% מימי השביתות בחודשים הללו.

אנו סובלים עתה משרידי היולול לשירותים. וכפי שאמרתי בתחילת דברי, אין כיום אפשרות לקבוע מה היא מלאכת שירותים נחותה ומה היא עבודה יצרנית. אל ישתמע מדברי שאני מפחית בערכה של עבודת כפיים ועבודה יצרנית. המדינה קמה ומשקה התפתח עקב המהפכה שחלה בתפיסתו של היהודי לגבי המושג "עבודת כפיים".

מוסר העבודה בשירותים הציבוריים ירד פלאים. היולול בצורך למלא שעות עבודה מוסכמות, אי-הדיק בשעות ההופעה במקום העבודה ובעשת העזיבה - כל אלה מאפיינים את מקומות העבודה הציבוריים. לא אנקה מהתופעה השלילית הזאת את ההסתדרות והאיגוד המקצועי, שבמקרים רבים מפעילים את גשק ההגנה על עובד המתרשל, מחבל ומולול במקום העבודה, הועבד בטוח שהוא מוגן תבוק למקום העבודה. נצא ונראה מה נעשה בקרב עובדי הרשויות המקומיות ומה הדמות שחלק מהעובדים משווים לרשויות על-ידי התנהגותם הבלתי-אחריות. לעומת זאת קיימות דרגות שכן מוגזכות במשרות של שרתות, נקיון, גינון וכו'. קיים פער גדול בין המשק הציבורי לבין המשק הפרטי בשיעור השכר. בשנים 1967 עד 1970 הסתכמה עליית השכר בשירות הממשלתי ב-11%, ואילו העלייה בענפי המשק האחרים היתה ב-22%. על כן, בבואי לחייב את המאבק החפשי על חלוקת ההכנסה הלאומית, אדרוש בו צדק ואיזון. תמיכת ההסתדרות בשביתות שהיו השנה לא היתה מאוזנת וברורה. רוב השביתות שנהנו מתמיכתה של ההסתדרות או מתמיכתו המילולית של בן-אהרן היו שביתות של חזקים, של שבעים, שדאגו לתוספת חמאה. זהו, לדעתי, סילוף של חלוקה הוגנת של ההכנסה הלאומית.

ועתה לסעיפי החוק. אני גורס ששירות אחד, המו"פיע תחת הכותרת "שירות ציבורי", יכלול גם מקומות עבודה המשרתים את מערכת הבטחון, גם אם הם מפיקים רווחים. אינני מקבל את האבחנה בין שירות ציבורי שאיננו מפיק רווחים לבין האחר שמפיק רווחים. לדעתי הקדיטריון חייב להיות טיבו של השירות, בין שהוא שירות בריאות ובין חלוקת חלב, אספקת גז, ביוזן וכו'. אם הוא כזה, הרי הוא שירות ציבורי.

ועתה להגדרה של שכר ותנאים סוציאליים. יש להבהיר את המושגים האלה. אם נתייחס לשביתות שפרצו בשנים 1966-1970, אשר הסתכמו ב-761 שביחות, ו-60% מהן פרצו בשל תביעות שכר ותנאים סוציאליים, הרי נראה כי 40% היו בגלל הלנת שכר, סיווג וסיבות אחרות. האם לא כדאי להרחיב את ההגדרה כדי לצמצם התדיינויות בבתי-דין?

כמו-כן חייבים לקבוע תוספת לחוק או תקנות שבהן יפורטו ההליכים של המוסדות המוסמכים הרשמיים להכריז על שביתה. הזכרתם של ההליכים המונע את שבישום ופסיהה של שלבי בנייים חיוניים. אין להסתפק באישור שהאידגון היציג יעניק; צריך לפרט את ההליכים, בתקנות או בתוספת לחוק.

רצוני לתמוך בשתי הביעות שהושמעו כאן. האחת, של חברת-הכנסת סנהדראי, לגבי הכללת המועצות הדתיות בשירות הציבורי. רחב, צריך לכלול את המועצות צות הדתיות; יש ציבור דתי, חובק הנזקק לשירות המועצות

ועוד: אתם באים בהצעת חוק זו להסדיר את יחסי העבודה בתקופת תקפו של הסכם קיבוצי, ומה יהא זינם של סיכסוכי עבודה בשירותים החיוניים ביותר, שאין איש חולק על חיוניותם, בתום תקפו של הסכם עבודה? האם אז תהיה מותרת השביתה בבתי-החולים, בשירותי המים, החשמל, הנמלים, הבטחון? מה התרופות ומה הדרכים שאתם מציעים לפתור סיכסוכי עבודה בשירותים החיוניים הללו כשאין הסכם עבודה מחייב? הותרתם לעצמכם את ורק את האמצעי של צווי ריתוק, שהפך אצלכם למדיניות כדי לשבור שביתות. עד מתי מדיניות זו של תרתי דסתרי?

ההודעות אל בעיית יחסי העבודה כבעיה בוערת ומסוכנת באה בעיקר מחמת השביתות בשירותים החיוניים שהיו באחרונה. היום אתם באים ומציעים פתרון חלקי לחלק מהבעיה ומוניחים את פתרונה של הבעיה המרכזית: העקרונית ביחסי העבודה, והיא שאלת שמירת תקינות השירותים החיוניים בכל עת ובכל זמן. הממשלה לא תוכל לאורך ימים לשבת בחיבוק ידיים, או הממשלה לא תוכל לשבות, כמאמרו של אחד מסגני השרים שלה, ולראות בבלע הסדר הציבורי בשירותים החיוניים ביותר. השימוש בביטויים "מפולת", "התפרורת", "אבדון" וכיוצא בזה אין לראות בו ארוכה לבעיה המורה, אלא ערות לחוסר אונים. מחד גיסא אתם זועמים ורוגשים ומגנים שביתה פראית בשירותים החיוניים, אבל מאידך גיסא עודכם מקדשים עקרונית את השביתה גם בשירותים החיוניים ביותר. עד מתי תתחמקו מפתרון הבעיה?

אמרנו וחזרנו ואמרנו: אנו מכירים בזכותו של העובד מאבק מקצועי חפשי, להשגת רמת חיים נאותה, ובכלל זה זכותו של העובד לשבות לשם השגת מטרותיו הלגיטימיות. אין אנו רואים בשביתה "קדושה רבה" ואין אנו מבקשים לשלול אותה מן העובדים כנשק אחרון. אין דין אחר לשירותים החיוניים ביותר, שייקבעו בחוק, ודין אחר לשביתה המוכרות בתקופת תקפו של הסכם עבודה מחייב.

יש טענות של ציבורי עובדים, כי במצב כלכלי כמו שלנו, שיש בו חליפות ותמורות ותהליכי התייקרות גוברים והולכים, שיש בו פיתוחים לעתים לא רחוקות ביותר וכל כיצא באלה, אי-אפשר לראות בהסכם סוף-פסק לכל תקופת ההסכם. יש הרבה אמת והגיון בטענה נוחה אלה, אלא שהתרופה אינה עריכה להיות בשביתה ובהפרת הסכמים, אלא יש לשקוד כי בכל הסכם עבודה יהא סעיף הקובע כי בהתחולל תמורה כלכלית משמעותית, כגון פיתוח לא עליון מחירים גבוהה במיוחד וכו', יהיו רשאים העובדים להגיש תביעה לתוספת שכר אשר תכרע על-ידי בוררות מחייבת. זוהי התשובה הפשוטה, ההגיונית והצודקה, לבעיות השכר בעת קיומו של ההסכם הקיבוצי.

לא היססנו להצביע על כמה סימנים חיוביים בהצעת חוק זו, אך לא נוכל לצמצם את ביקורתנו על השלילה שבה, ובמיוחד אותם סעיפים שהוכנסו להצעת החוק בלחצה של ההסתדרות. טענת היא בידיה של ההסתדרות אם סבורה היא, שעל ידי החלשת משמעותו של חוק זה תרום קרנה, ואם הצעת חוק זו, כפי שהיא מנוסחת, תסייע בידיה להחזיר לידה משהו מסמכותה וממרותה. התפררות יחסי העבודה בישראל גובעת במידה לא מעטה מאבדן סמכותה, מרותה ויקרתה של ההסתדרות. מצב זה הוא תולדה של הסתירה המשוועת

להעמיד את ציבור העובדים באור כזה. אבל, מאידך גיסא, הוספנו ואמרנו כי טענה זו עלולה לעודד מגמות בציבורי עובדים לבלע כוחו ומשמעותו של חוק כאשר לחוקק. היום אתם מגישים הצעת חוק המסדירה את יחסי העבודה בתקופת קיומו של הסכם עבודה בשירותים הציבוריים. כיצד מתיישב צעדכם זה עם טענתיכם מימים עברו? אם היתה זו תרומה לאהב את חוק על ציבורי העובדים - זאת ימים יגידו. אך כאשר אנו באים, ועוד נביא לנסות פעמים אין ספור עד אשר תגיעו להכרה זו, ומציעים לחוקק חוק המכוון את מוסד הבוררות הממלכתית-הנייטרלית להסדרת יחסי העבודה בשירותים החיוניים - הבה אל תשתמשו עוד בטיעונים פסולים אלה ואל תשתמשו לעברנו בנשק החלוד של אויבי ציבור הבעלים ושוללי זכותו למאבק מקצועי חפשי וכיוצא בזה, כי המציאות טפחה ועוד תטפה על פני טענות מסוג זה.

והיסוד החיובי השני בהצעת חוק זו הוא: החובה החוקית לשמור ולכבד הסכמי עבודה בתקופת תקפם. התופעה של אי-כיבוד הסכמי עבודה, מכל צד שהוא, אם על-ידי עובדים ואם על-ידי מעבידים, אינה עתירת יומין בחברתנו. הורתה ולידתה בשנים האחרונות, כאשר היינו עדים להפיכת הסכמים לנייר ריק מתוכן, לשביתות על רקע של תביעות שכר המוגדות תכלית יגוד למה שהוסכם חודשים ואפילו ימים אחדים קודם. תופעה זו היא חמורה מבחינה עקרונית, כי בכל חברה מתוקנת הסכמים חייבים לכבד, ויש לראות בכך ערך גדול שהוא מאשיותיה של החברה. יש לקיים ולכבד הסכמים בעלי-תוקף אפילו כאשר קיימים טיעונים סבירים נגדם, אפילו נשתנו התנאים. שמירת הסכמי עבודה, בראש וראשונה, היא לטובתו של ציבור העובדים. הפיכת הסכמי עבודה לקליפת השום עלולה לנטוע רגשות לא טובים ויחס של חובה כלפי הציבור שאינו מקיים את ההסכמים, וזה אינו האינטרס של העובדים. ציבור עובדים, כאשר יוכה לדעת-קהל אוהדת, עשוי להשיג מבוקשו ביתר קלות מאשר על-ידי הפרת הסכמים, שביתות פראיות המצמיחות אנרכיה והמשיגות עליו את הציבור. משום כך אני רואה בחיוב את המגמה שהצעת חוק זו באה לשרת.

אלא דא עקא. אם מקבלים את העקרון של שמירת הסכמי עבודה בני-תוקף, עקרון המוגן על-ידי החוק, מדוע זה יחול העקרון רק על השירות הציבורי, ומה יהא דינו של המשק הפרטי? האם נתתם דין-וחשבון לעצמכם על הפירוש המוטעה שעלולים לתת למצב דברים זה, שמא יזרו גורמים שונים ייתר לעצמם ויאמרו: הפרת הסכמים נאסרה בשירות ציבורי בלבד, אבל במשק הפרטי אין נאסרת כל איסור להפר הסכמים? באתם לתקן ונמצאתם עלולים לקלקל.

ובכלל, מהי קדושתו, אדוני שר העבודה, של עקרון ה"בעלות", שהיה הנימוק להחלת החוק על השירות הציבורי בלבד? כלום קריטריון לשירות חיוני או לשמירת הסכמים בעת תקופת טמון בבעלות או באופיו של השירות מבחינה אובייקטיבית? שביתה בבית-חולים, המסכנת חולים בתקופת הסכם עבודה, אסורה אם בית-החולים הוא בבעלות ציבורית והיא מותרת אם בית-החולים אינו בבעלות ציבורית, ואפשר להביא עוד כהנה וכהנה דוגמאות אבסורדיות. איזה הגיון מזור הוא זה ואיזו אחריות ציבורית היא זו להציע קריטריון כזה?

וחשוב בכיוון להסדר תחיקתי של יחסי עבודה, הסדר שלמענו נלחמנו כל השנים ושלדעתנו אינו צריך לבטל את זכות השביתה, אלא לקבוע נורמות וכללים חוקיים להפעלתה, ולהגביל זכות יסודית זו באותן מגבלות הח" לות על כל זכות יסוד, אם זה חופש הדעה וההבעה או חופש ההתארגנות, והוא אינטרס הציבור וההגנה על עצם קיומו.

זאת ועוד: עצם היוזמה שנקטה הממשלה, והידיעה שהתפרסמה שהממשלה עומדת להגיש חוק שיסדיר במידה כלשהי את השימוש בנשק השביתה, כבר פעלו כגורם מרטיע, ואנחנו עדים בשבועות האחרונים לדגימה מסויימת בחזית זו של שביתות מצד גורמים חדשים או ישנים. כי סוף כל סוף הציבור נוכח לדעת שאין הממשלה, ואני מקווה שגם לא הכנסת, מוכנות לשבת בחיי בוק-ידיים ולתת יד להרס דקמת חיינו וקיומנו.

חברי הכנסת, החוק הוא קטוע. הוא בא לחייב קיום הסכמי עבודה בשירותים ציבוריים וחיוניים. אבל האם אין הוא צריך לחול על כלל המשק? האם לא צריך להחיל את החוק הזה על כל הסכם קיבוצי? האם לא את כולם צריך לקיים? בעצם, החוק הזה הוא חלק מחוק האיגוד המקצועי, שלו אני טוען זה שנים, ואשר הוא צריך, כדברי שר העבודה, להגדיר שלושה דברים יסודיים: מה זו שביתה, מי מכריז שביתה ואיזו שביתה נהנית מהגנת החוק. לדעתך, הדבר הזה צריך לחול על כלל המשק, ולא דווקא על השירותים הציבוריים.

החוק צולע בכמה מסעפיו, ועוד אעמוד עליהם. אבל אני רוצה לציין כבר בפתח דברי שהזכות הניתנת למוסד המנהל המרכזי הארצי של האיגודן המוסמך, כפי שאומר החוק, להכריז על שביתה שאינה קשורה בשכר או בתנאים סוציאליים בתקופת קיום החוזה - לדעתי זו היא זכות חריגה שאין לקבל אותה. נמצא שמוענקת על-פי חוק הרשאה להפר הסכם. לדעתי, הסכם עבודה מהווה שלמות. הוא כולל לא רק שכר ותנאים סוציאליים, אלא גם דברים אחרים, וגם אותם צריך לקיים. אי-אפשר לבוא ולהגיד: לא חשוב אם זו עבירה או לא, השאלה מי עושה אותה. אם זו עבירה - גם המוסד המרכזי אינו יכול לבצע אותה.

לכן צדק חבר-הכנסת לין בהביעו את התנגדותו לחלוקת ציבור העובדים לשלוש קטגוריות. אני מסכים אתו בהחלט, אבל בהבדל אחד, לא בזה שנעניק לגופים נוספים את הזכות להפר את החוזה, בעניינים שהם כאילו לא שכר ותנאים סוציאליים, אלא לא לתת זכות זו לשום גורם.

שנים רבות הייתי חבר במוסדות המרכזיים של ההסתדרות. ידעתי שזה היה כלל נקוט בידי ההסתדרות, בידי האיגוד המקצועי, בידי הוועד הפועל של ההסתדרות: לקיים חושים. כמובן, יש גם דברים שצריך לתקנם. שום חוזה אינו נצחי. יש תמיד מקום, עם סיום החוזה, לדון מחדש. לכן אינני חושב שהפריבילגיה הזאת שההסתדרות נלחמה למענה, הזכות להפר את החוזה בתקופת קיומו בעניינים שאינם שכר ותנאים סוציאליים, היא מוצדקת. מה עוד שאם מדובר בנושאים אחרים, קיים בית-דין לעבודה, והוא אשר צריך לפרש ולפסוק בסיכסוכים הנוגעים לחוזה, בתקופת קיום החוזה, ול-פירוש סעיפיו.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
אינך מפר דבר שאינך מתחייב עליו.

בין ההסתדרות כאיגוד מקצועי לבין ההסתדרות כמע" ביד גדול, שדין-ודברים לו על בעיות שכר עם ציבור עובדים עצום ורב, והיא תולדה של חוסר מנהיגות ראויה להסתדרות המתאימה לתקופתנו. ההיזקקות להתבטאו-יות אומללות כדי לקיים את המנהיגות על ציבור העוב-דים אינה מעידה על חוסין, אנו סבורים כי איגוד מקצועי חזק, בעל סמכות וכוח מנהיגות, הוא הערובה הטובה ביותר ליתסי עבודה מתוקנים, והיינו רוצים לראות בשובו של האמון באיגוד המקצועי. אלא שאין הדבר נראה באופן.

הלחץ שהפעילה עתה ההסתדרות לאפשר קיומה של שביתה בתקופת הסכם עבודה, שלא על ענייני שכר ותנאים סוציאליים, ספק אם היא תפארתה של ההסתדרות על כך. סעיף זה פותח פתח רחב לשביתות שכר מוסוות על-ידי סיכסוכים, כביכול, שיצרו אותם במת-כוון למען מטרה זו, והוא פותח פתח לשביתות פולי-טיות. וכורה לשמצה השביתה בעיריית ראשון-לציון על עניין השלט של ועד העובדים, כיצד השביתו כל עובדי העירייה את כל השירותים וגרמו לצער וזנק בל-ישוער לציבור הרחב, לאבדן מאות אלפי לירות, והכל על התבל וריק - על יוקרה ריקה מתוכן. מי לנו יערוב שכאשר תהיה התנחלות של יוקרה, שההסתדרות לא תאשר שביתה מסוג זה? הרבה לקח חייבת ללמד אותנו השביתה בעיריית ראשון-לציון. והנה השביתה במחשכים של עובדי הטלוויזיה בשבוע שעבר, אשר אפילו לא טרחו להודיע בעוד מועד לוועד המנהל של רשות השידור על כוונתם לשבות, כאשר הוכנו התכניות לאותו יום בהו-צאה כספית מרובה. אנה נגיע אם יישבו תופעות פסולות כאלה ואם ההסתדרות תאשר שביתות מסוג זה? אם מתעוררת בעיה, אם מתעורר סיכסוך עבודה שאינו בענייני שכר ותנאים סוציאליים, בתקופת הסכם עבודה, הרי פתרונו אינו על-ידי שביתה, אלא על-ידי הפניית הסיכסוך לבורות מחייבת, והיא שתכרע בסיכ-סוך לאחד בחינת טיבו ומגמותיו. לפיכך התרת השביתה בעניינים אלה, אמנם באישור ההסתדרות, היתה הת-בטלות לא-רצויה של הממשלה בפני ההסתדרות.

אמת, אדוני היושב-ראש, יחסי עבודה תקינים לא יושגו על-ידי חקיקה בלבד. למדיניות השכר יש השלכה מרובה על תקינותם של יחסי העבודה. מדיניות השכר הכוללת במשק יוצרת עיוותים ומעודדת שביתות. יש לחתור למדיניות של שכר מינימום מחד גיסא, ומאיך גיסא לביטול הדרגתי של ההצמדה בשכר בין המקצועות השונים, ולעבור למדיניות של שכר עידוד ותמורה נאותה בעד מאמץ, פרוץ ותפוקה.

סיעתנו החליטה להימנע בהצבעה על הצעת חוק זו בקריאה ראשונה. בוועדת העבודה נביא את הצ-עותינו לתיקונים מהותיים להצעת החוק. את עמדתנו הסופית להצעת החוק נקבע לאחר שתשוב מועדת העבודה של הכנסת.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שערי, ואחריו לחבר-הכנסת יעקבי.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אם כי החוק המוצע הוא קטוע, ובכמה סעיפים אף צולע, - ועל כך עוד אעמוד בהמשך דברי - הננו רואים בו צעד ראשון

כל מוסד חינוכי מוכר, גם אם הוא פועל לשם הפקת רווחים, כמו גימנסיה "הרצליה", וכן החלת החוק על החבורה יבשתית וימית.

ג) אפשרות להרחיב ולהחיל את החוק גם על ענף חינוכי, גם אם הוא בידיים פרטיות, למשל מאפיות. אם מתר ירצו להשבית את כל המאפיות, האם אין צורך לנקוט אמצעים? גם בזה צריך החוק לחול.

ד) ביטול הפיקה המעניקה זכות למוסד מנהל מרכזי וארצי להכריז שביתה בתקופת קיום ההסכם, אם זה לא בענייני שכר ותנאים סוציאליים. אני חושב שה- עניין הזה נחוץ לא רק כדי לא לתת פריבילגיה של הפרת הסכם לכל מוסד שהוא, אלא גם כדי לא לעודד פרישת אירגונים מן ההסתדרות. אנחנו כבר עדים לכך שהסתדרות המורים מתחילה לערוך את השאלה למה היא תהיה נחותה מאירגון המורים התיכונים, אשר לו כאילו יש זכות לקבל החלטה על שביתה בזמן קיום ההסכם, אם לא מדובר על שכר ותנאים סוציאליים.

ה) איסור תשלום דמי שביתה במקרה של שביתה המוגדרת כבלתי-מוגנת. נודמתי לארצות-הברית והייתי אורח אצל האינדיים המקצועיים של פועלי המכונות בראשותו של רותר. כאשר שמעו שאצלנו משלמים דמי שביתה, התחילו לצחוק, ודמה לי שעד היום צוחקים. הם אמרו: אם כך, אם אין כל סיכון, למה לא לשבות באופן פרמנטני? אני חושב שכאשר מדובר בשביתה בלתי-מוגנת אין מקום לתשלום דמי שביתה.

אני רוצה לסיים ולומר: זכות השביתה צריכה להישאר זכות יסודית של ציבור העובדים המאורגן, אבל של ציבור הפועלים המאורגן ולא של כל קבוצה בלתי-מאורגנת. אולם אין לראות את השביתה לפי המציאות שהיתה במאה השמונה-עשרה או אף במאה התשע-עשרה. הבעיה איננה הגנה על האינטרסים הכוללים של ציבור הפועלים. הבעיה היא הבחירה בין הגנה על קבוצות קטנות, שיש בידיהן עמדות אסטרטגיות במשק, לכפות רצונן על ציבור העובדים כולו. לכן שביתות של קבוצות אלה אינן ביטוי של סולידריות פועלית, אלא של שבירת סולידריות זו; הן אינן ביטוי של חולשה וחלשים, אלא של עודף כוח וחזקים; הן אינן באות למען הצדק הסוציאלי, אלא למען אי-הצדק הסוציאלי.

חברי הכנסת, בחוק זה רואים אנו התקדמות רבה. הוא אינו פותר את השאלה מה יהיה בין הסכם להסכם בשידושים החינוכיים. אנו חושבים שבזה יש צורך בבור-רות חובה. אבל עצם הבאת החוק הביאה לכך שהוטו הטאבו של איסור חקיקה ביחסי עבודה. ואנו מתחילים לראות את השביתה לא כדבר שבמיתוס, לא כמיתוס בנוסח סורל, מעין נשק עליון וקדוש של ציבור הפוע-לים. לציבור הפועלים יש היום נשק חשוב יותר - זכות ההצבעה, ההתארגנות וקיום איגוד מקצועי חזק. השביתה כיום היא נשק כלכלי רגיל, נשק שיש לו מש-עות סוציאליות, שמותר להשתמש בו, אבל יש גבול לאופן השימוש בו. לכן אני רואה בזה תפנית חשובה ביותר. ואני מקווה שזהו צעד ראשון בכיוון הנכון. ויש להמשיך בדרך של חקיקה שתמנע משברים לעתיד. ונברך על כך אם יהיה צורך להשתמש בחוקים אלה, והציבור יתחשב בהם ולא ימר אותם.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

נקח לדוגמה נושא כמו פיטורין. שינוי יודעים יפה מה זה חוזה עבודה. בחוזה עבודה יש הרבה מאוד סעיפים שאינם נוגעים לשכר ותנאים סוציאליים. האם את אלה לא צריך לקיים? על זה אני מדבר, על דברים שכתובים בחוזה, וכעת אומרים בחוק שמוטר בגללם למוסד המרכזי להכריז שביתה בתקופת קיום החוזה.

למרות זאת אני רואה חיוב רב בחוק ואינני מסכים עם אלה שרוצים לבטל את ערכו והשיבות. אני רואה בו המישה חידושים עיקריים:

א) עצם החקיקה בתחום יחסי עבודה, ובוה שמכירים בכך שזכות השביתה אינה מעבר לחוק, אינה מחוץ לחוק, ואינה מבטלת כל הוראת חוק אחרת, אלא היא במסגרת החוק.

ב) הטלת סנקציות על שביתה בלתי-מוגנת, סנק-ציות אזהריות ולא מאסר, סנקציות שעד כה אי-אפשר היה להטיל על כל שביתה שהיא, אם היתה מוכרת או לא-מוכרת, פראית או מוכרזת על דעת האירגון היציג.

ג) חובת בוררות בזמן קיום החוזה, גם אם בחוזה או בהסכם העבודה אין סעיף הקובע זאת, וקביעת פרוצדורה שתפעיל את המנגנון הזה של הבוררות, וגם לוח זמנים.

ד) הוראה חשובה הנוגעת לתקופה שבין הסכם להסכם, והיא שגם בתקופת ביניים זו, שבה אפשר להכריז שביתה גם בשירות ציבורי, אין להכריז שביתה אלא ברשות המוסדות המוסמכים ועל-פי ההליכים שנקבעו בתקנון של האירגון אשר לו שייך הציבור הזה. אני חושב שזוהי הוראה חשובה ביותר שעד כה לא הקדישו לה תשומת-לב מספקת, והיא באה למנוע שביתות פראיות, שהיינו עדים להן במידה רבה בשנים האחרונות.

ה) הסרת ההגנה משביתת האטה, שביתות חלקי-יות או סירוב מאורגן לעבוד שעות נוספות - דברים שמהם סבלנו הרבה בזמן האחרון.

לכן אני מחייב את החוק הזה.

בוועדת העבודה נציע את התיקונים הבאים:

א) אפשרות לצו הרחבה...

משה נסים (גח"ל):

האם גם תגישו הסתייגויות במקרה שהצעותיכם לא תתקבלנה?

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

ברגע המתאים אודיע לך, זה לא יישאר בגדר סוד בשבילך.

א) אפשרות לצו הרחבה של רשימת השירותים הציבוריים שעליהם תל החוק. המציאות שלנו היא דינ-מית, ולדעתי יש להעניק סמכות כזאת לממשלה, באי-שור ועדת העבודה של הכנסת ובהתייעצות עם ההס-תדרות ואירגוני העובדים והמעסיקים היציגים.

ב) תיקון פסיקאות (3) (7) ו- (8) של סעיף 37 א, על-ידי זה שהחוק יחול על כל מוסד בריאותי מוכר, גם אם אינו בידיים ציבוריות. אינני יודע למה צריך לעשות אבחנה זו. יש צורך בהחלת החוק על

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת גד יעקבי, ואחריו לחבר הכנסת אורי אבנרי.

גד יעקבי (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. החוק שעל אדוני תיו אנו דנים זכה מאז צאתו לאוויר העולם - לאחר שעבר מחילות, דיונים ופשרות - בקיומנו של רותחין. דברי הביקורת הוטחו משני כיוונים נוגדים: האחד - מונחה על-ידי תפיסה השוללת את התערבות המדינה בתחום זה שלילה מוחלטת, גם אם היא נועדה לתת חוקף חוקי להסכמים המושגים במשא-ומתן הפשי; השני - מצד מי שסבור כי הצעה זו לא הלכה כברת דרך מספיקה בכיוון ההתערבות, אינה חלה על כל התחומים הדרושים, ואינה מאפשרת לכנסת היתה נדחית עים המתחייבים ממצב יחסי העבודה.

טרם אעיר את הערותי בדבר התהליכים המתחוללים בתחום זה, מקורותיהם ומשמעותם, וכן הערותי לעיקרי הצעת החוק שלפנינו, רצוני לומר שני משפטים מקדימים.

ראשית, נדמה לי שלא אחטא לאמת אם אומר ששר העבודה ואנשי משרדו שעסקו בכך ראויים לשבח על כך שלא המתינו למצב משבר ויזמו את הכיוונים הכלליים של החוק שלפנינו כבר לפני שנתיים בקירוב. האמת היא, שאלמלא ההחרפה מרחיקת הלכת שהתחוללה בשנה האחרונה ביחסי העבודה בשירותים הציבוריים, יש להניח שהבאת הצעה לכנסת היתה נדחית עוד זמן רב. אולם היזמה וההתמדה ראויים לשבח.

שנית, למרות שלא הכל סבורים שהצעה זו היא כליל השלמות - ונדמה לי שכך סברו כל המשתתפים בדיון, כמה מהם המעטים, וכמה מהם סברו שיש להוסיף, וגם דעתי היא שאין הצעה זו כליל השלמות - היא שלגיטימיות ביותר היתה הגישה, שראוי לשלם מחיר מסוים ולהעלים עין מפגמים מבחינת שלמותה של הצעת החוק ותחולתה, ובלבד שיושג הסכם עם ההסתדרות הכללית של העובדים; שהרי השפעתו האפשרית של החוק איננה רק בתרומתו הפורמלית להסדרת הדבר, רים, או בסגלציות שיופעלו נגד מפדיון, כי אם בכך שיוכל ליהפך למסגרת ובסיס מוסכמים, ככל הניתן, להתנהגות החברתית והציבורית של העובדים והמעסיקים.

אני מניח שאף אחד מחברי הכנסת אינו סבור שבי כוח החוק וסעיפיו בלבד אפשר יהיה לגרום לשיפור משמעותי של נושא העקרו מרקם אנושי, הסכמה הדידית והסיכוי ליצירת בסיס עבודה משותף.

אין ספק כי בשנתיים האחרונות, ובמחצית השנה האחרונה במיוחד, אנו עדים להחמרה ניכרת במוצב יחסי העבודה. ב-1970 אבדו למשק כ-400,000 ימי עבודה כתוצאה משיטות והשבתות לעומת 100,000 ב-1969, כלומר - פי ארבעה. אולם החמרה העיקרית חלה במשק הציבורי, עד שהגיעה לשיאה השנה.

כאן, בענף השירותים הציבוריים, מצוי מוקד התורפה העיקרי בתחום יחסי העבודה בישראל. שהרי בשאר הסקטורים המצב מניח את הדעת בהחלט. ואינני מקבל את ההערות מרחיקות הלכת שהושמעו מעל דוכן זה בנושא זה. מחקר שנערך על-ידי ד"ר שירוש מאוניברסיטת תל-אביב ומסר לחברי הכנסת, מחקר הדן בשנים

1960-1969, קובע כי בין עשר הארצות המפותחות שנקבעו לצורך ההשוואה מצויה ישראל בדרוג השביתות רק במקום השמיני. לפני, לפי סדר ה"הישגים", הגיעו במרוץ זה - שבו מוטב למדד לפגר - איטליה, ארצות-הברית, קנדה, אוסטרליה, צרפת, אנגליה ואפילו יפן. הסיבה העיקרית לכך - שיעור הנמוך של השביתות בישראל בתעשייה ובחקלאות. אולם בהשוואה שנעשתה לגבי ענף השירותים הציבוריים "הצלחנו" להיות מדורגים במקום השני. מצב זה חייב לעורר דאגה, אולם בשום פנים לא היסטריה, לא תחושת "תוהו ובוהו", לא תחושת "התמוטטות כללית", לא תחושת "סוף העולם". לא זה הוא המצב הכללי במשק הישראלי, ועל כן לא כך יש להציגו.

למתח שהלך והחריף בתחום זה, ובמיוחד בענפי השירותים, כמה סיבות, חלקן כלליות וחלקן מיוחדות. בין השאר: תעסוקת-יתר במשק גרמה לתחושת כוח-יתר בעיקר בשירותים המונופוליסטיים. באופן טבעי, כאשר יש מחסור בעובדים, אותם שירותים שהם מונופוליסטיים יכולים להרשות לעצמם, באופן אובייקטיבי, לתבוע תביעות מרחיקות לכת. שנית, קשיחות השכר היחסית בשירותים הציבוריים היתה אחת הסיבות העיקריות למצב המיוחד שנתהווה בהם לעומת ענפי התעשייה והבניין. אולי העובדה שבענפים אלה לא היו שביתות נובעת לא רק מיחסי עבודה טובים יותר, מניהול טוב יותר, מהזדהות של העובד עם המפעל, אלא גם משום שבמקרים רבים נענו התביעות במידה נרחבת יותר מאשר בשירותים הציבוריים. ושלישית, הלכת של "כל הלוחץ זוכה במוקדם או במאוחר" עחד שביתות, עודד איומים בשביתות, ועודד לחצים.

היכולת לשכנע את כל חלקי החברה שיש לוותר על משהו בהווה למען העתיד מותנית בכך שתביעה זו תחול על הכל ובכך שלעובדים תהיה נציגות נבחרת על-ידם, באופן שיש ככל האפשר, ועל-ידי כך יחוש עצמים גם כשותפים להחלטות. שיטת הבחירות הקיימת באיגודים הארציים, בהסתדרות הכללית, אינה נותנת להם אפשרות של תחושת שיתוף כנציגות אמת, וההצעה לשנות את שיטת הבחירות לשיטה מעורבת, אישית - מפלגתית, היא אופוא עניין שהוא כמעט בנפשונו על דעתנו.

הצעת החוק שלפנינו היא על-פי מגמתה בכיוון הנכון, ואם כי היא עדיין בלתי-שלמה ולמרות קיומם של סדקים לא מעטים בה, עשויה היא לקדם כמה עניינים חשובים הכלולים בה, וחלקם או כמעט כולם הוזכרו על-ידי קודמי. ראשית כל, הגנת הסכמים, שהושגו במשא-ומתן חפשי על-ידי הרוב, בפני קבוצות לחץ מצומצמות הנוטלות מדי פעם את הזכות לשבח את חיי הכלל; הסדרת היחסים עם המדינה כמעסיק במסגרת הסכם קיבוצי והחלת התיכון על המדינה כמעסיק. זהו שינוי חשוב ביותר העשוי לרזר את תהליך הטיפול ביחסי עבודה בשירות המדינה, תהליך שצויין לא אחת כסבבת. החוק מגדיר את טיבה של שביתה ואת הדרך והסמכות להכרזתה. נקודות חיוניות אחרות שלא אמנה אותן כבר הובאו על-ידי קודמי בדיון.

אולם נותרו בהצעת החוק הזאת סדקים מספר הטעונים בדק-בית נוסף כדי שלא יגרמו להתמוטטות המבנה כולו. אמנה רק שניים. אני יודע שיש על כך חילוקי דעות בכנסת - חילוקי הדעות באו לידי ביטוי במהלך הדיון וגם בקריאות-ביניים שנשמעו לאחרונה

אומרים: הסכם הוא קדוש; חוק זה נועד לשמור על קדושת ההסכמים. אין שקר גדול יותר מזה. בחברה הדמוקרטית אין קדושה אלא לזכויות היסוד של האדם. אין ערך ואין תוקף לשום הסכם שבו מותר אדם על זכותו האנושית היסודית. אדם רעב המוכר את עצמו כעבד, אין תוקף להסכמתו.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

האם להצמיא את אילת היא זכותו העיקרית? האם להתנגד לזה פירושו לתמוך בעבדות?

אודי אבנרי (העולם הזה- כוח חדש):

חבר-הכנסת הורביץ, אם תואיל בטובך לשמוע את הדברים עד הסוף, תמצא שיש כאן הגיון. כאמור, אדם רעב המוכר את עצמו כעבד - אין תוקף להסכמתו. אדם הגאלץ, באיום של אקדה, לחתום על חוזה של עבדות כפייה, אין תוקף לחתימתו. חופש השביתה הוא זכות יסוד דמוקרטית, כמו חופש הידיבור וזכות ההגנה העצמית. העדר זכות זו הופך את העבדה לעבדות כפייה. עבודת הכפייה אסורה על-פי האמנות הבינ-לאומיות, שישראל תתומה עליהן. על כן הסכם השולל את חופש השביתה, בטל ומבוטל מעיקרו.

אומרים: חייב אדם לכבד את חתימתו ולקיים אותה שחתם עליו. זה נכון, אם אין החוזה שולל את זכות היסוד האנושית. אני בעד קיום הסכמים. כל תברה מסודרת מבוססת על חובתו המוסרית והמעשית של אדם לקיים הסכם שחתם עליו. אולם האם זהו מה שנאמר בחוק זה? לא דוברים ולא יער. חוק זה מחייב את העובד לקיים הסכם שהוא לא הסכים לו מעולם, שלא נשאל לגביו, שלא היה כלל צד לו. אילו נאמר בחוק שעל העובדים לכבד הסכם אחריו שהם עצמם אישרו אותו בהצבעה חשאית, ברוב דעות - ניהא; אולם החוק אומר את ההיפך. ההסכם המחייב לפי חוק זה הוא זה שנתחם על-ידי מוסדות ההסתדרות, על-פי הנחיית ההנהגה. מוסדות אלה כפופים לתכתיב הממשלה, באמצעות מרכז המפלגה. לפי עדותו של המזכיר הכללי של ההסתדרות, חבר-הכנסת יצחק בן-אהרן, אין לפעילים עצמם שום השפעה על מוסדות אלה, ואין להם ייצוג אמיתי בהם. לפי הצעת החוק, דעת העובדים אינה קובעת ואינה מובאת כלל בחשבון. גם דעת האגודות המקצועיות - של הימאים, של פועלי הבניין, של פועלי המתכת וכ" - אינה קובעת. קובעת אך ורק החלטת "אירגון העובדים הכולל", כלומר המוסד המרכזי של ההסתדרות, המשועבד כל כולו לממשלה. והרי זה מוכח כיום לגנד עניינו, בצורה חותכת, על-ידי הדרך שבה הוחלט על קבלת חוק זה עצמו.

יתר על כן: לפי החוק יכול שר העבודה להרחיב את תקפו של הסכם קולקטיבי גם על עובדים שכלל לא היו צד לו, אפילו להלכה. מאותו רגע הופכת עבודתם, לפי חוק זה, לעבודת כפייה, לרבות עבודת כפייה של שעות נוספות בניגוד לרצונם.

אומרים: אין לשנות את תנאיו של הסכם קולקטיבי בעודו בתקפו. לכן אסורה כל שביתה המבקשת לשנות את שכר העבודה והתנאים הסוציאליים איסור מוחלט. זוהי פירכה בסיסית לפי כל תפיסה משפטית הקיימת במדינת חוק. במשפט הלאומי והבין-לאומי קיים העקרון האומר *rebus sic stantibus*, לאמור: ההסכם מתבטל מעצמו, אם השתנו מיסודן הנסיבות שבהן הוא נחתם.

במהלך דבריו של חבר-הכנסת שערי - אולם דומני שאפשרות השביתה בתקופת ההסכמים על עניינים שאינם שכר ותנאים סוציאליים עלולה לפתוח אפשרות לשימוש בשביתות על עניינים אחרים כלחץ להשגת הטבות, שהרי הגבולות מטושטשים לא אחת והאפשרויות לכך מגוונות ביותר.

שנית, תחולת החוק, המושתתת על קריטריונים של בעלות, מוכרחה להביא לשיבוש סדר-העדיפויות הלאומי והחברתי באשר לתחולה הדרושה באמת. למשל, כללי החוק חלים על משרד הדתות, אולם אינם חלים על התחבורה הימית והתעשייה האווירית. האם אין בכך משום אי-איוון, משום התעלמות מן הקריטריונים שיש בהם, הייתי אומר, הגיון אובייקטיבי כלשהו? יכול הייתי להמשיך בכך, אולם אני מקווה שמלאכה זו תיעשה במלואה על-ידי הוועדה, שתקפיד על צימצום הסתירות הפנימיות שבהצעה שלפנינו.

אני מניח שכל חברי הכנסת מאוחדים בהכרה שהמשא-ומתן בתחום יחסי העבודה צריך להיות חפשי וזכותם של הצדדים לנהל מאבק דמוקרטי על ענייניהם. אולם מותר לי אולי לפקפק אם המאבק הפתוח הוא דרך-המלך להעלאת שכרם של העובדים בישראל. שיפור מבנה המשק, עליית הפריזון, קידום רמת הניהול והעלאת שכרם המקצועי של העובדים הם התנאים העיקריים שיקבעו את התקדמות המשק כולו ועמו גם את רווחת העובדים. לדעתי, תפיסה זו מעוגנת במיוחד בתנאי ישראל וצרכיה. אירגונים של העובדים והשפעתם על המדיניות הכללית הם אצלנו ברמה גבוהה יותר מאשר במרבית הארצות המפותחות הדמוקרטיות. לרנל הצרכים הלאומיים והחברתיים המיוחדים שלנו ראוי כי נעשה כל נסיון אפשרי למנועת ביזבזים של משאבים לאומיים, ימי עבודה ופגיעה במורל החברתי כתוצאה משיבושים הנובעים מהעדר הידברות מוסדרת או מהתכחשות לקיומם של הסכמים.

הסדר חוקי עדיף על צווי ריתוק. הסכמה כללית עדיפה על פני שרירות של קבוצות מצומצמות המשמשות ככוח מונופוליסטי. מגמה זו באה על ביטוי בהצעת החוק, ולכן אני מחייב אותה, אמנם לא במלואה, אמנם לא בשלמותה, אבל אני מאמין שאין זה סוף הדרך, כי אם רק תחילתה.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הידיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו - לחבר-הכנסת שוסטק.

אודי אבנרי (העולם הזה- כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהשמיענו את התנגדותנו הטוטלית להצעת החוק לאיסור השביתות, המתעטף באיצטלה של חוק ליישוב סיכסוכי עבודה, אנו משמשים פה לרבים וטובים בכנסת, בהסתדרות וביציבור, שפיהם נסתם ומצפונם נאנס.

חוק זה, המחולל מהפכה בסדרי חיינו, לא קיבל מעולם את אישור הבורחים בקלפי. הוא מחוץ אותנו מעידן הדמוקרטיה וזכויות האדם אל העידן הפיאודלי, עידן של אדונים, צמיתים ועבדים. קדמה לכך מערכת של שטיפת-מוח ללא תקדים. סיסמאות החוזרות ללא הפוגה בכל אמצעי התקשורת הופכות לילה ליום, שחור ללבן. הבה ונבחן סיסמאות אלה אחת לאחת.

אומרים: אין כוונה לשלוח את העובדים לבית הסוהר. זהו שקר. יש כוונה, והדבר הוא בלתי-נמנע. מי שיממש את זכות היסוד וכרוז שביתה, יהיה צפוי לתש"ל לום נוקים למעביד. ואם לא ישלם - ילך לבית-הסוהר. בית-המשפט יכול להוציא נגדו צו, ואם יפר העובד את הצו יהיה צפוי למאסר בלתי-מוגבל, בעוון ביוון בית-המשפט.

אומרים: החוק בא להבטיח צדק סוציאלי. נכון ההיפך הגמור: החוק בא להגביל ולהנציח את הפער החברתי. כל סוחר יכול להימנע מלספק את סחורתו אם המחיר אינו מוצא חן בעיניו. רק סחורה אחת תהיה מוג' בלת: הסחורה ששמה עבודה; הסחורה היחידה שיש לרוב העצום של העם; הסחורה היחידה של העניים והאביזים. להם אסור לסחור בסחורתם, לדרוש עבודה מחיר הוגן, להימנע מלספק אותה בתנאי ניצול. עד היום היתה אפליה מחפירה בין ההכנסה מעבודה ובין כל שאר ההכנסות. על ההכנסה מעבודה משלמים מס-אמות גדול. על ההכנסה מרכוש או ממסחר או משירות עצמאי משלמים מס הרבה יותר נמוך, או לא משלמים מס כלל. עתה תהיה אפליה מחפירה נוספת: יהיה חופש המיקוח לכל האזרחים, פרט לשכירים, הרוצים להתמקח על כוח עבודתם. הם יהיו כעבדים. חברה שבה יש חופש מיקוח לעשירים ואין חופש מיקוח לעניים, הפער הסוציאלי בה מוכרח לגדול בהתמדה. חוק זה פותח פתח לאסון לאומי המסוכן שבכל האסונות.

היכן חובת הממשלה לשמור על רמת המחירים, על גובה המסים, על הערך הריאלי של השכר? היכן הערובה לחלוקה צודקת של ההכנסה הלאומית? היכן המחוסם מפני התעשרות טפילית, ספסרות של מלחמה ושלוש, שוד כספי הציבור, עליית דמת הביוב של האויסטור-קרטיה החדשה? לכל אלה אין מתסום. הדבר היחיד המופקע ברגע זה הוא קיום זכות העובד לשכר הוגן. הדבר היחיד הנבלם עתה הוא קיום יכלתו של השכיר להיאבק על שכרו.

אדוני היושב-ראש, אין צורך בדוקטרינות, ישנות או חדשות, כדי להתנגד לחוק זה. הוא פסול מכל הבחינות המוסריות והמעשיות. הוא אנטי-דמוקרטי, אנטי-ליברלי, אנטי-סוציאליסטי ואנטי-לאומי כאחד. הוא אנטי-דמוקרטי, באשר הוא שולל את זכויות היסוד של האדם. הוא אנטי-ליברלי, באשר הוא גודג את החופש. הוא אנטי-סוציאליסטי, באשר הוא מדכא את העובדים וקורא דרוך להתעשרות העשירים. הוא אנטי-לאומי, באשר הוא יגביר בהכרח את הפער בין השכבות ואת כל המתחים הפנימיים המסוכנים בחברה. הוא אפילו אנטי-תועלתני, באשר הנסיון הוכיח כי חוקים כאלה אינם שווים את הנייר שעליו הם מודפסים. שום חקיקה שרירותית לא תעמוד מול הדינמיקה של החיים, מול ציבור המא-מין שנעשה לו עוול.

חוק מסוג זה ניתן להפעלה ביעילות רק במשטר טוטליטרי. כל עוד תחוקים בארץ דמוקרטיה כלשהי - החיים יעברו עליו לסדר-היום. אי-אפשר לשלוח לבית-הסוהר את רוב העם, כי אז גם הסוהרים יכריזו על שביתה.

אני מציע להחזיר את הצעת החוק לממשלה, כדי שהיא תורוק אותו לסל.

אם חתם אדם על הסכם עבודה תמורת שכר המבטיח את מחייבו בכבוד, ולפתע פריצה אינפלציה דוהרת, אין ההסכם מחייב אותו לעבוד תמורת שכר חדשי השווה למחיר כיכר לחם. אם בתקופת ההסכם משתנה כל מערכת המחירים, ועל אחת כמה וכמה כאשר קורה הדבר בגלל מעשי הממשלה עצמה, הרי מתבטל החוזה מאליו, לפי כללי המשפט המקובל.

אומרים: החוק הזה נועד לשמור על פעולת השירותים החיוניים. שקר וכזב. החוק אינו מדבר על "שירות חיוני", אלא על "שירות ציבורי". קנה-המידה הקבוע בו אינו לפי מידת החיוניות, אלא לפי הבעלות. החוק אוסר שביתות של עובדים ממשלתיים וציבוריים, כגון נהגי שרים, בלי קשר לחיוניות עבודתם, ואין הוא חל על שירותים חיוניים בלתי-ממשלתיים, כמו התחבורה. את החוק לא יזמה ממשלה כשלטון הרוצה להבטיח שירותים. את החוק יזמה ממשלה כמעביד הגדול ביותר בארץ, הרוצה למנוע שביתות נגד עצמו. זוהי מזימה תצופה של מעביד, המבקש לנצל את הכנסת ואת בית-המשפט, כדי לחסוך לעצמו את הצורך להבטיח תנאים הוגנים לעובדיו. אין זה פלא שההתלהבות לחוק גדלה והולכת ככל שהצמרת של משרד ממשלתי מוכשרת פחות לנהל את יחסי העבודה שלה. ודברי קודמי מוכיחים. חוק זה אינו אלא צו ריתוק קולקטיבי.

אומרים: אין החוק מבטל את זכות השביתה, אלא בתקופת ההסכם הקולקטיבי. לא דובים ולא יער. החוק אוסר שביתה גם במקום עבודה שבו לא היה קיים מעולם הסכם קולקטיבי, וגם במקום עבודה שההסכם הקולקטיבי בו מסתיים. בשני המקרים דרוש לשביתה אישור מטעם הציבור המרכיב של "אירגון העובדים הכולל".

אין בארץ חוק המבטיח את הדמוקרטיה בתוך ההסתדרות, את זכות החברים, הסיניות והאגודות המקצועיות בה, את הנהלים הדמוקרטיים בתוכה. בניסיונות הקיימות, אישור ההסתדרות לשביתה, לפני קיום החוזה ואחריו, כמעט איננו אופייני, כי ההסתדרות היא זרוע מבצעת של הממשלה, מנגנון לשיטור העובדים. המזכיר הכללי של ההסתדרות, המכיר בעובדה זו, דרש לבצע רפורמה יסודית בהסתדרות. רפורמה זו לא בוצעה, ואין כל סיכוי, לדעת, שתבוצע. להיפך, יש כל הסיכוי לכך שבמקומו של המזכיר הכללי הנוכחי יבוא, בעוד שנה או שנתיים, שר העבודה יוסף אלמוגי, יזום החוק לאיסור שביתות.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
לא מקובל במדינה להוריד בדרגה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
אני חושב שזו עלייה בדרגה.

בניסיונות אלה, הצורך באישור ההסתדרות לשביתה פירושו איסור השביתה.

אומרים: החוק נועד למנוע בעד קבוצות קטנות של עובדים, השולטות במקרה על עמדות מפתח, להש-בית את עבודתם של עובדים אחרים, כדי לשחוט שכר מופלג. זוהי סיסמה אופיינית של שטיפת מוח, שקר מראשיתה ועד סופה. החוק חל על כל העובדים, בכל המפעלים הממשלתיים והציבוריים, והוא כובל את הרוב כשם שהוא כובל את המיעוט.

היה קיים מוסד לבוררות חובה, אפשר היה לעשות אבחנה ולומר שהוראה זו חלה בשירותים חיוניים ואיננה חלה בשירותים אחרים.

הוא הדין לגבי הנקודה העדינה ביותר בחוק זה, שגם היא נשארה לקויה, - ועל כך כבר התריעו חברי כנסת רבים. נאמר בחוק כי לא תוכל לפרוץ שביתה על עניינים הנוגעים לשכר עבודה ותנאים סוציאליים, למעט שביתה שאינה קשורה בשכר עבודה או בתנאים סוציאליים שהמוסד המנהל המרכזי הארצי של אירגון העובדים המוסמך הכריז או אישר אותה. זוהי הסתתרות מאחורי נוסח מעורפל. נכון, יכול להתהוות מצב קשה מאוד ביחסי עבודה בעניין הכרוך בפיטורים או עלבונות. אתם אומרים: על כך מותר לשבות, ואילו לגבי יתר התנאים, כאשר הסיכסוך נסב על עניינים של שכר ותנאים סוציאליים, אתם גוזרים איסור על הכרזת שביתה תוך תקופת ההסכם, גם אם תנאי החיים השתנו בצורה ניכרת, לדוגמה: הוכרז על פיטוח, חלה התיקנות של מוצרים רבים, או הוטלו מסים כבדים. אילו הייתם מס' כימים להקמת מוסד עליון של בוררות חובה, לא היינו צריכים להגיע לכלל גזירה כזו. כי מוסד עליון לבוררות יכול לדון גם בשינויים שחלו במצב; ואם חל שינוי במצב, בתנאי עבודה או בשכר, מותר לאיגוד פועלים להביא את העניין לבדיקה מחדש ולהחליטה.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
ובבוררות זבל"א זה אסור?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

האם תביא לפני הבוררות זבל"א נושאים כמו פיתוח שהוכרו, או מסים שהוטלו? זה לא עניין לבוררות זבל"א מבחינת הסמכויות, ושום אדם לא יקבל על עצמו לקיים בוררות בשאלות כאלה. אם וכאשר יוקם בארץ מוסד כזה, שלפניו יוכלו להביא בעיות כאלה, לא יהיה צורך באותה גזירה האוסרת הכרזת שביתה על עניינים של שכר ותנאים, בעוד שהיא מותרת לגבי עניינים אחרים. אמנם אינני חושד במוסד המרכזי שישתמש באיוו תח"בולה או באיוו נימוק אחד כדי להכריז שביתה על תנאי עבודה או שכר; חוקה על כל מוסד ארצי אחראי שלא ינהג כך. אך אלמלא הייתם דבקים במוסד של בוררות זבל"א, אפשר היה גם תוך תקופת ההסכם להביא עניינים כאלה לבידור מחדש במקרה שהשתנו התנאים. כי בסופו של דבר תהיו נתונים בלחץ גדול לאחר השתנות התנאים, עד כדי כך שגם החוק לא יוכל להועיל בכך.

חברי כנסת כבר עמדו על כך שבעקיפין עלול החוק להביא גם למאסר שובתים על-ידי זה שיהיה אומרם לפני בית-הדין לעבודה, ואם לא יצייתו, יהיה בזה משום בזיון בית-הדין שהעונש עליו הוא מאסר. אילו היתה הסכמה למוסד עליון לבוררות, אני חושב שהדבר היה מלכתחילה מונע אפילו את האפשרות של הליכה לבתי-דין ולבתי-סוהר או שימוש בסנקציות כאלה נגד פועלים. בחוק הזה חסר איפוא העיקר, אבל אני מוכרח לומר שאני רואה את עצם התנווה הזאת בחיוב. אם אחרי מה שקרה בשנה הזאת, השכלתם, נאלצתם וגאנסתם להס' כים לכך שהמדינה, כלומר הונוסות, תוכל לחוקק חוקים בעניין זה, הרי זוהי תזוזה חיובית.

בוועדה נצטרך לדון על הסעיפים בחוק, ויש הרבה מאוד לתקן בחוק זה. אני לי ספק שתצטרכו להביא גם תחיקה נוספת. אני משוכנע שכשם שהסכמתם הזאת

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שוסטק, ואחריו - לחבר-הכנסת סנה.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אין ספק שחוק זה הוכן בחפזון, בלחץ של נסיבות בלתי-רגילות ביחסי עבודה ומתוך מבוכה רבה, כי הדבר חייב תזוזה מאותה עמדה עקרונית של התנגדות לכל תחיקה הדנה ביחסי עבודה ובהסדר סיכסוכי עבודה. כמה פעמים הוגשו הצעות חוק כאלה לכנסת במרוצת השנים, ודווקא לא בעתות שריפה ותבערה כפי שהיינו עדים להן בארץ בשנים האחרונות, אך כל ההצעות האלה דחו והוסרו מסדר-היום מסיבות עקרוניות. כיום צריכה היתה לחול תזוזה מאותה עמדה כיוון ש-60% מכלל השביתות פרצו ללא הודעה מוקדמת והיו מה שנקרא שביתות פראיות, וכיוון ש-60% מכלל השביתות פרצו במשרדי הממשלה.

מחצית השנה האחרונה נתנה לנו יכול של 138 - 140 שביתות, מהן יותר מ-90 מלאות, וכל היתר חלקיות.

אין ספק שחוק זה לוקה גם בחסר וגם ביתר. קודם כל, חסר בחוק זה העיקר. עד עכשיו, ולמרות אותה תזוזה מהעמדה העקרונית המתנגדת לכל תחיקה ביחסי עבודה, אתם עדיין דבקים בעקרון - ואתם הפכתם זאת לעקרון - של התנגדות בעקרון מוסד עליון לבוררות ולהסדרת ענייני עבודה; אתם עדיין נאחזים באותו מכשיר עלוב הנקרא: בוררות זבל"א. לא זכור לי סיכסוך עבודה רציני אחד בארץ שהיו מעורבים בו פועלים של ענף מסויים ושאפשר היה להסדר אתו באמצעות בוררות זבל"א, שבה, כידוע, זה בורר לו אחד זה בורר לו אחד, ושניהם מסכימים על בורר שלישי. מה פסול מצאתם במוסד עליון קבוע לבוררות, שיהיו לו סמכויות שיפוטיות או הכרעהיות, שיהיו מיוצגים בו נציגי המע' סיקים ונציגי העובדים? מוסד קבוע כזה יכול היה למנוע סיכסוכים, ולא רק ליישב אותם לאחר פריצת התבערה.

מוסד בוררות כזה הוא ארץ חסר בהעצת החוק שהובאה לפנינו. אני טוען שמכשיר כזה, אילו היה קיים ומופעל, היה לטובת העובדים, בעיקר לטובת העובדים במשק. אילו היינו יכולים להביא את עניינם של עובדי בתי-החולים, האחיות ואפילו המורים לפני מוסד לבוררות שהיה קיים במדינה, לא היו פורצות כלל השביתות האלה. בדרך זו היינו מונעים שביתות רבות, כי הצדק היה עם העובדים.

אתם טוענים שמגמתו של החוק היא לשמור על הסכמים קיבוציים, או כפי שמונח במבוא לחוק: שמירה על קיומם וכיבודם של הסכמים קיבוציים. אנו אומרים שיש לשמור על קיום השירותים החיוניים ולא רק על ההסכמים, כי מותר לגזור על חלק מהעובדים בשי-רותים חיוניים שייגזר מהשימוש בנשק השביתה. זה נהוג גם בארצות אחרות, שעובדי המדינה אינם שובתים. הם גזרו על עצמם גזירה כזו. כל זה נכון כאשר קיים מוסד קבוע לבוררות, שבו מתבררות התביעות של העובדים הללו. אם אתם טוענים שכל תפקידו של החוק הוא רק לשמור על הסכמים, הרי בדיעבד באמצעות חוק זה אתם שוללים את זכות השביתה בכל הענפים. לפי הנוסח הזה, חוק זה צריך לאסור שביתות בכל המשק, ולא רק בשי-רותים חיוניים, כי לאחד יטען: אם צריך לשמור על הסכם קיבוצי, הרי זה חל על כל הסכם ובכל ענף. אילו

תוכל להכריז על שביתה שלא בגדר שכר. אך אירגון המורים התיכוניים, שלפי דעת רבים מאתנו לא צריך היה לקום כאירגון נפרד מחוץ להסתדרות, הוא יהיה רשאי. אירגון הפרקליטים הנבדל, המונה 100 חברים, בסך-הכל, יוכל להכריז שביתה; אולם אירגון המשפטים, המונה 1500 חברים, המאגד כמעט את כל המשפטנים, הוא לא יהיה רשאי להכריז על שביתה, כי הוא ממושמע והוא מאורגן בתוך ההסתדרות.

מה זה מעורר? זה מעורר פרישת איגודים ארציים מההסתדרות. אינני סבור שפועלי תעשייה יעשו זאת ראשונים, אבל מי כמוכם יודע שיש אירגונים ארציים אחרים, שלא בנקל נכנסו להסתדרות, אלא אחרי התגברות על קשיים גדולים. עכשיו אתם מעודדים אותם לצאת: תצא מההסתדרות - ותהיה אדון לעצמך. אחרת תצטרך לחכות להחלטת הוועד הפועל, והוועד הפועל כבול על ידי שיקולים פוליטיים ועל-ידי קשרים עם שרים בממשלה על יסוד משמעת למפלגה השלטת. הצעת החוק - זו התנגשות בהסתדרות.

לכן התפלאתי על ידידי משכבר הימים, חברי-הכנסת בן-אהרן, המזכיר הכללי של ההסתדרות, שהוא מתנחם בכך שהחוק הזה מוסיף מטעם המדינה כוח להסתדרות. אני חושב שהוא נוטל מההסתדרות את הכוח שיש לה ואינו מוסיף לה משנה כוח.

אני חייב להוסיף שזו גם התנגשות בתנועת הפועלים הפוליטית לא רק בהסתדרות. החוק הזה עדיין לא עבר את הקריאה הראשונה, ויש לכם כבר קרע במערך בין העבודה ומפ"ם. אני יודע שאפשר להטילא כל קרע. אבל לב שלם יש? והרי הקרע איננו רק בין מפ"ם ומפלגת העבודה, אלא גם בתוך מפלגת העבודה פנימה. האם זה מוסיף ליכוד? לא חשוב כאן שאין אני שייך למסגרת הזאת. עניין תנועת הפועלים הוא עניין כולל, וכל חלק ממנו נושא באחריות לכלולתו. פועלים ערבים זה לזה. כבר נוצרה מתיחות בתוך מפלגת העבודה; לא כאן המקום לדבר על כך, אבל קרע כבר נגרם; נגרם ניגוד בין מזכירי איגודים מקצועיים ארציים לבין ההסתדרות - מעידים על כך תזכירים פומביים - ובין עובדים פשוטים בהמוניהם לבין ההנהגה של ההסתדרות. זה ילך ויעמיק, ילך ויתרחב, כאשר החוק יגלה את דמותו האמיתית.

הרי שמעתם מנאומי הימים מה הם אומרים אחרים כל הביקורת שלהם על החוק. הם מברכים על הצעד שעשיתם, ומביעים תקוותם שכעבור זמן מסוים תזווג עוד קצת, תרחיבו את תחולת החוק גם על המשק הפרטי. לא הסכמתם שההסתדרות תצטרך לתת הסכמתה לכל הרחבה; צריך לשאול בעצתה, אבל אין הממשלה חייבת לשמוע לעצתה. מצד ימין אומרים לכם שתרחיבו, שתלכו צעד אחד צעד. חברי-הכנסת נסים מגח"ל שאל איך חוק זה מתיישב עם האידיאולוגיה שלכם, של תנועת העבודה. החקיקה הזאת הרי היא נובעת מהלחץ שבא מהצד ההוא. כמה פעמים מעל דוכן זה, בכנסת 1935, אם לאיני טועה, עמדה בעיה דומה. אני מהעקרון של חופש השביתה, שאתה מסבירו יפה כל כך להלכה; אל תעשה שום ויתור, כי אם יהיה ויתור היום, מחר או מחרתיים תעבור אל העקרון הנגדי, שהתחייבת כתנועה, לא אישית, שלא יהיה ולא יקום. בשנת 1935, אם לאיני טועה, עמדה בעיה דומה. אני יודע את ההבדל. אבל אז פנו לכלל הפועלים שיכריעו

בנקודה זו של עצם התחיקה, כן תלמד אתכם המציאות שאין מנוס מהכרעה של מוסד עליון לבוררות חובה, בעיקר בשירותים החיוניים.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת משה סנה, ואחרי זה לחברי-הכנסת שלום כהן.

משה סנה (מק"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אציע להחזיר את הצעת החוק לממשלה. והרשו נא לי לומר כמה דברי הנמקה.

אומרים שהחוק הזה יתן תוקף לחוויים קולקטיביים. אני חולק על כך. החוק הזה בא לאסור שביתות בתקופת החווה בגלל שכר ותנאים סוציאליים. האם יכול תוזה לצפות מראש את כל מה שיתחולל ויחייב שינויים בשכר ובתנאים סוציאליים? הנה השנה, עד חודש יולי, עלה המדד ב-4%, לפי דברי שר האוצר; ובגלל הפיחות עלה עד חודש אוקטובר בעוד 3.5%, ועד חודש ינואר צפויה עוד העלאה של 3.5%. יחד זה יצטבר ל-11%. באותה תקופה ממושכת של כל שנת 1971 אין העובדים מקבלים שום פיצוי על ההתייקרות. מה שמובטח בחוק הוא שאסור יהיה לשבות. לא אומר שעד עתה שבתו בגלל זאת. אולם מעתה לא תהיה להם זכות לשבות. אי-אפשר לדעת מראש מתי יהיה פיחות, ואי-אפשר לדעת מראש מידת ההתייקרות שתחייב התערבות מיידית ושינוי מיידית בשכר. ואם תגידו: לא בדרך שביתה אלא בדרך של משא ומתן תשיגו פיצוי - האם אין כאלה הסבורים שצריך לתת את תוספת היוקם מיד עם ההתייקרות או זמן קצר אחריה, והם נתקלים בהתנגדות הגוברת עליהם ומכרעת נגדם? שר האוצר ענה: לא, לא תהיה תוספת יוקר לפני ינואר. האם רק אני דרשתי ממנו תוספת יוקר החל בחודש יולי? גם חברי מפלגתו דרשו זאת. אני תגידו: יהיה משא ומתן. במשא ומתן ידחו זאת. הנשק האחרון הוא נשק השביתה. אמנם עד כה לא נקטו בו העובדים לעניין זה, אבל יש להם בידה. מעכשיו הברירה תישלל.

אם החוק יישאר בתקפו, ישפיע שלא להזדרז לחתום חוויים. כי החווה יטיל כבלים על הפועלים. חוק זה יאריך גם את תקופת המשא ומתן, לא רק מפני שבתקופת המשא ומתן מותר לשבות, אלא מפני שירצו להבטיח כל קיצוץ של יד, צפוי ולא צפוי. זה יערער את כל השיטה של החוויים הקולקטיביים. זה יביא תהוירובוהו בשוק העבודה ולא סדר ולא מתן תוקף. זו אשליה עצמית.

אומרים ששביתה שלא בענייני שכר ותנאים סוציאליים תהא רשאית ההסתדרות או ההנהגה ההסתדרותית המרכזית להחליט עליה - אבל זה מרוקן את שאר מוסדות ההסתדרות מתכנם. האסיפה הכללית של העובדים, במפעל גדול כקטן, לא תוכל להכריז שביתה; מועצת הפועלים - לא תוכל; אגודה מקצועית - לא תוכל; איגוד מקצועי ארצי - לא יוכל. אתם מרוקנים מתכנם את מוסדות ההסתדרות בכל המבנה שלהם, מלמטה למעלה.

זאת ועוד אחת. איגוד מקצועי שאינו מוסגף להסתדרות, הרי הוא יציג מבחינה ארצית, הוא יוכל להכריז שביתה, אבל איגוד מקצועי מוסגף להסתדרות - לא. אמר כבר חברי-הכנסת שלום לוי, ובצדק: ההסתדרות המורים הכללית, הוותיקה, בעלת הכוחות המסורת, לא

גדל המשכורת, שבהם השביתה אסורה בשנות החווה? לפיכך ההערה שלך אינה לעניין.

ובכן, נעשתה שגיאה גדולה מאוד, מבחינת תנועת העבודה בכללותה, מבחינת ציבור העובדים בכללותו, ויתור בלתי-מוצדק ללחץ מימין, ויתור שיש לו השלכות רעיוניות וחברתיות חמורות מאוד.

הגני מציע להחזיר את החוק לממשלה. ומלבד זאת אני מציע שבמשך הטיפול הפרלמנטרי, במשך ההליכים התחקייתיים, אלה שהרוב בידם ישקלו עוד פעם ועוד פעם אם לא מוטב לסגת לפני שהחוק יאושר סופית.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלום כהן, ואחריו - לחבר-הכנסת ישראל קרגמן.

שלום כהן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. החוק הזה הוא אחד הנוראים שהוצעו לכנסת, אבל מגישים אותו כאילו היה בבחינת התרופה הגואלת לכל תחלואי החברה הישראלית.

שר העבודה, פועל לשעבר ומנהיג פועלים, שחצב להבות. אש מעל במה זו נגד כל רעיון של בוררות חובה ואילוץ פועלים לעבוד בניגוד לרצונם, שר העבודה הזה מציג את החוק לכנסת בשם אותם עקרונות נעלים שהעלה בעבר.

המוזכר הכללי של ההסתדרות סומך את ידו על החוק לאחר שהוכנס בו תיקון המבטיח מעמד מיוחד להסתדרות, ואילו הימין, בבית ומחוצה לו, מסתיר אך בקושי את שמחתו. יש בו האומרים: זאת רק חצי מלאכה. אתם - כלומר מפלגת העבודה - עוד תעשו את הדרך כולה ותציעו החמרות נוספות עד אשר תכבלו את תופש המאבק המקצועי בשרשראות ברזל. אחרים אומרים: חבל שהוכנסו תיקונים. בנוסחו המקורי מצא החוק עוד יותר חן בעיניהם.

מה בעצם קרה במדינה כדי שהצעת חוק אנטי-דמוקרטית זו תובא לכנסת לאישור? איזה אסון? איזה שואה כלכלית פקדה אותנו בגלל השביתות? נכון, היו שביתות מרגיוות, שביתות דאווניות, השבועון "טיים", שכתב לפני שבועיים על המצב בישראל, השתומם על הצעת החוק, באשר אחוזי ימי העבודה שאבדו בשביתות אצלנו נמוך הרבה מן המקובל במדינות בעלות משטר חיים דומה.

אינני יכול להשתחרר מן החשד שהחוק הזה לא בא כתגובה על השביתות שהיו. הוא מכשיר המיועד לבלום תסיסה בקרב המוני השכירים. מחר, הממשלה עומדת לפני תקציבים מגופחים אינה מסוגלת להביא את עצמה לקיצוץ בביזבוז ובהוצאות בלתי-חיוניות. הצעד הקל - כך היא חושבת - הוא הקפאת השכר, סחיטת מסים נוספים, ולא חשוב אם יקראו להם מסים או פחות. וכדי להפחיד את השכירים, כדי לשלול מהם את נשקם האחרון, בא חוק זה לאסור שביתות, כביכול רק בשירותים חיוניים. אבל מה לא נכלל ברשימת השירותים האלה? כל עובד מדינה ועובד רשות מקומית נחשב לעובד בשירות חיוני; כל מי שעוסק באספקת מים, דלק, הוראה ובריאות. ובכן, מי לא חיוני? מי יכול לשבות כאשר יגיעו מים עד נפש?

בפליסציט - וכלל הפועלים אמר לא להסכם בן-גוריון ז'בוטינסקי. ועכשיו עושים את החוק הזה בחפז, בדרך מנגונית.

החוק נוגע לעובדים בשירותים הציבוריים. בירחון הסטטיסטי שמוציאה הממשלה יש מספרים. השכר הממוצע של עובדים אלה הוא 735 לירות לחודש. מה הסכום שהממשלה החליטה, כי מי שמשתכר פחות ממנו חייב לקבל מענק התייקרות, באשר אחרת יחיה במחסור? - 650 לירות לחודש. אם הממוצע של שכר עובדי השירותים הציבוריים הוא 750 לירות לחודש, פירושו הדבר שיש ביניהם גם כאלה שיש להם פחות מהממוצע, וכמה קרוב הממוצע הזה לקו המחסור שאתם בעצמכם קבעתם. משמע, זה ציבור החי על גבול המחסור. אני יודע שיש ביניהם כאלה החיים מעל לממוצע. אולם מבחינה כלכלית קובע הממוצע; מבחינה סוציאלית קובע השכר שלמטה מן הממוצע. ובכן, נגד מי אתם מחוקקים חוקים? 270,000 שכירים משתכרים עד 650 לירות לחודש והם נזקקים לקבל מענק של סעד - מתוך 808,000 שכירים, זאת אומרת בדיוק שליש מכלל השכירים. כל עובד שכיר שלישי נזקק לסעד. אליבא דממשלה המדינה נותנת סעד - למי? במקום שהמעביד ישלם את השכר, המדינה משלמת בעדו קיצבה לעובד, מענק. בעצם זה סעד למעבידים.

ודאי, היו שביתות שעודרו רוגו בציבור. הן תוצאה מכך שהשלטונות התרשלו לפתור את הבעיה לפני-כן; לא נתנו לפני-כן מה שנתנו אחר-כך ואמרו לעובדים: אתם צודקים בתביעותיכם, אך אל תשבתו. כיוון ששבתה נתנו להם מה שלא רצו לתת תחילה, ובזה אישרו שהש-ביתה היא אמצעי הכרחי לעובד. איני אומר שכל שביתה היא קודש קדשים. צריך לבדוק כל מקרה. אבל היום המשרד שלך, אדוני השר אלמוגי, הגיש לנו חומר. אינני יודע אם כל חברי הכנסת מתפנים לקרוא. אני קורא. יש שם סטטיסטיקה של המחלקה ליחסי עבודה במשרד העבודה: ניתוח השוואתי של תופעת השביתה ב-10 מדינות מתועשות בין השנים 1960-1969. אני יודע להקריא רק את עשרת השמות של הארצות, החל באלה שעצמת השביתה בהן היא הגדולה ביותר וגמור באלה אשר בהן היא החלשה ביותר. אני מתחיל אפוא באלה שאצלו השביתות הן מרובות: איטליה - במקום הראשון; ארצות-הברית - במקום השני; קנדה - במקום השלישי, אוסטרליה - במקום הרביעי; צרפת - במקום החמישי; ניו-זילנד - במקום השישי; בריטניה - במקום השביעי; יפן - במקום השמיני; ישראל - במקום התשיעי; ורק פיגלוד יותר חלשה מישראל - במקום העשירי. הכצעקתה?

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

מדוע אתה מקריא רק מחצית הסטטיסטיקה? יש שם הפרדה בין שירותים לבין תעשייה.

משה סנה (מק"י):

זאת אמרתי כבר לפני-כן. דיברתי על השירותים הציבוריים, על הממוצע, ועל אלה שיש להם למעלה מהממוצע. מצד אלה שיש להם הרבה מעל לממוצע תיתכנה שביתות שאינן קדושות. כל זה כבר אמרתי. כלום החוק הזה אומר שרק אלה המקבלים משכורת מעל סכום מסוים אסור להם לשבות - או שהוא גותן רשימה שלמה של ענפים ומוסדות, ללא אבחנה של

— חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2) (ש. כהן, ביבי, קרגמן) —

אל בית-המשפט והוציא צווי מניעה נגד השבתים. הם נמנעו וחזרו לעבודה. מה היה קורה לולא צייתו לצו? סעיף 6 לפקודת ביוון בית-המשפט גותן לבתי-המשפט במדינה את הסמכות "לכוף אדם בקנס או במאסר לציית לכל צו שניתן על-ידם והמגווה לעשות או לא לעשות או האוסר לעשות כל מעשה". אין החוק קובע את שיעור הקנס או תקופת המאסר. כלומר, אפשר בענייני שבתות להטיל את הענשים הכבדים ביותר — מאסר בלי סוף וקנס ללא גבול. וזה בחוק שהכל הכריזו עליו כנעדר שיניים. מה יקרה בתוקף החוק החדש, שמציעו מכריזים בעצמם שיש לו שיניים?

אדוני היושב-ראש, אני חושש שזהו הצעד הראשון לקראת משטר של עבודה כפויה, ואני מציע להחזיר את החוק לממשלה.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קרגמן, ואחריו — לחבר-הכנסת בן-מאיר.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נבדה. חבר-הכנסת אבנרי העלה כאן כמה רעיונות שנקברו כבר במאה התשע-עשרה, כאשר החברה הדמוקרטית לא קיבלה את פילוסופיית האנרכיסם של בקונין ושל פרודון, וגם שללה את תפיסת הסינדיקליסם אשר דגלה בפעולה ישירה. הדמוקרטיה באירופה, של בני אדם תפשיים ופועלים תפשיים, דגלה ודוגלת בהסכמי עבודה ובחקיקה בפרלמנטים המגוינה על ההסכמים הללו והקובעת מה מותר ומה אסור עקב מאבקים בין המעבידים לבין הפועלים. הדבר הזה חל לא רק על העובדים — הוא חל גם על המעבידים. אל נשכח שיש גם מעבידים, ושלפועלים עניין שיהיו מוגנים נגד הפרות הסכמים מצד מעבידים על-ידי השבתות, והיו בארץ השבתות לא מעטות. אולי לא כל כך בזמן האחרון, אבל כל מי שיודע את ההיסטוריה שלנו, של החיים בארץ במשך 45 שנה לפחות, או 40 שנה, יודע גם על השבתות, ולכן ההגנה על העובד נגד משביתים היא חיונית מאוד.

החוק המוצע יש לו היסטוריה של 40 שנה לפחות. אזכיר כאן דברים שנאמרו אחרי הוועדה הרביעית של ההסתדרות, שהיה בה ויכוח רב בנושא הזה, והפנתח בוויכוח היה אליעזר קפלן וזכרונו לברכה, אשר הרצה על ערכו של חוזה עבודה, ערכו לעובד, חשיבותו לעובד. אצטט מדבריו של דוד בן-גוריון, בספרו "הפועל העברי וההסתדרות", שם נאמר: "הוועדה הרביעית של ההסתדרות, אשר ביררה באופן מקיף ויסודי את שאלת יחסי העבודה וראתה 'אחד התנאים החיוניים להקמת המשק והתפתחותו הרצויה בקביעת יחסים מוסדרים ותנאי עבודה מוסכמים בין המעבידים ובין העובדים על יסוד חוזים קולקטיביים', אישרה כמסקנה מוכרחת של שיטת ההסכמים קביעת סעיף של 'בוררות מחייבת בחוזים קולקטיביים, הקובעים את תנאי העבודה מתוך הסכם הדדי בין העובדים והמעבידים. בוררות זו, שהרכבה ייקבע מתוך הסכם, כוחה יפה לכל תקופת קיום החוזה ופסקי דינה מחייבים את שני הצדדים". ועוד אמר דוד בן-גוריון: "אם כל צד יכול בכל רגע להפר את החוזה, לבטל או לפרשו כרצונו, אין החוזה גותן ולא כלום ואיננו שווה את הנייר שעליו הוא נכתב. אין הסכם עבודה שלם ומחייב אם אין לו בוררות חובה בכל תקופת

אדוני היושב-ראש, כבר היו דוגמאות של מדינות שחוקקו חוקים השוללים מן העובדים את הזכות לשבות. אחת מהן היא ספרד הפשיסטית. אחרת היא פולין הקומוניסטית. בשתיהן היו לא זמנן שבתות גדולות. בשתיהן הפעילו צבא נגד שובתים, ובשתיהן היו חייבים להתחשב בדרישות הפועלים.

מה יקרה אצלנו כאשר יהיה אסור לשבות? אני מצטט את מוכיר איגוד הימאים, מכוואי ראשי חיים צוקר, שאמר: "למעשה ניאלץ להפעיל דרכים עקיפות, שהן מסוכנות פי כמה לכל הצדדים, מאחר שיש בהן יסוד של שחיתות. אולם לא תהיה ביררה אחרת בתנאים שיתוו... התחלות, האטה ועוד מצעים כגון אלה יתפסו את מקומו של המאבק הגלוי, וספק אם מישהו ייצא נשכר מכך. בריאותו של האירגון היציג בוודאי ובוודאי שלא".

אומרת לנו הצעת החוק: האיסור לשבות יחול רק בתקופות שבין גמר הסכם קיבוצי אחד לבין החתימת הסכם חדש. אבל עובדה מוכחת היא, כי הרעות בתנאי העבודה ובתנאי החיים באות תוך תקופת תקפם של ההסכמים. האיום בנקיטת סנקציות מצד העובדים הוא אולי המונע העיקרי להפרת הסכמים מצד המעביד. ומאחר שמדובר כאן במעביד העיקרי — הממשלה — הרי הרעת תנאי העבודה יכולה להיות בעלת מאה צורות, פרט לשינוי שכר.

מה צפוי לעובד או לאיגוד שבכל זאת יחליטו לשבות? קודם כל, יאבד-העובד את מקום עבודתו. בפעם הראשונה החוק מתיר — גרוע מזה: מעודד וכמעט מחייב — שברית שבתות. הלשכה, שאסור היה לה עד כה לשלוח עובדים שיתפטו את מקומם של שובתים, לשכת העבודה הממלכתית, תשלח שובי שבתה בשם ההסמכות הממלכתית. על דמי שבתה אין מה לדבר. להיפך: השובת יחוייב לשלם פיצויים.

אבל זה עדיין איננו העונש הגדול ביותר. שר העבודה אמר שאינו מעלה בשום אופן על דעתו שלחית עובדים לבתי-סוהר. "ענשי מאסר לפועלים שובתים — אמר בפתיחת הדיון הזה — אינם רצויים ואינם מועי-לים". נכון מאוד, אדוני השר, אבל החוק הזה, שיש בו, כדברך, שיניים, ולא סורגים, החוק הזה ישלח שובתים לבתי-סוהר. הבה נשאל את עצמנו: הייתכן איסור שבתות באמצעות החוק בלי שאפשר לשלוח שובתים לבתי-הסוהר?

יש לנו חוק קצר הקרוי חוק צינון שבתות, ואשר למעשה אינו אלא תוספת בת 3 סעיפים לחוק יישוב סיכסוכי עבודה, תשי"ז-1957, אותו חוק שבאים עתה להוסיף לו חומרות, לא לגרוע ממנו. אין בשום סעיף מסעיפי החוק, כפי שהיה עד כה, ובסעיפים שמציעים עתה להוסיף לו, זכר לסנקציות פליליות. כאשר הוצעה אותה תוספת של צינון שבתות בכנסת, בדצמבר 1968, אמרו גם אז שאין בחוק סורגים. היה מי שהצטער על כך והיה מי ששמח על כך. הנה, למשל, דברי חבר כנסת מרחיק ראות, כפי שמהו נביא, ששאל: "מהי בעצם הסנקציה כלפי מי שמפר את החוק הזה? מהי הסנקציה להלכה ומהי הסנקציה למעשה? לדעתו אין בכלל סנקציה ולא יכולה בכלל להיות סנקציה".

מה הוכיחה המציאות? לפחות בשתי שבתות — של המוסכסים בלוד ושל עובדי עיריית ראשון-לציון — פנה המעביד, כלומר המדינה או הרשות המקומית,

הזה. חברים, הקונצפציה או הפילוסופיה של מציאותנו נעוצה באחדותו של המעמד העובד. אחדותו של המעמד העובד פירושו שהמוסד הנבחר של הפועלים, שנבחר בצורה דמוקרטית, יווסת, יכוון, ישמור על כך שחלק אחד לא יפגע בחלק שני. אם עובדים במקום מסויים או בענף מסויים שובתים על דעת עצמם, בענף שמסכן את העבודה של אלפים אחרים, כגון במפעלי מים, חשמל, נמל או שדה תעופה; או גורם לאי-הוצאת חמרי-גלם - זה עלול להביא לאנרכיה, לתוהו-והואה של מלחמת אחים בתוך מעמד העובדים. אבל כל מי שמעוניין בסדר פנימי, בעול הפנימי שכל עובד מקבל על עצמו בהשתייכותו לאירגון באופן חפשי, מוכרח לרצות בכך שמוסד עליון של ההסתדרות, מועצת הפועלים או הוועד הפועל של ההסתדרות או הוועדה המרכזת, לפי המבנה הפנימי - כפי שזה היה במשך עשרות בשנים, אין כאן שום דבר חדש, אנחנו חוזרים אל המקורות של תנועת העבודה - יחליט על כך. מי שמעוניין בסדר, ודאי צריך לרצות בכך שמי שרוצה לאחוז בנשק החרף ביותר, בנשק השביתה, לא יעשה זאת על דעת עצמו, אלא על דעת ההסתדרות כולה. יש כאן אחריות, יש כאן דאגה לכלל הפועלים, לכלל המשק. יש כאן ראייה כוללת. מי שחושב שבכל שביתה יש קדושה, אינו אלא טועה.

היו אצלנו שביתות פראיות, לפני 20, 25 ו-30 שנה. כלנו התקוממו נגדן. כל ההשפעה הכוללת היתה נגד זה שכל אחד יעשה דין לעצמו, לפי הבנתו הוא, בלי התחשבות באחרים. ההסתדרות רשאית להגנה גם על-ידי חוק, כי זה משטר דמוקרטי. ואם מישוה רוצה, מתוך הבנתו הוא, בגלל 500-600 לירות, כמו שאמר חברי-הכנסת סנה, להביא לכך שלא יהיו מים או שלא יהיה חשמל, או שלא יהיו רופאים ואחיות, וכך הלאה, והוא עושה זאת על דעת עצמו, שלא בהסכמת ההסתדרות, כאורגניסם אחד השומר על אירגונו ואחדותו של מעמד הפועלים - אין קדושה בשביתות מסוג זה.

כל מי שמציע להחזיר את החוק לממשלה, מציע למעשה לבטל את כל העמל התנועתי החינוכי שנעשה בארץ על-ידי תנועת העבודה. הוא מציע למעשה לבטל את כל הפרק המפואר הזה, והוא דוגל בתוהו-והואה.

החוק המוצע אינו הגיוני מבחינה אימננטית. יש בו סעיפים שמבחינת המבנה הפנימי שלהם יש בהם סתירות. גם אני איני יכול להסביר מדוע פה כך ושם אחרת, מדוע אלה יהיו מוגנים ואלה לא יהיו מוגנים. אבל יש עוד הגיונות בחיים הפוליטיים החברתיים שאי-אפשר להתעלם מהם, הם לגיטימיים. נעשתה כאן פשרה. פשרה אינה יכולה להיעשות על-ידי כך שאין חוק, כי אז אין זו פשרה. הנה העניין יתברר בוועדת העבודה, נלמד מן הנסיון, ואולי יהיו שינויים. האם יש חוק שלא שונה? אני חבר בכנסת כבר 15 שנה. אין חוקים שלא שינו. איננו כל-כך עקש-נים, וזאת איננה קונסטיטוציה, ולא צריך רוב של שני שלישים ולא צריך רוב מיוחס. אם רואים שמשוה איננו בסדר, משיגים; אם רואים שמשוה אינו בסדר, מביאים. התיקון הממשלה יכולה לעשות זאת. גם נציגי ההסתדרות יכולים להציע תיקון. אני חושב שהחיוב שישנו בחוק, הבא להסדיר שטח מסויים - שטח השכר והתנאים הסוציאליים בשירותים - יהיה גם גורם מתנן ומרתיע; יהיה שיקול בכל פינה ופינה בטרם ניקטו צעד השביתה. חוק זה יחזק ויעלה כוחה של ההסתדרות, מתוך ידיעה שרק על-ידי הכתף הרחבה של ההסתדרות כולה אפשר להגיע להישגים.

ההסכם. השולל את הבוררות כאחד מסעיפי החוזה הקולקטיבי שולל את עצם החוזה הקולקטיבי.

אלה הם הרעיונות שהביעה תנועת הפועלים בחברה הישראלית, בזמן הציונות הבעל-ביתית לחמה וגאבקה לכך שיהיה מוסד, שתהיה ברורות חובה, כלומר שלא תהיינה שביתות בכלל ושלא יהיו מאבקים, אלא כל סיכסוך יתברר לפני המוסד הלאומי דאז, וכמו שמציעים לנו עכשיו - מוסד לבוררות חובה. אף-על-פי שזה היה בתקופה שלא היתה מדינה, שלא היתה חקיקה כפי שאנחנו עדים לה עכשיו, מצאה תנועת הפועלים לנכון לפנות לתנועת הציונית, לוועד הפועל הציוני, ולהעביר שם את ההחלטה הזאת שתחייב את המעבידים, וכמובן גם אותנו, לכך שאחרי שיש מאבק על תנאי עבודה, על-ידי שביתה או על-ידי משא-ומתן, אחרי זה בא חוזה. עצם חתימת החוזה, עצם המושג "חוזה", מגבילים לתקופת קיומו של החוזה.

המאבק הזה שהיה עם הציונות הבעל-ביתית הביא לידי כך שתנועת העבודה היא שהביאה את הצורה הזאת, כבר אז, של הסכם העבודה שבא אחרי מאבקים, אשר יכלול סעיף שיש בו הגינות שאין מנוס ממנה, שהיא הכרחית, הינוכית, שהחיכוכים שיהיו בתוך תקופת-ההסכם, או הסיכסוכים שיתהוו, או פירושים שונים שיתגנו לסעיף זה או אחר, ימצאו את פתרונם על-ידי בוררות. אז קראו לזה זבל"א, זה בוחר לו אחד וזה בוחר לו אחד. הקו הזה היה קו מחונך. אני כחניך ההסתדרות ותנועת הפועלים בארץ, שהייתי עשרות שנים פועל תע-שיה והייתי נבחר הציבור במקום העבודה, חתמתי לפחות 13 שנה על הסכמי עבודה. היו חיכוכים וסיכ-סוכים ופירושים שונים. הם נפתרו על-ידי בוררות.

הציבור מעוניין בכך שבמשך תקופה מסוימת, שנה, שנתיים או שלוש, כפי שזה נקבע - תהיה איוו רגיעה. המשק תובע זאת, שיהיה תמחיר מסויים, שלא יהיו זעזומים בתנאי העבודה. כי יש לראות גם את המעביד, שבתקופות מסוימות יכול לזעזע אותם; בתקופות של שפל, מיתון, בתקופות שונות.

שונאה ארבל-אלמזוליו (המערך, עבודה-מפ"ם):
הוא עושה זאת בלי להתחשב בשום דבר.

ישראל קדגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

זה חינוך את הציבור. ועובדה היא שבמשך עשרות שנים נהגו כך ההסתדרות, ועדי העובדים, הפועלים.

אבל משהו השתנה. איני בא פה להאשים את מישוה. קרה משהו, קורה משהו, היתה ההפתחות מסוימת בארץ. אבל הרעיון המרכזי הזה של תנועת העבודה אינו צריך להשתנות. במשטר דמוקרטי בא החוק הזה להגן על הסכם עבודה שנחתם באופן חפשי על-ידי העובדים והמעבידים אחרי מאבקים מסוימים. הסכם כזה חובה להגן עליו, אין להפר אותו.

שואל חברי-הכנסת סנה: ואם יש שינויים רדיקליים במציאות הכלכלית? הוא אינו מדבר על תוספת יוקר, כי על כך יש הסכמים גפרדים, לזה יש מכאניסם מסויים. אז יש משא-ומתן. יכולה לבוא תביעה של ציבור העובדים למשא-ומתן, לבוררות. אי-אפשר לטעון שהבוררות היא נגד העובד. 90% של הבוררות שהיו במשך השנים, העובדים זכו בהן.

מדברים על פגיעה במעמד העובדים על-ידי החוק

אחר להגנתו, ויחד עם זאת לא ייקבעו גבולות וכללים להגנה מרחיקת לכת זו.

אנו תומכים בהגנה על זכות זו. אבל אנו תומכים בכך שתהיה הגנה מבוקרת בהתאם לצדק, בהתאם לנסיבות, בהתאם לתנאי החיים, בהתאם לתנאי המשק הקיימים. במדינה דמוקרטית חייבים יחסי העבודה להתנהל בצורה של משא-ומתן קולקטיבי, קיבוצי, חפשי, בין עובדים ומעסיקים. משום כך איננו שותף להצעותיו של שר העבודה לקבל שיטה הנהוגה במדינה פלונית או אלמונית, לפיה יובאו סיכסוכי עבודה לפני הכנסת. חלילה לכנסת, כגוף פוליטי, להחליט על תנאי שכר ותנאי עבודה. אנו יודעים לאן זה יוביל. דברים אלה צריכים להיות מוכרעים במשא-ומתן חפשי בין העובד והמעביד. תפקידה של המדינה הוא רק להבטיח תנאים נאותים וסבירים, ליצור אקלים נוח, לקבוע כללי משחק למשא-ומתן ולמיקוח זה כדי שיצליח.

אדוני היושב-ראש, בעשר השנים האחרונות התפתח במדעי החברה ענף שלם העוסק בחקר התהליכי מיקוח. וכיום, לאחר שנים של מחקר, ידוע לנו לא מעט - לאחר שנעשו מאות מחקרים, וחבל שאלה העוסקים ביחסי עבודה אינם מנסים להיעזר בהם, ובמה שיש למדע להגיד בעניין זה - על התנאים והנסיבות, הדרכים והאמצעים שבהם יש לצפות לתהליכי מיקוח בריאים עם תוצאות סבירות שתשקפנה את הצרכים והאינטרסים האמיתיים של שני הצדדים. כלל גדול במדע של התהליכי המיקוח הוא, שכאשר קיים איוון מסויים בין הצדדים, יש סיכוי לתוצאה טובה; אבל כאשר נוצר אי-איוון בולט, דיספרופורציה, ריכוז כל הכוח בידי צד אחד - נוצר מצב מסוכן, אנומלי, המביא בעקבותיו לזעזועים והתדרדרות.

משום כך אני מתנגד לכל חוק האוסר באופן מוחלט שביטות, ואני מתכוון בכך גם לשירותים החיוניים. אני סבור שאי-אפשר לסגור באופן הרמטי את האפשרות של שביתה. אי-אפשר להכריח אדם לעבוד בניגוד לרצונו. צעד כזה פירושו פירוק נשק חד-צדדי מציבור העובדים - דבר הנוגד גם את ערכי ההלכה על חופש הפרט וחופש העובד, ונוגד את עקרונות המדע להצלחת יחסי העבודה לטובת העניין.

יחד עם זאת אסור להגיע לקיצוניות הפוכה; אסור להגיע לפירוק נשק חד-צדדי של המעבידים. יש לאפשר לעובד לאחוז בנשק השביתה כנשק אחרון, ויש להגן על עובד המשתמש בנשק זה, אבל כנשק מבוקר וכנשק שהשימוש בו - כמו בכל תחום אחר של החיים - קשור במחיר מסויים. זהו נשק שיש מחיר בצדו, והפעלתו קשורה בריווקו מסויים על-ידי שני הצדדים. ואז אדם שוקל על מה הוא יוצא למלחמה ואם כדאי הריווקו. גם במלחמה בין מדינות קבעה האנושות הנאורה כללים ומגבלות לשימוש בנשק. לא כל נשק מותר בשימוש, ולא בכל ההנאים ובכל הנסיבות פותרים במלחמה. ואין לעולם מצב שבו אדם או מדינה יכולים לצאת למלחמה חסרת מעצורים כאשר מובטח להם שאינם סובלים אבדות, שהם מוגנים, שאין כל מחיר במלחמה זו, שאין ריווקו בצדה. כל אדם או גוף הגמחר במיקוח, במאבק שוקל פעם ופעמיים לפני שיאוז בנשק האחרון. ולפיכך רואים אנו שבמדינות מסוימות קורה שעובדים שובתים במשך חודשים, משום שמציעים להם הסכם עבודה שאינו

ואם יש אנשים שמשכורתם נמוכה - ויש אנשים כאלה - החוק הזה אינו בא להקפיא את שכרם. אין זה חוק להקפאת שכר. ההסתדרות תיאבק על משכורת ושכר הולמים לכל אדם ועבודתו ותרומתו לפריון, ורמתו הסוציאלית.

אני מקבל את הצעת החוק. אין לי ספק שוועדת העבודה תחרוש בחוק זה, ואם תמצא סתירות שאפשר לתקן, תתקן אותן. אם לא, נחכה ונראה מה תאמר המציאות.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת בן-מאיר, ואחריו לחברי-הכנסת גרשוני.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הדיון בחוק זה נהפך, בצדק, לדיון במכלול הנושא של יחסי עבודה במדינת ישראל. ואמנם מה שעומד לפנינו איננו החוק, על סעיפיו הפרובלמטיים - כפי שהוזכר כאן על-ידי קודמי ועל-ידי רוב הדוברים - אלא נושא יחסי העבודה והסדרת יחסי העבודה במדינה. חוקי עבודה הם סימן מובהק למשטר מתקדם, ליברלי. מי ששולל חקיקה בתחום יחסי העבודה - כדוגמת נציגי מפ"ם, הרואים בחקיקה כזאת פגיעה בחופש המאבק המקצועי - אומר דבר שאין לו יסוד, לא במציאות, לא בהגיון ולא בצדק. בספר החוקים של כל מדינה מתקדמת מצויים חוקי עבודה. באוניברסיטאות יש לנו כיום מחלקות ליחסי עבודה, ויש בהן נושאים הנקראים חקיקת עבודה. לכן אי-אפשר לומר שאסור שהמדינה תחוקק כל חוק בתחום יחסי העבודה. זה פשוט מנוגד למציאות. אנו מחוקקים חוקים בתחומים שהם במידה ניכרת פחות מורכבים, פחות חשובים ופחות חיוניים.

המפלגה הדתית-לאומית, כמפלגת פועלים, המאגדת בתוכה את אירגון הפועל המזרחי, אירגון עובדים הכולל למעלה ממאה אלף איש, תמכה, תומכת ותתמוך בזכות המאבק המקצועי ובחופש המאבק המקצועי. אבל מכאן ועד למתן הגנה חוקית להשתוללות, לשליחת כל רסן, לפריקת כל עול של מוסד עבודה ושל משמעת עבודה, לשביתות פראיות ופראומיות, לשיתוק שירותים חיוניים, להתדרדרות למצב שבו הסכם איננו הסכם, חתימה איננה חתימה ומלה איננה מלה - רחוקה הדרך. ולכך איננו מסכימים.

החוק שלפנינו, מהו בא לעשות, ועל מה יצא הקצף נגדו? החוק אינו בא לצמצם זכות השביתה. החוק אינו אומר כמעט שום דבר בנדון זה. החוק אף אינו מטיל שום סנקציות על הפרת הסכם, על הכרות שביתה בתקופת ההסכם. בסך-הכל הוא בא לצמצם במידה זעירה מאוד - ולדעתנו פחות מדי - את ההגנה החוקית הקיימת כבר היוצאת מגדר הרגיל, הניתנת לשביתות ולהשבחות ולהפסקת עבודה. המחוקק שלנו נתן בחוק הגנה מיוחדת מפני החוק ומפני הליכים משפטיים רגילים במקרה של שביתה. מה שבא החוק המוצע לעשות הוא צימצום הגנה זו למידה סבירה. וגם זאת הוא עושה בקושי.

לא ייתכן שהמחוקק יבוא ויגן על זכות העובדים להפר הסכם, לשבות ולהשבית מפעלים ושירותים, וימנע מהמעביד לקבל הגנה או סעד משפטי או לנקוט כל צעד

מדגם מייצגי, ומעניינות מאוד התוצאות. מסתבר שדעת הפועלים רחוקה מדעת ההסתדרות, אף יותר נכון, מדעת המזכיר הכללי של ההסתדרות. המחקר מראה ש-66% מהאוכלוסיה ורוב מוחלט של השכירים במדינה תומכים בכך שהכנסת תחוקק חוק האוסר האטה מאורגנת בעבודה, הפרעות בעבודה וסנקציות אחרות, דבר שלצד ערנו לא מובא עדיין בחוק זה. 89% מהאוכלוסיה ו-82% מהשכירים במדינה הם בדעה שיש להימנע מהפרעות בעבודה כל זמן שקיים חוזה עבודה או הסכם קיבוצי. אין פלא שפועלי ישראל תומכים בהכנסת סדר ביחסי עבודה, כי מי הוא הסובל מהפרעות ומההידרדרות? — רק פועלי ישראל. מי סובל כאשר לא מעבידים דואר מהבנים בחזית והאם אינה יודעת מה שלום בנה, ברמה, בבקעה או בתעלה, משום שעשרים עובדי דואר מיון השביתו את כל הדואר בתל-אביב או בירושלים? — אלה הבנים של פועלי ישראל. והילדים של מי נמצאים בבית-הספר כשהוא מושבת לתקופות ארוכות? אין לנו מעמד אחד שלומד בבית-הספר ומעמד אחד שאינו לומד שם. ילדיהם של פועלי ישראל הם הלומדים בבית-הספר והם הם הנפגעים בזמן שביתה. ומי, הלילה, נמצא בבתי-חולים כאשר יש שיתוק של שירות חיוני זה, כאשר לחולים אין מה לאכול ואיש אינו מגיש להם? — רק פועלי ישראל.

לכן הפועל בחושו הבריא ידע מה טובתו, ידע שאין טובתו להשאיר את המצב של אנדרלמוסיה, בו יכולות קבוצות קטנות, שדווקא הן נהנות מתמיכת ההסתדרות, להשבית את כל השירותים החיוניים. ודווקא פועלי ישראל הם התומכים ברעיונות אלה שאנחנו עדיין לא הגענו אליהם ונקווה שבוועדת העבודה נגיע אליהם.

לגבי סעיפי החוק רצוני להעיר רק שתי הערות. חברת-הכנסת סנהדרין הרחיבה את הדיבור על לאקונות שונות ועל הצעות שניציע בוועדה ונקווה שהן תתקבלנה. אולם יש נקודה אחת שהיא בעלת חשיבות מכרעת לנו, למפלגה הדתית-לאומית. אנחנו תומכים בדרישתה של ההסתדרות המורים, שבאה לידי ביטוי גם מעל במה זו בדברי חברת-הכנסת שלום לוי, להבטיח את זכותה של ההסתדרות המורים באירגון יציג. אני סבור שאותה הצעה, המבטלת למעשה את ערכו של האיגוד המקצועי ומרכוזת את כל הסמכויות בידי ההסתדרות, אינה לטובת העניין ואינה מוסיפה בריאות ליחסי עבודה במדינה. אני חושב שאנו צריכים לחזק דווקא את האיגודים המקצועיים ולהטיל עליהם יותר אחריות, ואז יהיו אחרים יותר. אבל במקרה של ההסתדרות המורים מדובר באירגון שיש לו הסכם מיוחד עם ההסתדרות. לא ייתכן שאירגון מורים אחד יוכל להכריז שביתה על דעת עצמו ולעומת זאת ההסתדרות מורים אחרת לא תוכל לעשות זאת. צריך לכבד את ההסכם המיוחד עם ההסתדרות המורים. אני מבין שגם שר העבודה רמז בדבריו כי ילך לקראת תיקון העניין.

למפלגתנו, כידוע, ציבור גדול של מורים המאורגנים באירגון המורים הדתיים כחלק מההסתדרות המורים, ואנו רואים תיקון זה כתיקון חיוני, שנפעל לקבלתו יחד עם קבלת החוק.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גרשוני, ואחריו לחברת-הכנסת ארזי.

מתקבל על דעתם, אך אין שם שביתות בגלל שלט. וכך צריך להיות. צריכים לתת לעובד את האפשרות לשבות כאשר באמת באים מים עד נפש, כי אחרת מגיעים להתפוצצויות ולהידרדרות. בשום מדינה לא הצליח החוק האוסר שביתות. באוסטרליה יש חוק האוסר על שביתות ויש שם יותר שביתות מאשר כמעט בכל מדינה אחרת. אולם אצלנו, כשעובד מקבל דמי שביתה בכל מקרה, בין בשביתה מאושרת ובין בשביתה לא-מאושרת, איך אפשר לצפות שלא ישבות? מה היה קורה אילו היתה מדינה יכולה לצאת למלחמה תוך ידיעה שאינה יכולה לסבול שום אבידה? במקרה כזה היינו נמצאים במצב של מלחמה מתמדת על כל מילימטר וסנטימטר. מדוע לא להילחם כשאין מפיסדים דבר? כיום אין כל מניעה והגבלה בשימוש בנשק השביתה. מה מונע מחמישה או עשרה עובדים לשתק שירות חיוני? דמי שביתה מקבלים. ואני מתפלל על כך ששר העבודה, שבראיון אחר ראיון הדגיש את חשיבות העניין של אי-תשלום דמי שביתה לפחות בשביתה בלתי-חוקית ובלתי-מוגנת, לא מצא לנכון להודיע בשם הממשלה מעל במת הכנסת כי הממשלה לא תשלם דמי שביתה למעבידי.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
עוד תשמע.

יהודה בן-מאיר (מפלג"ל):
אם כן, כיוונתי לדעת גדולים.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
היתה כאן הדלפה.

יהודה בן-מאיר (מפלג"ל):
אבל עד שזאת תגיע לעתונות, לא תהיה זאת הדלפה. הדברים נאמרו כאן מעל הבמה.

צר לי מאוד שהדבר לא בא לידי ביטוי בחוק הזה ושדבריו הפתויה לא מצא השר לנכון לפחות להודיע על כך מעל במת הכנסת.

אני רוצה לציין שבנושא זה הגשתי הצעת חוק פרטית. כמו-כן רצוני לציין שהוועד הפועל של הפועלים המזרחיים החליט בשבוע שעבר כי הוא תומך בהסדרים המוגעים תשלום דמי שביתה במקרים של שביתות בלתי-מוגנות. אני חושב שחייבים ללכת בכיוון זה וחייבים לקבל בזה החוק הרבה יותר תקיף מחוק זה.

המזכיר הכללי של ההסתדרות, חברת-הכנסת בן-אהרן, הודיע והצהיר ששום חוק אינו יכול להתקבל במדינה זאת אם אינו מתקבל על דעת פועלי ישראל. אם הכוונה לפועלי ישראל ממש, הרי מבחינה עובדתית זה נכון, כי בבית זה רוב מוחלט למפלגות המייצגות את הפועלים. אם כן, ודאי שבלי דעתם והסכמתם לא יתקבל החוק. אך אם הכוונה אינה לפועלי ישראל, אלא לוועדה המרכוזת של ההסתדרות, לממשד של ההסתדרות, אשר כפי שציינתי קודם, ראינו בזמן האחרון שלא על החלש הוא מגן ולא על מי שסובל, אלא הוא מגן הגנה חזקה מאוד על החוק וחלשה מאוד על החלש — הרי ודאי שאנו חייבים לדחות מכל וכל את הרעיון שלהסתדרות יש זכות וטו על לדחות הכנסת. ובכלל, כאשר מדברים בשם פועלי ישראל, רצוי לדעת מה באמת דעתם.

קיבלנו, אנחנו חברי הכנסת, לפני ימים מספר מחקר מטעם המכון למחקר חברתי-שימושי והמכון לקומוניציצייה של האוניברסיטה העברית. מחקר זה נערך לגבי

פה "הטלת מורא על הציבור". אני בעד החוק משום שיש בו מירב ההסכמות בין הגורמים העיקריים במשק, והגורמים העיקריים במשק הם: נציבות מוסמכת של ההסתדרות הכללית של העובדים ונציגות מוסמכת האחראית למשק הציבור. ערכה של הסכמות זו גדול יותר מאשר כל טעיף שבחוק, כי איננו מעוניינים בסעיף פים, אנו מעוניינים בחוק שיגשים הלכה למעשה אפשי-רות לצימצום שביתות; בחוק שתהא לו השפעה; בחוק שידייק ויכוון; בחוק שימנע את השביתות כפי שפרצו בתקופה האחרונה. אין זו בושה שמגיעים לאחר תקופה מסויימת בהתפתחות החברה והמשק לידי הבנה אחרת של דברים, ואין קופאים על השמרים. יש פלג אחד בתוך הים הגדול של תנועת העבודה בארץ שחרת את העקרון הזה באידיאולוגיה של "הפועל הצעיר" וכתב: "אנחנו חושבים דברים מסויימים, אך אם תבוא המציאות ותטפח על פנינו, נחשב במה שהמציאות מלמדת אותנו".

מה מלמדת אותנו המציאות? שחלק קטן מתוך ציבור הפועלים השתמש בנשק השביתה בצורה לא-מתאימה. נכון - ואני מסכים עם חברי הכנסת שדיברו על כך - שהדבר גורם נזק לא רק לציבור כולו, למשק כולו, אלא קודם כל לציבור הפועלים עצמו; שזה גורם נזק גם מבחינת זכות השימוש בשביתה כנשק במאבקו של העובד, משום שעל-ידי כך נוצרת אי-הבנה לגבי חיוניותה של השביתה כאשר היא מוצדקת והכרחית.

יש כאלה הרגילים לראות תמיד מומים רק בציבורים מסויימים, שאינם משתייכים להם - אני לא; אני יכול לראות מומים גם בציבור שאלו אני משתייך. יש כאלה, פה בכנסת, החוששים, כאשר באים להטיל עונש על אלה המספסדים במחירים בימי מלחמה, שמא בתי-הסוהר יהיו מלאים; ושמתני זאת מעל במת הכנסת כאשר דנו בפיחות. אינני מתבייש גם כאשר בציבור העובדים יש מפירי חוק. האם דברים כאלה לא קורים לפעמים במשפחה הטובה ביותר? זה קורה לא אחרי, זה קורה גם לנו, וגם בשביתות, ויש בכך פגע קשה. מה שיש לעשות הוא להסיק מסקנות, ואת המסקנות יש להסיק בכל הכיוונים, לא רק ביחס לפועלים שחרגו מן המסגרת המקובלת.

קרו פה שני דברים מצערים. בלשון עדינה אפשר לומר שלהתערערות יחסי העובד במשק הציבורי הביאה ההשגחה - ולא אומר סחבת - במשא-ומתן עם העובדים ועם ציבורי עובדים מסויימים. גם זה אינו מועיל ליחסים תקינים. לא רק הפועלים אשמים. האש-מה תלויה גם במישהו אחר.

אני רוצה להוסיף לחובתו של גורם נוסף: גם העובדה שנכנעו לתביעות מסויימות כתוצאה משבי-חות, לא משום צדקת העניין, אלא משום שגילו כוח - גם עובדה זו גרמה להתערערות. אשמים בכך לא רק אלה שהשתמחו בכוח; אשמים גם אלה שנכנעו לכוח, כאשר לא ייצג את הצדק. כניעה זו עוררה תאבון גם אצל אחרים, במגזרים שונים.

החוב שבהצעת החוק שהיא באה להסדיר עניינים, זוהי בכלל התפתחות טבעית בחברה, שכלל שהיא מצומצמת יותר, אינטימית יותר, נקבעות הנורמות על-ידי הציבור עצמו ולא על-ידי המחוקק. בחברה המרחיבה את תחומיה דושה גם עזרת חוק המדינה, ולא רק משום הענשים, אלא קודם כל כתדריך. ידוע שגם בחיי

צבי גרשוני (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני יושב ומקשיב לדברי חברי הכנסת בדיון זה ואני חושב לי מה היה קורה אילו, חלילה, היו מביאים הצעת חוק זו בזמן ההתערערות המחולטת שהיינו עדים לפני תקופה מסויימת ביחסי העבודה במשק. האומנם היו כל כך תקיפים, המחמירים מחד גיסא והמקילים מאידך גיסא, או שבדרך התבונה המקובלת עלינו ושאנחנו חייבים לנהוג לפיה היינו מוצאים את דרך-המלך כפי שנמצאה? הצעת חוק זו המובאת לכנסת עשויה - ואני מד-גיש: רק עשויה - להביא לידי הסדר גאות יותר ביחסי עבודה במשק הציבורי, בבעלות הציבורית. אני מתפלא שבויכוח זה שמענו דבריהם של חברי כנסת על דברים שאינם בחוק, ולעומת זה דברים שישנם בחוק הצביעו על כך שאינם, ועשו זאת אנשים אינטליגנטים היודעים לקרוא חוק. כנראה זה לכוונת גוספות וצדדיות. רצוני לומר שהתייחסות זו לדברים שאינם קיימים כלל בהצעת החוק מביאה אותי לידי כך שאציין בכמה משפ-טים ברורים יותר מדוע אני בעד החוק.

אני בעד החוק באשר יש בו תדריך, יש בו המלצות בעניין נוהג העשויות להביא להסדר גאות יותר, ליישוב סיכסוכי עבודה בשירותים בבעלות ציבורית, והדגש הוא בבעלות ציבורית. אני בעד החוק משום שאין בו שלילת חופש השביתה של הפועל ושל ציבורי העובדים אפילו במשק הציבורי, וכל שכן בחלקים האחרים של המשק. אם כך, מה הדיבור על שלילת החופש במקום שמשאירים אפשרות לשביתות בתנאים מסויימים ובשעה שלא מדובר בכלל על החלקים האחרים של המשק? מה הדיבור הזה של חברי-הכנסת סנה - שאנחנו מעריכים אותו מאוד - שהדבר מרוקן בכלל את תנועת הפועלים ואת מועצות הפועלים ואת כל האיגודים המקצועיים הארציים מכל תוכן ופעילות? האז יודע יפה שמדובר רק על סקטור מסוים במשק הארץ. אנחנו יודעים שלפי הסטטיסטיקות לא היו בכלל הרבה שביתות בכל יתר הסקטורים בארץ. זו היתה מכה, אך היא היתה מוגבלת לסקטור מסוים שבו אנו דנים. איך אפשר איפוא לה-עלות כך את הדברים לפני הכנסת?

אני בעד חוק זה מכיוון שהוא מבטיח את חופש השביתה מכלל לפגוע בשלום הציבור. אני רוצה לומר מעל במת הכנסת שאנו חייבים לשמור על חופש שלא יפגע בשלום הציבור בכל התחומים, לא רק בתחום השב-יות. חברי-הכנסת אורי אבנרי - שדרך אגב גם הוא איננו פה - דיבר על שלילת חופש הדיבור. אני מתאר לי שלולא היו כללים בכנסת לגבי חופש הדיבור, הרי חברי-הכנסת אורי אבנרי היה מדבר בלי הפסק ולא היינו יכולים כלל לפעול בכנסת כראוי. האם חופש הדיבור אומר שאין שום הגבלות? כל חופש מוגבל בתנאי יסודי - שלא יפגע בשלום הציבור. גם השביתות צריכות להיות מוגבלות, בתנאי יסודי זה - שלא יפגעו בשלום הציבור, ואם יש סכנה לשלום הציבור, צריך להשתדל למנוע אותה, ולמעשה תמיד מנענו אותה או לפחות ניסינו למנוע אותה, אם כי לא תמיד על-ידי הצעת חוק כזאת.

אני מחייב את החוק בכך שהוא מנסה להגביל את החופש המוחלט. אני בעד החוק הזה בעיקרו כמות שהוא, אך בפחות דגש בענינים, בפחות דגש במה שקוראים פה "שיניים", בפחות כמיהות למה שקוראים

ידי סחבת, ניהול בלתי-יעיל של המשא-ומתן או אי-קיום הסכמים והבטחות מצד המעביד?

הדרך הנכונה והיעילה ביותר לקיום יחסי עבודה תקינים היא במשא-ומתן בין הצדדים. לדרך זו אין תחליף בשום חקיקה. ואמנם בשנים האחרונות הגיעו העובדים והמעבידים ברוב ענפי המשק להסכמים קיבוי ציים והם נשמרים ברובם המכריע, ובפרט בסקטור הפרטי. הסכמים קולקטיביים הם הישג רציני לתנועת הפועלים בארץ. באין הסכמים אלה מקשיחים הצדדים את תביעותיהם. קיום תקין של הסכמים הקולקטיביים הוא לטובת הכלל, לטובת העובד והמעביד גם יחד.

להסכמים הקיבוציים ניתן תוקף בחוק ההסכמים הקיבוציים משנת 1957, ולשווא מחפשים עתה מכשיר תחיקתי חדש. החוק שומר על ההסכמים הקיבוציים, ורואה את התנאים שנקבעו בהם, את הזכויות והחובות, כחווה עבודה בין כל מעביד וכל עובד, שעליהם חל ההסכם ותקפם אף לאחר פקיעת תקפו של ההסכם הקיבוצי כל עוד לא שונו או לא בוטלו כדין.

קיים סייג אחד המבדיל בין חווה עבודה לחווה כללי, והוא שאין רואים את ההשתתפות בשביתה כהפ' דת חובה אישית. אירגון עובדים או אירגון מעבידים אינו חייב בפיצויים על הפרת חובה לפי הסכם קיבוצי, אלא במידה שהתחייב בהם במפורש בהסכם קיבוצי כללי. פירוש הדבר, אם רוצים להטיל חובת פיצויים בין על האירגון ובין על הפרט, יש לכלול הוראה זו על דעת שני הצדדים בהסכם הקיבוצי, שהוא בר-תוקף חוקי.

בהסכמים קיבוציים מעוניינים בראש וראשונה הפועלים. אך טרם נעשה מחוקר שיוזי מי הם הגורמים המפירים הסכמים אלה. לא מעטים המקרים שבהם דווקא המחדלים מצד המעבידים היו הגורם העיקרי לשביתות גדולות וממושכות.

לשווא נאמר גם כי לחוק ציגון שביתות אין סג' ציה, שכן בית-המשפט יכול לאכוף קיום המועד שנקבע בחוק, ובמקרה של אי-ציות להשתמש בסעיף 6 לפקדת בויון בית-המשפט. כבר נעשה שימוש בהוראה זו, כשם שנתרבו לאחרונה, אף במידה מוגזמת, צווי מגיעה לש-ביתות ואפילו מבלי לקבוע מועד לסיום המשא-ומתן בין הצדדים.

החקיקה הקיימת מספיקה אפוא כדי לתת תוקף להסכמים קיבוציים, לגבי כל מה שנאמר בהם. ואילו במחיקת ההוראה שהשתתפות בשביתה לא תיראה כהפרת חובה אישית ושיוני חוק הנויקין, המבטל הוראה האומרת שהשביתה אינה מהווה גורם להטלת נויקין — יש פגיעה בחופש המאבק המקצועי. זוהי תוצאה חמורה של החוק, שכן חופש המאבק המקצועי הוא יסוד מוסד לחיים דמוקרטיים תקינים בכל מדינה, ומכל שכן בישראל. עקרון זה מעוגן ברוב החוקות של המדינות הנאו-רות בעולם. אין לשלול מהעובד את הזכות לשביתה, אך יש ליצור תנאים שלא יזדקק לשימוש בנשק זה. האיום בנקיטת אמצעים מצד העובדים שמשמ בלם עיקרי, המונע הפרת ההסכם מצד המעביד בתקופת ההסכם. אם יידע המעביד, שקיים איסור לשבות, הרי קיימת סכנה שיוגה סחבת במימוש תביעות העובדים. ציבור הפועלים לא היה מגיע להישגיו בכל ארץ שהיא, וגם בישראל, לולא ניתן לו חופש המאבק המקצועי.

ההתייבות יש תופעות המחייבות חקיקה. אני טוען שחוק זה הכרחי משום ההתפתחות שהיתה אצלנו של קופה האחרונה. ואם אשאל את עצמי אם יש בכוחו של חוק זה לעזור, למנוע תופעות של התערערות בסדר הציבורי — תופעות ההולכות ומתאזרות בחברה שלנו — הרי תשובתי היא: רק במידה שיראו בחוק זה תד-ריך בלבד, הצגת נורמות. החוק וכל הדברים המלווים אותו צריכים לחייב לא רק את העובדים, אלא גם את כל יתר הגורמים. למשל, יש לנהל משא-ומתן יתר קצוב עם העובדים בתקופת המשא-ומתן. ויש סעיף אחד העלול להכשיל לגמרי. אני רוצה להסביר את עמדי בגדון זה. אני חושב שרק להסתדרות הכללית, שהיא הנציגות הכללית, אפשר לתת את הזכות להכריז שביתה בתקופת קיומו של הסכם. כל הכבוד לאיגוד מקצועי זה או אחר, אבל זכות-יתר צריך להעניק רק להסתדרות הכללית. אם נתחיל להעניק את הזכות הזאת להסתדרות המורים שהיא מחוץ להסתדרות הכללית, דאי שחייבים לתת אותה להסתדרות המורים שהיא בתוך ההסתדרות הכללית. או יתחילו להופיע גורמים אחרים ונוספים, שידרשו זכות זו לעצמם, והדבר יביא לקריסת פיצול ולחי הגברת ההשפעה השלילית. אני מקווה שלקראת הכנת הצעת החוק לקריאה שנייה ושלישית יגוסס הסעיף המתאים כך שזכות זו תישמר רק להסתדרות הכללית; רק היא יכולה לשקול גם מעמד לאינטרס המקצועי בלבד.

אני רוצה לסיים את דברי באמונה שאמנם קיימת מידב ההסכמיות בין הגורמים העיקריים במשק, והם: הנציגים המוכרים של ציבור הפועלים מצד אחד, וה' אחראים למשק הציבורי מצד שני. אני מקווה שההסכ-מיות תבוא לידי ביטוי בסיום הוויכוח הזה גם בדברי חבר-הכנסת בן-אהרן וגם בדברי השר, כי רק הסכמיות זו עשויה להציעד אותנו קדימה.

הי"ד מ. ביבי :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארזי, ואחריו לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלנו.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חקיקה זו, שתחול על 150,000 עובדים במדינה, כ-20% מכלל העובדים, באה כתוצאה מריבוי השביתות בשירותים הממלכתיים והציבוריים. מלכתחילה יש להדגיש שלא כל השביתות היו מוצדקות ולא כל האמצעים שנקטו היו הולמים ונכונים. הגדישו את הסאה שביתת עובדי התעופה, אשר שיתקה את קשריה של ישראל עם העולם, וכן השביתה שהפסיקה את זרימת המים לאילת, ויש לשלול שביתות אלו בכל התוקף. אך נחטא לאמת אם לא נציין כי הרבה שביתות היו מוצדקות והתביעות הוכרו כצודקות, כגון שביתת האחיות ושביתת המורים. אף חלק מן התביעות של העובדים בבתי-החולים, ובפרט של אלה הנוג'עות לעובדים בדרגות הנמוכות, לא נתקבלו.

העובדה שהשביתות נתרבו דווקא בסקטור הממלכתי-ציבורי אומרת דרשני. האין זו במידה מסוימת תוצאה של דרגת השכר הגמוכה יחסית בשירותים אלה? מאז מלחמת ששת הימים ועד לסוף 1970 עלה השכר שמשלמת הממשלה ב-11%, לעומת 22% בענפי משק האחרים. האם לא נגרם הדבר במידה לא מעטה גם על-

לפיכך אין להגביל חירות זו לא בדרך בוררות חובה, לא בדרך תיווך חובה ואף לא בדרך החוק היה.

שר העבודה אמר בדברי הפתיחה, כי "הממשלה מכירה בזכות הליטימית של העובד להיאבק על חלקו בהכנסה הלאומית, אף תוך שימוש בנשק השביתה, גם במשק הציבורי". השר הוסיף ואמר כי "החוק המוצע לא נועד למנוע מאבק מקצועי". אם כן הדבר, הרי את כל הבעיות שנתעוררו בקשר להכרזת שביתה יש לפתור בדרך של משא-ומתן בין הצדדים. במקרה שתושג הסכ"מ, היא תיכלל בהסכם הקיבוצי שהוא בר-תוקף חוקי.

אולם הודעתו זו של שר העבודה, שאין כוונה להג"ביל את חופש המאבק המקצועי, עומדת בסתירה לתוכן החוק, שבא להטיל סנקציות על שביתות המוגדרות כבלתי-מוגנות, סנקציות שהן בבחינת גזירה שהציבור לא יוכל לעמוד בה. האם יש להעלות על הדעת שעובד אשר השתתף בשביתה המומעק עשרות בשנים יפוטרו ללא פיצויים? האם ניתן יהיה לממש פסק-דין של פיצוי גזיקין מקבוצת עובדים, אשר יעלה לסכומים ניכרים, לפעמים למיליונים? הרי פירוש הדבר עיקול נכסים ואף מאסר.

לשאלה שנשאל שר העבודה בקשר לחוק, לאילו סנקציות הוא מתכוון, ענה השר — אני מצטט מתוך דאיון בעתון: "כל הסנקציות האזרחיות האפשריות, אבל אתנגד בכל תוקף לסנקציות פליליות. אני נגד שליחת שובתים לבתי-הסוהר". כבוד השר, והרי גם סנקציה אזרחית יכולה לגרום ללא מעט סבל וייסורים, ופברט שכאשר אינה מתבצעת עלולים בתי-המשפט להחליפה למאסר. אלו הן שינויים חזקות, חזקות מדי. לשווא טענו כמה מן המשתתפים בדיון זה, כי החוק נטול שינויים והתדעמו שהכניסו לטיטת החוק שינויים. אכן, השינויים חשובים כשלעצמם ויש להעריך את המא-מץ ששנעשה בתחום זה, אך הסנקציות שנשארו הן חמו-רות וספק רב אם יעמדו במבחן הביצוע.

מותר לנו ללמוד גם מן הנסיון של עמים אחרים; נסיון ארצות-הברית, אוסטרליה, ניו-זילנד, יפאן להגביל זכות השביתה בשירותים ציבוריים נכשל. נתגלו קשיים באכיפת החוק ונחשף חוסר האונים של הממשלות. הנשיא ניקסון הכריז לפני כמה זמן כי הסכמים קיבו-ציים חייבים להיות הפשיים ככל האפשר מהתערבות ממלכתית, והודה בבשלונות לבצע את החוקים המג-בילים את חופש המאבק המקצועי.

מומחה אמריקני ליחסי עבודה, פרופ' ז'אק שטיבר, אמר בהרצאה בתל-אביב, כי במשטר דמוקרטי אין תחליף למשא-ומתן קולקטיבי ולהידברות ישירה חפשיית בין הצדדים להסכם העבודה. כל דרך של כפייה על עובדים שכירים באמצעות חוקים או מכאניסם של בור-רות חובה כתחליף למשא-ומתן חפשי מוליכה להפרתם ולהשפעות שליליות.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
מי נגד משא-ומתן?

ראובן ארזי (המערך, עבודה—מפ"ם):
אני מדבר על מה שכתוב בחוק.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
החוק נגד משא-ומתן?

ראובן ארזי (המערך, עבודה—מפ"ם):

כל דבר שאינו בא לידי הסכם במשא-ומתן אינו יכול לבוא לרגולציה בדרך החוק. אם צריך משא-ומתן בשאלה מסויימת, כגון השאלה של תנאי שביתה וכ"דומה, נכליל זאת בהסכם הקיבוצי, על דעת הצדדים, וההסכם יהיה בר-תוקף.

מה שנכשל במדינות אחרות רוצים אנשי גח"ל ואחרים לממש בישראל. זוהי יהירות הגובלת עם גיחון כאשר חבר-הכנסת ארידור, שסיעתו תובעת בוררות ממלכתית שיפוטית ותיווך חובה, מכריז מעל במת הכנ"ס כי סיעתו, בניגוד למפלגות הסוציאליסטיות, מתייחסת ברצינות לחופש השביתה. צדק שר העבודה בהשיבו לדבריו של חבר-הכנסת בגין, כי בוררות ממלכתית ביחסי עבודה אינה מתיישבת עם סדרי חיים דמוקרטיים, שכן פירושה איסור שבתות.

אגב ויכוח זה מביע חבר-הכנסת ארידור את זעמו על "השילוב המויק הקיים בישראל בין השליט והמפ"ר נס", וכוונתו למשק הפועלים כמובן, שהוא כצנינים בעיניו, לא הטפת מוסר של "חירות", הידועה מן הדמ"גוגיה הסוציאלי של, היא אשר תשפיע על ציבור העובדים בישראל. תדריך אותם האחריות למדינה, לעם, לאינטרסים הצדקים של מעמד הפועלים, הנאמנות לערכי העבודה — לפיהם ינהלו הפועלים את מאבקם הסוציאלי והמקצועי, לא בדרך צבסיטית, אלא לפי מיטב המסורת המושתתת על שילוב מלחמת מעמדות עם המפעל הקונסטרוקטיבי בארץ.

הפתרון לשמירת הסכמים קיבוציים בשירותים חיוניים ומניעה מקבוצות לחץ במפעלים להכריז שביתה על דעת עצמם הוא קודם כל בחיזוק הסמכות של ועדי הפועלים והגברת השפעתה: וסמכותה של ההסתדרות, ביצירת דעת קהל אשר תשמש כוח מרתיע לפורקי עול לדעת כלל ציבור העובדים. ועם זאת יש לבדוק את מערכת יחסי העבודה והשכר בשירותים הממלכתיים והציבוריים.

אין להתעלם גם מן הרקע הכלכלי והסוציאלי של התקופה, כאשר הפער החברתי מתרחב, היוקר מאמיר והמדיניות הפיסקלית שנקבעה על-ידי הפיחות פוגעת קשה בשכרו הריאלי של העובד, מבלי שניתן לו הפיצוי הדרוש.

תוצאה נוספת מתחיקה זו עלולה לבוא בדרישה מצד העובדים לקצר ככל האפשר את תחולת תקפם של ההסכמים, כדי שיוכלו להגיש תביעות כתוצאה משי-נויים בתנאי העבודה. בצרפת תחולתו של הסכם קיבוצי היא שנה אחת.

שר העבודה עצמו חזר וטען כי יש צורך להכניס לתוך החוזה את כל האפשרויות של שינוי התנאים. במקרה שיעלה היוקר, אמר השר, ייקבעו הליכים מסי-ימיים של דיון. התביעות לצימצום משך התקופה של ההסכמים וכן לקביעת תנאים שיבטיחו פיצוי לאלתר במקרה של שינויים בערך הריאלי של השכר, תביעות שהן צודקות כשלעצמן, יגרמו לניהול משא-ומתן ממושך לחידוש ההסכמים ושכרו של החוק ייצא בהפסד. החוק לא יקדם את יחסי העבודה, שהרי אי-אפשר להכריח את הצדדים לחתום על הסכמים.

תוצאה אחרת של החוק, והיא חמורה ביותר, היא הפגיעה בהסתדרות. החוק עלול לערער את מעמדה

ההגדרה של שביתה היא רחבה מדי כיצד אפשר יהיה לקבוע אם אנשים עובדים באופן רגיל או "האטה" ואיך אפשר יהיה לחייב אנשים לעבוד בקצב מסוים? ומה פירוש "הפרעה מאורגנת אחרת" של מהלך העבודה התקין? האין כאן מקום להערכה שרירותית?

בסיכומי של דבר: לא אעלים שמקנן בנו החשש שמא חוק זה יהיה צעד ראשון בדרך של תחיקה להסדרת יחסי העבודה. והרי לפי מיטב הכרתנו המפתח ליחסי עבודה תקינים נעוץ במשא-ומתן הפשי בין העובדים לבין המעבידים, במדיניות כלכלית וסוציאלית הקובעת חלוקה צודקת של ההכנסה הלאומית, במדיניות שכר הדואגת לרמת חיים הוגנת לעובד. בתנאים אלה תהא ההסתדרות מסוגלת לקיים את מרותה וסמכותה, להדריך את המוני העובדים למאבק מקצועי אחראי ולרסן קבוצות לחץ פורקי עול.

לבעיות הקיימות בתחום יחסי העבודה לא יתרום חוק זה שום דבר חיובי. משום כך אינני יכול אלא לשלול אותו בתכלית השלילה.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, ואחריה — לחברת-הכנסת בן-אהרן.

שונאה ארבל-אלמוזלינו (המערך, עבודה-מ"מ):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת החוק המוגשת חת לפינני איננה פדעון של שטר שניתן על-ידי המערך לבוחריו, היא איננה גם הגשמת תפיסה אידיאלוגית. היא תגובה למציאות שנוצרה ונסיון למנוע הידרדרות נוספת ביחסי עבודה. איש איננו מעוניין במציאות הקיימת בתחום יחסי העבודה, וכוננתי לשביתות שהיו בשירותים חיוניים, שלרוב פרצו בניגוד לרצונה של ההסתדרות וללא אישורה. אני משוכנעת שבמצב כזה אין מעוניינים לא העובדים, ולא הממשלה, ולא כלל האזרחים, ואני בטוחה שגם השובתים עצמם לא היו מאושרים שנדחקו למצב זה שרוב הציבור הסתייג ממנו.

מציאות זאת העמידה בכל חומרתה את השאלה איך תבטיח הממשלה אספקת שירותים חיוניים לאזרחים ואיך תמנע נזקים חמורים מהממשק שביטוח בשירותים ממלכתיים וציבוריים. יש לשקן שהציבור הרחב לא התאזר בסבלנות ולא חיזק את ידה של הממשלה לעמוד מול הלחצים ולרוב האיצו בממשלה והפעילו עליה לחץ שתקבל את תביעות השובתים, גם כשהיו מנוגדות למדיניות השכר הכוללת. מציאות זו הולידה את הצעת החוק הנדונה.

חברי הכנסת, אני בטוחה שגם בקרב תומכי הצעת החוק מקננים ספקות, ולא מקרה הוא שלא הושמעה כמעט מפי שום מתוכנן הזהות ללא סייגים. בקרב חלק מחברי הכנסת קיים הספק אם יש הכרח בחקיקת חוק זה בכלל, ובמידה שכן — האם יש הצדקה שהחוק יאסור לא רק שביתות פראיות, אלא שביתות בכלל בשירותים הממלכתיים והציבוריים בתקופת ההסכם, ואם לא עדיף להסתפק בהחלת החוק רק על מספר מצומצם של שירותים חיוניים. לעומת זאת יש הגורסים שהחוק הוא אך מדי והיו רוצים שיקף את כלל העובדים ולא רק את השירותים הממלכתיים והציבוריים הכלולים בחוק ובנוסף לכך לצייד את החוק בשינויים חדות, זאת אומרת להחריף את הסנקציות שיופעלו נגד ממוריו.

אינני חרדה על כך שאין לחוק שינויים חדות. לעומת

כאיגוד מקצועי, נספק רב אם המדינה תצא נשכרת מזה. הסתדרות חלשה תביא לתהווהוהו ביחסי העבודה, ואילו הסתדרות בעלת סמכות עצמאית, הפשית, מגבירה את אחריותם של העובדים לצרכי המדינה והכלל. כיצד אפשר לומר שחוק זה יחזק את ההסתדרות, כאשר קיימת סכנה ממשית שעם קבלת החוק תחול החרפת התופעה של בדלנות מצד איגודים מקצועיים. החוק מזמין פיצול ההסתדרות, מעודד פרישת אירגונים ואף הקמת אירגוני עובדים צביסטיים חדשים. והרי זוהי שאיפתם של גורמים ריאקציוניים בעולם כולו.

בהקשר זה נשמעו דברי חבר-הכנסת שלום לוי על מעמדה של ההסתדרות המורים, ולא אחזור על דבריו. הם צודקים ואני תומך בעמדתו. מונחת לפני החלטה של כנס מזכירי אחד-עשר איגודים מקצועיים, חברי ההסתדרות, שחתומים עליה בין השאר לגייס ההסתדרות האחרות והאחים, איגוד הימאים, איגוד העובדים הסוציאליים, ההסתדרות המהנדסים, אירגון המשפטנים, ועוד. בהחלטה נאמר בין השאר: "נטיילת סמכותם של האיגודים המקצועיים בתוך ההסתדרות הכללית מפלה אותם לרעה לעומת אירגונים אחרים מחוץ להסתדרות הכללית, אשר סמכותם לא נפגעת על-ידי שינוי החוק המוצע". האיגודים מזהירים, כי לא ישלימו עם מצב זה.

חברי הכנסת, אין להעלות על הדעת שאפשר לשלול מההסתדרות את הסמכות לאשר שביתה, גם בתקופת ההסכם, בנושאי שכר ותנאים סוציאליים ולעשותה בת-עונשין. אם במשך השנתיים של קיום ההסכם הקיבוצי לא יודקק הפועל להגנה על האינטרסים החיוניים והצודקים שלו, תחלש זיקתו להסתדרות ותעלה השאלה, אצל לא מעטים, לשם מה היא דרושה לו.

בהסתדרות מאורגנים למעלה מ-90% מפועלי ישראל, ואין דומה לה בעולם בדרגה היסטורית, במאבקה הלאומיים והסוציאליים, בהישגיה בתחום ההתעסוקה, המשק, החינוך והתרבות, הפיתוח והבטחון. לא ניתן להמיר סמכות מוסרית וציבורית של ההסתדרות בתחיקה. יש להבטיח להסתדרות את זכותה הבלתי-מעוררת לאשר שביתה מתוך שיקולים מעוגגים בעקרונותיה ובסמכותה, לקיים מלוא עצמאותה. אין גודם אחד זולת ההסתדרות שבכוחו להדריך את ציבור הפועלים במאבקי הסוציאליים והמקצועיים, לאחריהם לאומית, ממלכתית ומעמדית.

מזור הדבר שאף אישור שביתה בעניינים שאינם בתחום השכר והתנאים הסוציאליים יהיה, לפי הצעת החוק, רק בסמכות הוועד הפועל של ההסתדרות. מתי יגיע מוסד זה לבידור בעיות הקשורות בסיכסוכי עבודה במפעלים שונים הפזורים על פני כל הארץ? הוראה זו פירושה מניעת אפשרות לטיפול בסיכסוכי עבודה על-ידי האיגודים המקצועיים הארציים, מועצות הפועלים וועדי העובדים, והיא פוגעת בסמכויותיהם של גופים אלה.

אין להגביל, בשום פנים ואופן, את זכות השביתה לתקופה שבין תום תקפו של ההסכם לבין חידושו. אגב, מן הראוי לציין שאין כל הגבלה בחוק על השבתה בשעה שאין הסכם קיבוצי והמעבידים הפשיים בזה לגמרי. ואילו בזמן תקפו של ההסכם לא יוכל להגיש אירגון העובדים תביעת גזיקין נגד המעביד, אלא רק כל עובד לחוד. פירושו של דבר, שהעובד אשר אין לו האמצעים הדרושים להתדיינות יצטרך לוותר על תביעתו.

תדרות כהסתדרות כללית, המאחדת בשורותיה את כלל העובדים במדינת ישראל, על מגוון מקצועותיהם; הקובע את מדיניות שכן כללית והמביאה בחשבון הן את צרכי האדם העובד והן את אפשרויות המשק וצרכי המדינה. הסתדרות עובדים חזקה, המונעת גישה צניסטית מצד איגודים מקצועיים ועובדים במקומות עבודה שונים, החולשים לרוב בנקודות רגישות של השירותים והמשק והם בעלי כושר להפעיל לחץ כדי לממש את תביעותיהם - הסתדרות כזאת היא כורח תיוני לתברה הישראלית, למשק ולמדינה. ולא מקרה הוא שגילויי חולשה של ההסתדרות מדאיגים לא רק את ציבור העובדים, אלא גם את המעסיקים הרציניים במדינה.

אילו היתה הצעת החוק מתמצית בסעיפים הנותנים תוקף חוקי להסכם העבודה המולקטיבי שנחתם בין האירגון היציג לבין המעסיק הממלכתי והציבורי, והיה מעמיד שביטה שהוכרזה ללא אישור האירגון היציג של העובדים כפעולה הנוגדת את החוק, עם כל המסקנות המשתמעות מכך, הייתי רואה בכך במידה רבה תשובה לבעיה שהטרידה ושעלולה להטריד אותנו בתחום סיכסוכי עובדים בשירותים ציבוריים. אך החוק המוצע שולל מההסתדרות כל סמכות להכריז שביטה בתקופת ההסכם בכל הקשור לשכר ולתנאים סוציאליים.

אמנם צריכה האמת להיאמר, שההסתדרות בדרך כלל כיבדה את חתימתה על ההסכמים שחתמה בענייני שכר, וכמעט אינני זוכרת מקרים שההסתדרות - קרי: המוסדות המרכזיים שלה - הכריזה שביטה בתקופת ההסכם כאמצעי לחץ להעלאת שכר עבודה. שום סכנה לדעתי, איננה צפויה ליחסי עבודה תקינים ולכיבוד הסכמי עבודה אם זכות זאת לא תישלל מן ההסתדרות. לא מובן לי, עם כן, הרוגו, וכולי פלאה על כך שחברי כנסת מסיימים, על ביניהם חברי הסתדרות, כמו חברי הכנסת גד יעקבי וחברי הכנסת יהודה שערי, התמרמרו על כך שקיבלו את תביעת ההסתדרות שתישמר לה הזכות להכריז שביטה בתקופת ההסכם לפחות בעניינים שאינם קשורים בשכר ובתנאים סוציאליים.

מה הרוגו על כך שהממשלה ניהלה משא-ומתן עם ההסתדרות? - הסתדרות שמשתייכים אליה מיליון ומאה אלף חברים, שאין לה את דוגמה בעולם, הן מבחינת אחוז השכירים המשתייכים אליה והן מבחינת כלליותה. האם במקום הידרות בין הממשלה וההסתדרות בנושא כה רגיש כמו תחיקה ממלכתית בתחום יחסי עבודה עדיף בעיני אותם חברי כנסת עימות בין הממשלה לבין ההסתדרות?

הסמכות שניתנה להסתדרות לאחוז בנשק השביטה גם בשירותים ציבוריים בתקופת ההסכם, לדעתי לא רק שלא תביא להחרפה ביחסי העבודה, אלא אף תמנע סיכסוכי עבודה. אם בענייני שכר ותנאים סוציאליים יכולים הצדדים החותמים על הסכם עבודה להתבסס על נתונים אובייקטיביים ועל תצפיות התפתחות הכלכלית, הרי בתחום יחסי העבודה אי-אפשר לראות מראש את הנוצד ועלולים להיווצר מצבים שבהם אין מנוס מאשר לאחוז בנשק השביטה, או יותר נכון, לאיים בשיבה - ואני אומרת "לאיים", כי הרי קיים חוק ציגון שביטות המחייב הודעה מוקדמת. אילו היתה נשללת זכות זו מן ההסתדרות, חברה הכנסת שערי, הרי העובדים בשרותים הציבוריים היו מופקדים לא פעם לשירות לבם של הממונים עליהם. אני אומרת "ממונים" ולא "מעסיקים",

זאת חוששת אני שאמנם כיום ניתנו לחוק שיני חלב, אך קיימת סכנה שבחוקף ההתפתחות יתחזקו ויתחדרו שיני החלב. משום כך אני חוששת משיניים אלה ומהעימות העלול להיווצר בין עובדים שבהם לבין הממשלה. יש לי השגות רבות על סעיפי החוק המוצע ובמיוחד בפרק המדבר על עונשים ופיצויי נזיקין שהחוק מתיימר להטיל על השובתים.

חברי הכנסת, אין להאשים את חברי הכנסת ארידור בחוסר עקביות. הוא אימץ לעצמו את תרופת הפלא להסדר יחסי עבודה המוצעת על-ידי חברי המפלגה זה שנים רבות, ותרופת הפלא היא בוררות חובה בשיורי-תים חיוניים ותיוון חובה בכללה. מקובל במדע הרפואה שהתרופות הן אוניברסליות ותרופה טובה כוחה יפה בכל ארץ. התרופה המוצעת על-ידי חברי הכנסת ארידור - שמענו אותה גם מפי חברי הכנסת סנהדראי, וחבר הכנסת שוסטק דיבר עליה במדף רב - נוסתה כבר על-ידי מדינות שונות ולא עבר זמן רב והתברר לעיני כל שאין בכוחה לרפא חולי ביחסי עבודה; התברר שאין תחליף, ביחסי עבודה סדירים, למשא-ומתן הישיר בין עובדים למעסיקים. אין תחליף להסכם עבודה שנחתם לאחר משא-ומתן, ואין תחליף להתדיינות והתפשרות חפשית בין שני הצדדים. שום חוק ממלכתי לא היה בכוחו לבוא במקום המשא-ומתן החפשי.

מאבק מקצועי חפשי, שהשביטה היא אחד מגילויי, הוא סימן-היכר למשטר דמוקרטי ולמשק מפותח. כל נסיון לפתור בעיות יחסי עבודה באמצעות בוררות חובה שמגמתה לכפות על הצדדים, ובעיקר על הפועלים, הכרת עת הבורר, שנהפכת לחלק אינטגרלי מהסכם העבודה - משחרר את הצדדים, ובמיוחד את המעסיקים, מן הצורך למצות את המקסימום כדי להגיע להסכם.

בוררות חובה ניתנת תיוון לצד החזק, ובמקרה זה - המעסיק, כי היא משחררת אותו מהתדיינות ונכונות להיענות במידה זו או אחרת לתביעות העובדים. ולא מקרה הוא שהמעסיקים לרוב מצדדים בבוררות חובה, ואילו האיגוד המקצועי החפשי מתנגד לכך. ככל שבוררות חובה מקיפה ציבורי עובדים גדולים יותר, נחלש והולך מעמדו של האיגוד המקצועי, וכתוצאה מכך נפגע כושר המאבק של ציבור העובדים. אין למדינה זכות מוסרית וחברתית להטיל באמצעות החוק פיקוח על העובדים והגביל את חופש המאבק המקצועי, בלי להטיל פיקוח והגבלות מקבילים על הרווחים וההון. ומפליא שחברי כנסת המתיימרים לייצג פועלים מוכנים להמליץ על הנהגת משטר של בוררות חובה, שפירושו הגבלת המאבק המקצועי, ובאותו זמן מטיפים לליברליזם מופרז בתחום הכלכלי, ושוללים התערבות המדינה בכל הקשור להשקעות, רווחים והון.

אך כנראה כל זה אינו מדאיג את חברי הכנסת ארידור. הוא דיבר על כך שהצעת החוק מעניקה להסתדרות, שאותה הוא רואה כמעביד הגדול ביותר במדינה, סמכויות כנציג העובדים. בדבריו אלה, חברי הכנסת ארידור, יש צליל אנכרוניסטי, שאבד עליו כלה. זהו נוסח דיבור שהתאים לאותם זמנים שבהם לחמת בהסתדרות בחינת מוחץ לשירותיה. אך הרי כיום סיעת נכלת-לבן, שבראשה אתה עומד, הצטרפה להסתדרות, בידעה שהיא גם איגוד מקצועי וגם משק עובדים.

רבותי, נקודת המוצא להתייחסותי לחוק היא בראש וראשונה השאלה, האם החוק המוצע יחזק את ההס-

הי"ד מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-אהרן.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. אני מקווה שה-וועדה שתעסוק בהצעות התיקונים למערכת החוקים על יחסי העבודה תעקור מתוכה את השיבוש שרבים עמדו עליו, ולמען האמת גם אנחנו עמדנו על כך בשעת המשא-ומתן עם נציגי הממשלה, כאשר עסקנו בזה יחדיו. טוב שהיבור בכנסת גיבש את העירעור וחשף את הסכנה שיש בהשאת הנקודה הזאת, הסכנה למדינה, לחברה, למשק ולציבור הפועלים. והכוונה היא שחלילה לא נפתח פתח לשטן, אשר יעודד פרישה והתארגנות קיקיונית, כדי לזכות בהסתת הדעת מצד המתווקק.

חברי-הכנסת ארירור, ניסית ליצור רושם שאנחנו מחדשים, שזאת הצעת החוק הראשונה. אנחנו ממשכיבים דרך שהיא כבר בעלת ותק - ועוד אעמוד על כך - בדרך של חקיקה סוציאלית, חקיקה להגנת העובד, שעסקנו בה כל ימות הכנסת; אנחנו באים לתקן פה הצעות שביסודן נתקבלו ב-1957, ואנחנו מוסיפים להן עכשיו קטעים ומגשים קטעים, לפי מיטב שיקולנו.

על כן אני מקווה, אדוני היושב-ראש, שהכנסת ברוב תבונתה תשקוד על עקירת הפיסקה הזאת, שחבר-הכנסת שלום לוין ואחרים הצביעו עליה, ואשר ודאי היתה רחוקה מכוונתו של המווקק. כי מה בעצם באנו לתקן לגבי המוצע? באנו לחסום פירצה, שאי-דוגמים קיקיוניים או קבוצות חלושות דעת מבחינה מעמדית וחברתית נהנו מן ההגנה הטוטלית שהחוק הקיים נתן לכל אחד, ולא הבחין בין הפסקת עבודה, שיבוש עבודה, חבלה בעבודה, לבין שביתה. ואם הצעות התיקונים האלה חלילה יעודדו את הקו הזה, ובמקום אחד נסתום את הפירצה ובמקום השני נפתח שער שבו יוכלו לצאת אי-דוגמים ויחידות בשעה שירצו למרוד בשיקול דעתו של ציבור הפועלים הכללי על מוסדותיו, ובאחריות הלאומית הכללת - הרי מובן מאליו שבאי רעה על ביתנו. לכן יש - וזאת תקוותי - להאזין היטב לעירעורים ולסייגים שהושמעו כאן ולמצוא להם מענה, אף כי השאלה היא מורכבת, ודאי מצא דרך להתגבר על כך.

אני רוצה לומר לכל החברים אשר חרדים שמא יחלישו התיקונים האלה במשהו את עוצמתה וחוסנה של ההסתדרות: עד עתה, ומעתה ואילך, כוחה ועוצמתה של ההסתדרות הם בידי חבריה, ואין חוק במדינה - זה שנחייב אותו כולנו גם יחד ונתאחד כולנו יחד - שטוב הוא לפועלי ישראל, לא כל שכן בעניין שנהיה מחולקים בו - אין חוק כזה שיכול להמיר את אחריותו של ציבור הפועלים כלפי המדינה, את הכרתו המעמדית ואת בגרותו, באותו המאבק הקשה שעומד לו, להבטיח את רמת חייו, להבטיח את חלקו בהכנסה הלאומית, ולעשות את עבודתו לעבודה יוצרת, בונה, בעלת טעם, או שעושה אותו למהגנס ולבונה של מדינה וחברה חדשה. את זה אין לחפש לא בהצעות הללו ולא בהצעות קודמות. את הדברים האלה צריך לחפש במהותה ודרכה של ההסתדרות הכללית של העובדים, בטיבם של עובדי ישראל ופועליה. ואני בטוח שכמו בעבר כן גם בעתיד יעמדו במבחן זה, והמדינה לא תצטרך להשתמש בחו-

משום שהמעסיק בשירותים אלה הרי זו הממשלה או הרשות המוניציפלית. אך האדם שהעובדים באים במגע עמו הוא עובד אשר מונה לתפקיד זה על-ידי המעסיק הממלכתי, הציבורי, ולא פעם היינו עדים לתופעות של זילזול לפגיעה בעובדים, להתנכלות לבחרי ועדי עובדים, התעלמות מתביעות צודקות בתחום הבטיחות, פיטורים שרירותיים וכדומה.

רבתי, הצעת החוק טומנת בחובה סכנה לעידוד מגמות צניסטריות בקרב איגודים מקצועיים וועדים ארציים. החוק, המקנה סמכות שווה להסתדרות מצד אחד ולכל איגון יציג מצד אחר, גם כשהוא מונה מאות אחדות של עובדים, להכריז שביתה בתקופת החסם - עלול לעודד איגודים מקצועיים וועדים ארציים לפרוש מן ההסתדרות, על מנת לשחרר את עצמם מהצורך להזדקק לאישור המוסד הארצי העליון של ההסתדרות בכל מקרה שירצו להכריז שביתה. אני בטוחה שגם המבקרים החריפים ביותר של ההסתדרות, כדוגמת חבר-הכנסת אביזוהר, אינם יכולים להתעלם מהגישה האחרת של מוסדות ההסתדרות המרכזיים לבעיות המ- שק, החברה והמדינה, הן בקביעת מדיניות השכר והן בהתוויית דרכי המאבק המקצועי.

איו שום בטחון שאיגודים מקצועיים הנמצאים מחוץ למסגרת ההסתדרות, וכאלה העלולים לפרוש ממנה, יפעלו מתוך גישה אחרת המאפיינת והמדריכה את הנהגת ההסתדרות. על כך, לדעתי, יש צורך לבדוק בעיה זו מחדש, תוך מגע ובירור משותף עם נציגי ההסתדרות, כדי למנוע עידה, באמצעות חוק ממלכתי, ומתן פרס להתפרקות מהסמכות הכללת, והגברת מגמות הפיצול באיגוד המקצועי. מגמות כאלה, אם תתגברנה, יהיו לרועץ הן למשק והן לחברה הישראלית.

אדוני היושב-ראש, סעיף אחד לחוק אני מחייבת בלב שלם. זהו סעיף 44א של החוק המוצע, הקובע שיעניין חוק זה דין המדינה כמעביד כדיון כל מעביד אחר. נדמה לי שאילו תפיסה זו היתה מאמצת לעצמה נציבות שירות המדינה, כפי שהוצע על-ידי רבים בעבר, היינו חוסכים לעצמנו כמה סיכסוכי עבודה בשירותים ממלכתיים. כי המצב שהיה קיים עד עכשיו, העדר הסכם עבודה ומניעת אפשרות להפעיל תיווך בטרם סיכסוך עבודה, הפקיד בידי נציבות שירות המדינה סמכות מעבר לצרכיה ולדרושי, דבר שגרם לא פעם לחוסר נכונות ויכולת לפתור בעיות.

לבסוף, חברי הכנסת, החוק המוצע, שלא עודד התלהבות לא אצל מחיביו ולא אצל שולליו, הוא תגובה למעשים בלתי-אחראיים שנעשו על-ידי קבוצות עובדים מסוימות, שהשביתו שירותים חיוניים תוך התעלמות מהכללים המתחייבים על-ידי חוקת ההסתדרות, מצד אחד, ומצד שני חוסר היכולת, ולפעמים אולת-יד שגילו משרדים ממשלתיים בטיפול בסיכסוכי עבודה ובהבטחת אספקת שירותים חיוניים לאוכלוסייה. אך אני מקווה שגם לאחר אישור החוק, על התיקונים השונים שיוכנסו בו בוועדת העבודה, גם אז ימשיך בית-המוקקים היש-ראלי לראות במאבק המקצועי החפשי, בכלל זה זכות השביתה, גרם המקדם את המשק והחברה וסימן-היכר למשטר דמוקרטי בישראל, ובמשא-ומתן חפשי בין עובד-דים למעסיקים הדרך הרצויה והטובה ביותר לקידום המשק והעובדים גם יחד.

ואיננה דבר חריג, ואיננה בגדר עשיית דין לעצמו, ואיננה בגדר של איבוד העשתונות, ומובאת לדין ולמשא-ומתן על-ידי האיגוד המקצועי, על-ידי מועצת הפועלים ואפילו על-ידי נציגות העובדים במקום העבודה - ואני מדגיש: גם מקום העבודה, כי היו חריגות ודברים לא התנהלו על דעת מקום העבודה ועוד העובדים במקום העבודה - בדרך כלל באה על פתרונה על-ידי משא-ומתן ישיר פנים אל פנים. אין כמעט תקדים שתביעות שהוגשו על-ידי הנציגות המוסמכת של ציבור העובדים הושבו ריקם.

חברים נכבדים מערערים על שום מה הגבלו הצעה זו לשירותים מסויימים. חבר-הכנסת ארידור, ואחרים שהם בדעתך, אולי אתה סבור שאתה מייצג גם את המעסיקים בבית זה ובתוך ההסתדרות. לא ברור לי התפקיד הזה. אבל לא היתה תביעה כזאת, ולא קיימת תביעה כזאת משום אירגון רציני של מעסיקים במדינה. אירגון המעסיקים, התעשיינים הקבלנים, הם באותה מידה חכמים ובונוים כמו ציבור העובדים, והם אינם רוצים שבטעות של יחסי עבודה, שכר ותנאים סוציאליים ייקבעו על-ידי צד שלישי, אם אידיאולוגי ואם כביכול ייטרלי.

יום ארידור (גח"ל):
אתה מדבר בשם המעסיקים?

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):

הם חוקים ויודעים את העניינים שלהם במידה מספקת עד כדי כך שיוכלו לשבת אל שולחן משותף ולנהל משא-ומתן ישיר ובאחריותם הבלעדית. על כן ההגבלה בהצעה זו איננה מקרית. איננו יכולים לרפא דבר שהוא בריא. ואיננו נוטים לנקוט שיטות רוסיות על מנת להמציא מחלות בשביל התרופות המצויות בדיננו.

היתה זו יזמתה של הממשלה, ואנו נענינו לה - אם כי פסק-דינה הסופי של ההסתדרות ייקבע במושב הקרוב של הוועד הפועל - ובסופו של דבר לחוק עצמו כאשר נגיע לקריאה השנייה והשלישית של החוק ונראה מה תהא צורתו הסופית; ושיתפנו פעולה ברצון עם הממשלה לגבי אותם קטעים בחיים החברתיים שלנו שהוכיחו את עצמם כפגועים.

השנים האחרונות היו שנים שאף אחד מאתנו לא יכול היה להשקיף על הנעשה בהן בשאננות. ולא משום שחלקנו ביסודו של דבר על רבות מתביעות העובדים. ידוע לחברי הבית שהיו ציבורי עובדים בשירותים ציבוריים - בבתי-חולים, בנמלים, במשק החשמל - שקיי בלו את אישורה של ההסתדרות ולא רק של ההסתדרות, גם של המעסיקים, גם של האגודה החברה והנהלת התאגיד והממונים על המשק. אבל אנו בשום פנים לא יכולנו להשלים ואיננו יכולים להשלים עם מעשיהם של פורצי גדר. ואם החקיקה יכולה לסייע בדיננו, חובתנו לבקש חקיקה זו מהמדינה. ואני משוכנע שאותו ציבור עובדים שבו מדובר, כאשר יעיון בתכנם של הדברים, יבוא לידי מסקנה - וההוכחה לא תאחר לבוא - שאין לפגינו הגשמת משאלות לבם של אחדים בבית הזה, שהיו רוצים לאסור שביטות, להגביל זכות המאבק החפשי. מה שלפנינו איננו אלא רגולציה של נוהלים בימי קיום הסכמי עבודה, שהושגו בדרך של מאבק מקצועי חפשי. חברי הכנסת, אנו מתקרבים - ואיננו יודע מה

קיה על מנת לקיים משמעת וסדר טוב ואחריות. מבחינה זו האיחולים הטובים ביותר שיש לי לחוק הזה הם, שכמו חוקים אחרים שהם בעלי שיניים כאלה או אחרות, יישאר חוק זה בספר החוקים כמכשיר של הרתעה, כנורמה חינוכית מכוונת, ושלא נצטרך לעשות בו שימוש.

חברי הכנסת הנכבדים, אין סכנות בהצעות החוקים כפי שהוצעו כאן, מאותם הסוגים שכמה וכמה חברים נכבדים תיארו אותם. אנחנו רוצים ביחסי עבודה תקינים. איננו רוצים במשא-ומתן פרמנונטי שנמשך כל ימות השנה. אין דבר מוסוכ יותר לעובד מאשר אי-ידיעה ואי-בטחון במעמדו, בזכותו. על כן, כאשר קבענו לעצמנו: הסכם עבודה אחת לשנתיים - אין קדושה בכך. יש כיום תקדימים בכמה וכמה ארצות, שהסכמי עבודה נעשו לשלוש, ארבע וחמש שנים, עם אפשרויות של תיקונים מדי שנה בשנה. יש הסכמי עבודה מדי שנה בשנה. והנה האמת ניתנה להיאמר: זהו שיקול דעת שציבור הפועלים המאורגן צריך להכריע בו. דומני שבהתחשב בדינמיקה של ארצנו, בהתפתחות המ-זרדת של הארץ הזאת, התמורות החריפות שחלות במצבה, לרגל מצב בטחוני, לרגל גלי עלייה, לרגל פיתוח חברתי ותעשייתי - דומני שמשבצת זמן זו של שנתיים היא משבצת סבירה, והיא הוכיחה את עצמה עד היום הזה.

ועל כן, במה אנחנו עוסקים? אני חושב שיש רוח מסויימת שההסתדרות והאיגודים המקצועיים צריכים להפיק מהחוק הזה, ואני מקווה שיפיקו אותו. היו לנו בעבר - ויסלחו לי חברי הטובים בהסתדרות, ממנהיגיה ובוניה, אם אעמוד על כך - תקדימים, שנחתמו הסכמי עבודה, ולא כל אלה שהסכם העבודה בא לחייב אותם ידעו על הכתוב בו. והיו אותיות זעירות, כמו בכרטיסי נסיעה ובכרטיסי תעופה, והיו זכויות והיו החתימויות. לא פעם נתקלתי בעבודה המדהימה, שחברים, במלוא הכנות, לא ידעו שאמנם קיימים הסכמי והחתימויות, שהם כאילו חתומים עליהם, אם שישוהו חתם עליהם בשמם. אני מברך על כך שמשום שהסכמים אלה יהיו מובטחים בחוק המדינה, ותהיה עליהם הגנת המדינה, על-ידי בתי-הדין לעבודה - וטוב עשו חברים שהוכיחו לחברים שהתעלמו מכך, שיש לנו בעיה של מעסיק ולא רק של עובד - האיגוד המקצועי, מועצת הפועלים וכולנו יחד, כאשר ניגש לחתימה על הסכם עבודה, בזה הפעם, עם הפעלת החוק נהיה קפדנים, נהיה זהירים, נדע לנהל את המשא-ומתן במלוא החומרה. ובאותה מידת חומרה וקדושה שבה ננהג במשא-ומתן, נכבד את חתימתנו.

אינני סבור שבארץ הזאת - ואני אומר זאת לחברי הטוב והנכבד, חבר-הכנסת ארזי - בה אנו נמצאים במצב של תמורות, לא תיתכן הצגת בעיה על-ידי נציג העובדים למשא-ומתן תוך קיום ההסכם, והודקקות קודם כל לשולחן משותף. נכון ציינו חברי, כי רוב הדברים מסתיימים במשא-ומתן פנים אל פנים תוך קיום ההסכם. על כך חבר-הכנסת ארידור, אל תטעה ואל תחשוב שבתקופת ההסכם יש איסור על העלאת בעיות. אנו רק שוללים את הזכות להשתמש בנשק האחרון עם הצגת התביעות תוך תקופת ההסכם. נסיוננו במשך עשרות שנים מעיד, שעילה סבירה כאשר היא מוגנת על-ידי הכוח הכולל של ציבור העובדים,

במשרד העבודה הועבר החוק ליישוב סיכסוכי עבודה, חוק היסוד, עוד בטרם בא התיקון, ואני רואה שהחבר ממפ"ם אומר: "אני טוען שהצעת חוק זו באה לגרוע מחופש הפעולה המקצועי של ההסתדרות". אותה טענה שמעתי היום מפי חברי-הכנסת ארזי, אותה טענה שהושג-מעה ב-1967.

(קריאה: זה מעיד על עקביות.)

אחר כך בא תיקון. זה היה בימי קודמי יגאל אלון. זה חוק שאלביא דכל הדעות לא היו לו שיניים בכלל, אפילו לא שיניים תוחבות, ואני שומע שנאמר על החוק שהוא מסוכן מאוד ועלול להביא בעקבותיו צעדים נוספים, ושוב מובעת אותה טענה. כבר היו דברים ודי-בורים מעולם, והאיום לא התגשם. החוקים הקודמים לא פוצצו את האיגודים המקצועיים, ושהחוק הזה לא בא לפוצץ את האיגוד המקצועי — את זה שמענו מפי מזכיר ההסתדרות.

חברי כנסת נכבדים, ביחס לאבחנה מדוע יהיה מותר לשבות בבית-חולים פרטי ואסור לשבות בבית-חולים ממשלתי —

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
אם יש הסכם קיבוצי.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

— בדברי הפתיחה הסברתי את שתי האפשרויות שעמדו לפנינו ובשתייהן צריכים היינו לנהוג על-פי עקרון מסוים. הסברתי שבחרנו בעקרון הבעלות, אבל טענת היא לחשוב שבאותם המקומות שעליהם החוק אינו חל מותר לשבות בתקופת ההסכם. חוק זה אינו בא לשחרר את כל שאר ענפי המשק מחובת כיבוד הסכמים. הנהגה ב-1967 הגיעה ההסתדרות להסכם עם המעסיקים וכתוב בו: "בתקופת תקפו של הסכם קיבוצי לא יקוט... באמצעי שביתה או השבתה, שביתה הא-טה... או בכל אמצעי לחץ אחר". הסכם זה לא בוטל ואין בדעת ההסתדרות לבטלו.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
אבל אם תהיה שביתה מוגנת?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

חברי-הכנסת שוסטק, איני רוצה להשתמש באימרה הידועה האומרת למישהו: חכה, עוד לא גמרתי.

ובכן, ההבדל הוא רק בזאת — והסברתי את הדבר בדברי הפתיחה — כי משום שבשנים האחרונות, מסיבות שונות, המוקד המרכזי לזעזועים ביחסי עבודה הוא בשיירותים אלה, הרי אנו מפעילים רק לגבי שירותים אלה את החוק הנותן גם אפשרות להטיל פיצויים. על-פי ההסכם הזה, אם מישהו מפר אותו, האיגודן היציג צריך לטפל בכך, אולם אם אין הוא מטפל בזה, הרי זה אינו מורה על ביטול ההסכם. את ההסכם יש לכבד, ומן הסיבות שה-כרתי הכבדנו.

לחברי-הכנסת אריזר — על-פי הסכם קיבוצי זה הקימו שורה של מוסדות שמתפקדים ליישב חילוקי דעות בתקופת ההסכם, ביניהם בודרות. ההסתדרות לא התנגדה מעולם לבודרות תוך תקופת ההסכם אם פורץ סיכסוך. ההבדל עכשיו הוא שאנו נותנים תוקף חוקי להסכם זה. עכשיו אתה רואה בזה שינוי ופשיטת-רגל.

יהיה קצב העבודה של הכנסת בסיום הכנת חוק זה — למועד חידושי ההסכמים. חודשים אלה, נובמבר — דצמבר, הם החודשים שבהם אנו הולכים לחדש הסכמי העבודה עם התעשיינים ואיגודי מעסיקים אחרים. עד חודש אפריל אנו צריכים לחדש הסכמי העבודה עם המעסיקים הציבוריים. זו השנה, זו שעת הכושר, לציבור העובדים להיאבק נאמנה, לפי דרכו, מתוך אחריות גדולה למדינה, אבל מתוך ידיעה שאנו מסכמים לעצמנו את השנים 1970—1971 כשנים שלא קידמו את ציבור העובדים דים השכירים, כפי שקידמו חלקי אוכלוסיה אחרים. ואני מניח שחודשים אלה שלפנינו, שבהם יידרש ציבור העובדים לבדוק את אפשרויות המשק, לבדוק את אפשרויות הכלכלה, לבחון היטב את צרכיהם היסודיים ביותר — אלה יהיו החודשים שיקבעו משמעותו של החוק לעתיד לבוא.

לבדוק את ההסכם בטרם נחתום עליו. גיאבק עליו נאמנה מתוך נאמנות לצרכים של ציבור הפועלים ומתוך אחריות גדולה למשק ולמדינה. ולאחר שנסיים את המאבק ונשים חתימתנו על ההסכם, באותה מידת קנאות נגן על קיומו התקין עד לחידושו לעתיד לבוא. לכן אנחנו בטוחים, לפי שאנחנו רואים את הצעות התיקונים הללו, שאנו תורמים תרומה מהותית לחיזוק המאבק המקצועי של ציבור הפועלים המאורגן ואנו מעודדים את כוחות הליכוד, את כוחות האחריות כנגד כוחות ההפקר.

הי"ד מ. ביבי:

רשות הדיבור לשר העבודה, לתשובה.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לאחר ויכוח ממצה זה לא נותר לי אלא להעיר הערות ספורות וב-קיצור לסיכום הוויכוח. לדברי חברי-הכנסת ארזי שהש-מיע היום ככנסת יש תשובה בעתון "על המשמר" מה-בוקר. בעתון זה כתב ידיו, איש שאינני מכיר אותה, והוא מתווכח באמרו "כי בהסתדרות קיים מזמן חוק בלתי-כתוב לא להשבית מפעל חיוני". והוא מסיף ואומר: "אני רוצה לתומי לשאול: אם כך הדבר, מה הסיבות ומה ההגיון בהתנגדות להפיכת חוק בלתי-כתוב לחוק כתוב?"

(קריאה: יש חופש העתונות בישראל.)

בהחלט.

מנחם בגין (גח"ל):

מה על הקולקטיביות הרעיונית?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

הוא ממשין וכותב: "אם אנחנו בדעה כי אין להש-בית מפעל חיוני, אם אנחנו בדעה שישנן קבוצות עובדים המשתמשים לפעמים לדעה בזכויות השביתה ופוגעים באינטרסים של הציבור, או של פועלים אחרים — מה פסול יהיה אם נתאים את העקרונות לצרכי היום, לתנאים ולמציאות בארץ? אם אנחנו בדעה, כי הסכם עבודה צריך לכבד — למה הפחד מפני הבטחת כיבוד הסכמים בדרך תחיקה?"

ממשיך חברי-הכנסת ארזי היום וטוען שוב כי החוק הזה יפגע באיגוד המקצועי, יפגע בחופש המאבק. אני רוצה להזכיר לחברי-הכנסת ארזי כי בתקופת שני קודמי

הדרך, ובכך אתם מונעים את המאבק המקצועי לפחות לאותם 200,000 עובדים.

מנחם בגין (גח"ל):

מדוע אי-אפשר ללכת לאותה בוררות מוסכמת בתוקף חוק גם על שאר התנאים בנוסף לשכר ותנאים סוציאליים? הלא גם זה יכול להיות עניין של בוררות.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

הסברתי בדברי הפתיחה את הטעמים ואני חוזר עליהם: הטעם הראשון הוא שגם בתקופת ההסכם יש חריגים, ויש חריגים שרק המוסד המרכזי העליון יכול לראות בהם עילה להכרזת שביתה. טעם שני — יש שמפעל מתמוג עם מפעל אחר, דבר המרע את התנאים ושלא חזו אותו מראש. זו עילה, ועילה זו אינה קשורה בשכר ותנאים סוציאליים. לכן, אדוני חבר-הכנסת בגין, אתה יכול לקבל את הטענה או יכול לדחות אותה; אתה לא יכול לומר שלא התחשבתי בדברים אלה. ציינתי גם את העובדה שבשבדיה קיים חוק דומה לן, וגם שם יש אפשרות של חריגים.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

גם בשבדיה בין הסכם להסכם אין שביתות.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

אתה טועה. בשבדיה יש זכות בתקופה שבין הסכם להסכם לאסור את השביתה בשירות חיוני, בדומה לחוק טאפט-הארטלי, עד שישה שבועות. בתום שישה שבועות יש זכות לשבות.

מנחם בגין (גח"ל):

אבל הסכם הופך להיות לחוק על-פי החלטת הפרלמנט.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

אתם זורקים משפטים שחוקים, שאינם מדויקים, וכאשר נתחיל בוויכוח על חוקים אלה במליאה או בוועדה, נסביר אותם.

באשר לעניין המאסר: בחוק הזה אין "מצוות עשה", חבר-הכנסת יורם ארידור, ובאין "מצוות עשה", על-פי החוק האזרחי אין שימוש במאסר. אני רוצה להזכיר פה את הודעת הממשלה, שאין בכוננתנו, בחוק זה, להעניש במאסר. אם יתברר שיש איוו אפשרות שהיא לפסוק עונש מאסר, לא נהסס לדון על כך בוועדת העבודה ולהכניס סעיף בעניין זה. אבל אני חוזר ומדגיש שעניין המאסר אינו נמצא כאן.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

איך יגבו את הפיצויים אם השובתים לא ישלמו?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

יש אלף אפשרויות. זה תלוי בבית-המשפט.

אשר לדמי השביתה: כדי לא לשלם דמי שביתה לשובתים בשביתה בלתי-מוגנת אין צורך בחוק. ואני מוסמן להודיע לכם כי הממשלה, בישיבה מיום 20 באוקטובר 1971, החליטה כי מדיניותה היא לא לשלם דמי שביתה לשובתים בשביתה בלתי-מוגנת.

חברי כנסת נכבדים, אני מצטטך בהחלט לאיחולו

מנחם בגין (גח"ל):

החוק גם נותן תוקף חוקי להפרה, כי לפי הצעת החוק שלך אפשר להכריז על שביתה בתקופת ההסכם — אמנם לא על שכר ותנאים סוציאליים. אם כן, אנהנו נותנים תוקף בתקופת ההסכם להפרה.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

הוא אינו נותן היתר להפר הסכם על שכר ועל תנאים סוציאליים. על זה יש הכרח לשמור ואין כל אפשרות, אפילו למוסד המרכזי ביותר, להפר את ההסכם.

אני חוזר לעניין הבוררות. ההבדל בין הבוררות שיש בחוק זה לבין בוררות שאתם מבקשים הוא הבדל תהומי, חברי כנסת נכבדים, חבר-הכנסת ארידור ואחרים. וה' משחק במלים אינו מבטל את ההבדל הזה. איש מההסדרות, במשך חמישים שנות קיומה, לא העלה על דעתו שתוך תקופת ההסכם, כאשר פורץ סיכסוך, לא יודקו לבוררות. הדבר מעוגן בתוך חוקת ההסתדרות, בנוהגים של ההסתדרות.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

איר, אם כן, פרוצות שביתות?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

ההבדל הוא בכך שמה שאתם מבקשים זו בוררות חובה גם בתקופה שבין הסכם להסכם.

(קריאה: בשירותים חיוניים).

נכון, בשירותים חיוניים.

כיצד אפשר לשאת את דגל המאבק החפשי ובאותה נשימה לדרוש בוררות חובה, לא זו שקיימת בחוק, אלא בוררות חובה מתמדת, פרמנגנטית, אמנם רק בשירותים חיוניים? אם נעשה טובה לעצמנו ונאמר כי אמנם יש אפשרות להגדיר שירותים חיוניים, הרי אציין במבט ראשון את מערכת הבטחון, תחבורה אווירית, שירותי בריאות, מים, חשמל, המקיפים, נגיה, לא יותר מאשר 200,000 עובדים. מה שאתם מציעים הוא שנאסור על 200,000 עובדים שביתה בכל מקרה. אתם רוצים לאסור שביתות, ולכן עניתי כי איסור שביתה אינו עולה בקנה אחד עם משטר דמוקרטי. אתם אומרים: בוררות; גם אני אומר: בוררות. השאלה היא רק: מתי? קיים איפוא הבדל תהומי בין דעתי על עניין הבוררות לבין דעתכם, ואינני חושב שממשלה זו תציע הצעה לבוררות חובה שבין הסכם להסכם.

יורם ארידור (גח"ל):

אמרת במפורש, שבוררות מוסכמת מכוח החוק כמזה כבוררות חובה, מכיוון שאם הבוררות היא מוסכמת, אין צורך בחוק, ואם יש חוק — הבוררות אינה מוסכמת.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

אמרתי, וצדקתי אז וגם היום. אם יבוא מישהו היום ויציע הצעת חוק בדבר בוררות מוסכמת בתקופה שבין הסכם להסכם, אראה זאת ממש כבוררות חובה. הרי הוויכוח אינו על המלה; הוויכוח הוא על השאלה: מתי? אם אתה מתחייב להסכם של שנה או שנתיים, הרי בתוך תקופת ההסכם אתה חייב למצוא דרך ליישב את חילוקי הדעות. מה שאתם מציעים זו בוררות לאורך כל

חוברת ב', ישיבה רכ"ד

— חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2) (אלמוגי, ביבי, ארידור, בגין); התערערו ביחסי העבודה; גל השביתות בשירותים חיוניים (השובת שר העבודה) (ביבי, אלמוגי); (סיכום הדיון) — (ברעם, קלינגהופר) —

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת ארידור, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

יום ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הגני מתכבד למסור את ההודעה הבאה בשם סיעת גח"ל:

הצעת חוק זו אינה טובה בעינינו. לדעתנו עלול החוק המוצע להביא נזק יותר מאשר תועלת. אנו משוכ-נעים שהדרך הטובה ביותר ליישוב סיכסוכי עבודה החוזרים ונשנים, ביחוד בשירותים הציבוריים, היא דרך הבוררות השיפוטית-ממלכתית.

אנו נמנעים מהצבעה בקריאה ראשונה; יש בדעתנו לנסות להכניס בוועדה תיקונים מהותיים בהצעת החוק. הצבעתנו בקריאה שנייה ושלישית תיקבע על-פי ההכרעה ביחס לתיקונים המוצעים על-דינו.

מנחם בגין (גח"ל):

לא שמענו את נימוקי מפ"ם הימנעותה מהצבעה.

של מזכיר ההסתדרות, חבר הכנסת בן-אהרן, שלא נצטרך להשתמש בחוק זה, המגן גם על העובדים, גם על המשק גם על כוח אירגונו של העובד. אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה.

היו"ר מ. ביבי:

אנו עוברים להצבעה. לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה; השנייה — להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה	— 33
בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה	— 6
נמנעים	— 14

ההצעה להעביר את הצעת חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2), תשל"ב-1971, לוועדת העבודה נתקבלה.

ה. התערערו ביחסי העבודה; גל השביתות בשירותים חיוניים *

1. תשובת שר העבודה

היו"ר מ. ביבי:

שתי ההצעות לסדר-היום קיימו בירורים בלתי-פוסקים וליבנו את הבעיות. דברי התשובה, דברי הפתיחה וה-חקיקה האחרונה שקיבלנו בקריאה ראשונה זה עתה היו למעשה את התשובה המוסמכת של הממשלה לשתי ההצעות לסדר-היום. אני מסתפק לכן בהערה זו כדברי תשובה. אני משער שתובאנה לפני הכנסת הצעות סיכום.

הכנסת תעבוד לסעיף ד' בסדר-היום: התערערו ביחסי עבודה (בעקבות הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת מאיר אביזהר); גל השביתות בשירותים חיוניים (בעקבות הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת גדעון האוזר). רשות הדיבור לשר העבודה, לתשובה.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מאז הוויכוח על

2. סיכום הדיון

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת קלינגהופר, שיביא את הצעת הסיכום מטעם סיעת גח"ל.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. להלן הצעת הסיכום של סיעת גח"ל בעקבות הדיון על ההתערערו ביחסי עבודה:

הכנסת קובעת כי ההידרדרות ביחסי העבודה, אשר הסבה נזקים עצומים למשק המדינה, מחייבת את הממשלה ליטול יומה כדי להבטיח באמצעים יעילים תקינות יחסי עבודה בישראל.

לשם כך על הממשלה ליוזם בכנסת חקיקה להנהגה של תיווך חובה בסיכסוכי עבודה, ושל בוררות חובה בשירותים החיוניים, שיהיו מוגדרים בחוק.

הכנסת קובעת כי מדיניות השכר הכוללת במשק יוצרת עיוותים ומעודדת שביתות, וכי יש לחתור בהדרגה לביטול ההצמדה בשכר בין המקצועות השונים ול-עבור למדיניות שכר עידוד ותמורה נאותה בעד מאמץ, פריון ותמקה.

נשמע עתה את הצעות הסיכום של הסיעות השור-נות. רשות הדיבור לחבר הכנסת ברעם, שיביא את הצעת הסיכום בשם מספר סיעות.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. להלן הצעת הסיכום שאני מביא לבית בשם הסיעות הבאות: המערך (עבודה-מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחווה:

בעקבות הדיון בהצעות לסדר-היום של חברי הכנסת מאיר אביזהר וגדעון האוזר מיום י"ב באדר תשל"א (9 במארס 1971) בנושאים "התערערו יחסי העבודה" ו"גל השביתות בשירותים חיוניים", רושמת לפניה הכנסת את מדיניות הממשלה, שבאה לידי ביטוי בדברי שר העבודה בכנסת בעת הבאת הצעת חוק ליישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2), תשל"ב-1971, ביום ד', ח' בחשוון תשל"ב (27 באוקטובר 1971) ובהצעת החוק שאושרה בקריאה ראשונה ביום ב', י"ג בחשוון תשל"ב (1 בנובמבר 1971).

— התערערות ביחסי העבודה; גל השביתות בשירותים חיוניים (סיכום הדיון) (ביבי, גרוס, שובל, טובי, בגין, אבנרי, סנה) —

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גרוס, שיביא את הצעת הסיכום של סיעת אגודת ישראל.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. להלן הצעת הסיכום של סיעת אגודת ישראל בעקבות הדיון על ההתערערות ביחסי העבודה:

הכנסת רואה בדאגה רבה את התערערות היחסים בין המעסיקים לבין העובדים, אשר גרמו לאבדן של 400,000 ימי עבודה, בקירוב, במשך שנת 1970, עלייה של 282% לעומת השנה הקודמת. הדבר גורם לגורם רב מאוד למשק הישראלי, במיוחד בתקופת החירום שבה אנו נמצאים.

הכנסת רואה בחומרה מיוחדת את השביתות במשק הציבורי, שם אבדו בשנת 1970 יותר מ-255,000 ימי עבודה, עלייה של 612% לעומת השנה הקודמת.

הכנסת קוראת לממשלה להביא לפניה בהקדם הזמן הצעת חוק בורות חובה בשירותים חיוניים ותיווך חובה בשאר ענפי המשק, דבר שיביא להמעטת מספר השביתות. כדי למנוע עיוותים והפלות במערכת השכר קוראת הכנסת לממשלה לבחון מחדש את מדיניות השכר, במטרה להגיע לחלוקה נכונה וצודקת של ההכנסה הלאומית.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שובל, שיביא את הצעת הסיכום מטעם הרשימה הממלכתית.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. להלן הצעת הסיכום מטעם הרשימה הממלכתית בעקבות הדיון על התערערות ביחסי עבודה — הצעות לסדר-היום של חברי-הכנסת האוזנר ואביווזה:

הכנסת קובעת כי מצבו הנוכחי של המשק, הנתון במעמסה כבדה של צרכי בטחון, קליטה והרחבת השיירות הסוציאליים, מחייב נקיטת צעדים דחופים להשיג כנת שלום תעשייתי.

הכנסת מביעה דאגה נוכח ההידרדרות הקיימת ביחסי העבודה, וקוראת לאירגוני העובדים והמעסיקים לפעול ליישוב סיכסוכים שלא באמצעות שביתות והשבחות.

הכנסת רושמת לפניה את הודעתו של שר העבודה על ימותיו להסדר יחסי העבודה בישראל, אולם היא קוראת לממשלה לגשת לאלתר לחקיקת חוק בורות חובה, אשר יקבע הסדרים חוקיים ודפוסים קבועים לשם יישוב חילוקי דעות וסיכסוכים בין עובדים למעסיקים.

הי"ר מ. ביבי:

הצעת סיכום מטעם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה יביא חבר-הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

הצעת סיכום של סיעת רק"ח לדיון בהצעה על יחסי עבודה ובורות חובה בשירותים חיוניים:

1. הכנסת קובעת ששביתות העמלים הן תגובה צודקת לפיחות הלירה, ליוק, להעלאות במסים, להגברת הניצול ולגדל הרווחים של בעלי הון גדולים.

2. הכנסת דוחה את כל הנסיונות של חוגי הימין, הבורגנות הגדולה והממשלה לחוקק חוקים שישללו מציבור הפועלים את הזכות לשביתה ויפגעו בחופש המאבק המקצועי.

3. הכנסת קובעת שזכותו של ציבור הפועלים לשבות להגנת האינטרסים שלו היא זכות יסוד בלתי-מעוררת ואין להגבילה.

מנחם בגין (גח"ל):

ברוסיה שובתים הפועלים?

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כשיהיה כאן משטר פועלים כמו בברית-המועצות לא יהיה צורך לשבות להגנת האינטרסים שלהם.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, להצעת סיכום בשם סיעת העולם הזה — כוח חדש.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

הצעתנו היא:

הכנסת קוראת לממשלה:

1. לשמור על חירויות היסוד של האזרח, ולהבטיח בחוק יסוד את זכות השביתה.

2. להימנע מלזום חוקים העלולים לפגוע בחופש המאבק המקצועי, ולקבוע כי כל הוראה המגבילה את זכות השביתה תיכנס לתקפה רק אם תאושר ולאחר שתאושר בהצבעה חשאית על-ידי רוב העובדים הנוגעים בדבר.

3. לפעול למניעת עליית מחירים, להבטחת שכר הוגן לכלל ציבור העובדים, לחיסול פערים, להעלאה מתמדת של רמת החיים ולמניעת התעשרותם של מעטים על חשבון הציבור.

4. להימנע מלפעול להורדת קרנה של הסתדרות העובדים והפיכתה דרך קבע לזרוע מבצעת של הממשלה, בניגוד לאינטרסים של כלל ציבור העובדים.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סנה, להצעת סיכום מטעם סיעת מק"י.

משה סנה (מק"י):

הכנסת מגלה דעתה נגד כל חקיקה המגבילה את חופש השביתה והמאבק המקצועי.

הי"ר מ. ביבי:

אני מעמיד את ההצעות להצבעה.

ה הצבעה

הצעת חבר-הכנסת מ. סנה לא נתקבלה.

הצעת חבר-הכנסת א. אבנרי לא נתקבלה.

הצעת חבר-הכנסת ת. טובי לא נתקבלה.

הצעת חבר-הכנסת ז. שובל לא נתקבלה.

הצעת חבר-הכנסת ש. י. גרוס לא נתקבלה.

הצעת חבר-הכנסת י. ה. קלינגהופר לא נתקבלה.

הצעת חבר-הכנסת מ. ברעם נתקבלה.

הי"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, בזה סיימנו הישיבה הבאה של הכנסת מחר, בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.